

ਸਿੱਖ ਧਰਮ

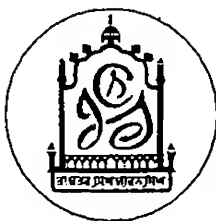
ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੌਰ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਲੇਖ

ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੌਰ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ

ਗਿ: ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੌਰ ਦੇ
ਚੋਣਵੇਂ ਲੇਖ

ਪਕਾਸ਼ਕ-

★Mob.: 98117 91111 ♦98114 91111
ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਰੁਮਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਸ਼ੋਅਰੂਮ

ਭਾਈ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋ.

ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ (ਐਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲੇ)

★ ਡੀ-118, ਫਤਿਹ ਨਗਰ, ਜੇਲ ਰੋਡ, ਨਵੀ ਦਿੱਲੀ-18

(ਨਜਦੀਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)

♦1687 ਕੂਚਾ ਜੱਟ ਮਲ, ਦਰੀਬਾ ਕਲਾਂ, ਦਿੱਲੀ-6

© ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:

SIKH DHARAM

Selected lectures of Giani Maan Singh Jhaur

ISBN 81-7601-361-7

ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਜਨਵਰੀ 2012

ਭੇਟਾ : 80-00

ਸੰਪਾਦਕ:

ਗਿ: ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:

ਭਾ.ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। (ਇੰਡੀਆ)

ਫੋਨ : (0183) 2542346, 2547974 ਫੈਕਸ : 5017488

E-mail : csjssales@hotmail.com, csjspurchase@yahoo.com
csjsexports@vsnl.com, Website : www.csjs.com

ਪ੍ਰਿੰਟਰ : ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਫੋਨ : (0183) 2705003, 5095774

(Printed in India)

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਗੁਰੂ-ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਜੋ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮਨੁੱਖ-ਮਾਤਰ ਵਾਸਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਫਲਸਫੇ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ-ਪਾਠੀ-ਜਨ, ਗੁਰਮਤਿ, ਕੀਰਤਨੀਏਂ, ਲੈਕਚਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ, ਲਿਖਾਰੀ, ਲੇਖਕ ਤੇ ਕਵੀ ਜਨ, ਸਟੀਕ-ਕਰਤਾ ਭਾਵੇਂ ਟੀਕਾਕਾਰ, ਕਥਾਕਾਰ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਅਥਵਾ ਜੁਗਤ ਦਾ ਸਦਕਾ ਗੁਰੂ-ਪਿਆਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਖਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਥਾਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਝੌਰ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਐਸੇ ਹੀ ਇਕ ਟਿਮਟਿਮਾਉਂਦੇ ਤਾਰੇ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦਾ ਗੁਰੂ-ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਮੌਲਿਕ ਢੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਟੇਕ ਲੈਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਵਾਰਾ ਰਚੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਈਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਰਮਤੀ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਣਾ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦਾ ਮੂਲ ਖਾਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਜੀਵਨ-ਤਜਰਬਾ ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਅਨੁਭਵ, ਉਰਦੂ ਦੀ ਚੋਣਵੀਂ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਕਥਾ-ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦਾ ਇਕ ਅਨਿੱਖੜ ਤੇ ਸਹਿਜ ਅੰਗ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਖਾਸ ਵਜ਼ਦ ਤੇ ਆਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਖਿਓਂ ਵਰਗੀ ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਮਿਠਾਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਹਿਣ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਨ 1980-81 ਦੇ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲੈਕਚਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਹੁ-ਬ-ਹੁ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ-ਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰ ਸਕਣ।

-ਗਿਆਨੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ
ਨੰਦੇੜ

ਤਤਕਰਾ

1. ਸਿੱਖ ਧਰਮ	5
2. ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ	26
3. ਮੂਰਖਤਾ	49
4. ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਚੇਤਿਓ	75
5. ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ	90

ਸਿੱਖ ਧਰਮ

ਗੁਰੂ ਕੀ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਸ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਈ ਭਾਈ ਜੋ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਆਉ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਕਿਸੀ ਸੂਰਤ ਮਨ ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਜਾਏ। ਲੱਖਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ, ਲੱਖਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ, ਲੱਖਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ, ਲੱਖਪਤੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਲੱਖਪਤੀ ਆਪ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਜੂਠੇ ਕੌਲੇ ਮਾਂਜੀ ਜਾਣ, ਧੋਈ ਜਾਣ, ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪੀ ਜਾਣ, ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਣ ਜਾਣ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਰੀ ਜਾਣ। ਕੋਈ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਚੁਗਲੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਰੌਲਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਹੱਲਾ-ਗੁੱਲਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਮਨਮਤਿ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਹਿਬ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਅਜੇ ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਕਦਮ ਤੁਰੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ, ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ, ਗੋਡਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬਾਹਵਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਕਿਸੇ ਮਸਤੀ ਦੇ ਆਲਮ, ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ:-

“ਅਬ ਮੋਹਿ ਜਲਤ ਰਾਮ ਜਲੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅਬਿ ਮੋਹਿ ਜਲਤ ਰਾਮ ਜਲੁ ਪਾਇਆ ॥

ਰਾਮ ਉਦਕਿ ਤਨੁ ਜਲਤ ਬੁਝਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮਨੁ ਮਾਰਣ ਕਾਰਣਿ ਬਨ ਜਾਈਐ। ਸੋ ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥”

(ਪੰਨਾ ੩੨੩)

ਬਾਣੀ ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਲਾਗੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਧ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣੀ, ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ, ਨੇਤਰਹੀਨ। ਅੱਖੀ ਲੱਭਦਾ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਮਰ ਸਿੱਧੀ ਕਰਕੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਹ ਝੂਮ-ਝੂਮ ਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ:-

“ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ-ਜਾਉ ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥

ਜੋ ਜਨ ਲੇਹਿ ਖਸਮ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥"

ਇਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਪਏ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲਵੇ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ' ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ! ਜਿਹੜਾ ਵੈਜੰਤੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਟੱਪਾ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ। ਲਿਖਿਆ ਕਿਥੇ? ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ? ਕਿਥੇ ਲਿਖਿਆ ਜਿਹੜਾ ਲਤਾ ਮੰਗੋਸ਼ਕਰ ਦਾ ਗੀਤ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ, ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦਾ ਚਮੜਾ ਵਾਰ ਦੇਵਾਂ। ਮਿੱਤਰਾ! ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਪਿਆ:-

"ਜੋ ਜਨ ਲੇਹਿ ਖਸਮ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥

ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥"

ਉਹ ਆਦਮੀ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਨਿਰਮਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

"ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਸੋ ਭਾਈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥"

ਉਹ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਹੈ, ਸਕਾ ਭਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

"ਜਿਹ ਘਟ ਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ।"

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਇੰਝ ਹੈ ਭਰਪੂਰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਰਾਮ ਰਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਮ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ:-

"ਤਿਨ ਕੀ ਪਗ ਪੰਕਜ ਹਮ ਧੂਰਿ ॥ ੨ ॥"

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਜਿਹੜੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਵਰਗੇ ਕੋਮਲ ਨੇ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਕ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ "ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ।"

"ਜਾਤਿ ਜੁਲਾਹਾ ਮਤਿ ਕਾ ਧੀਰੁ ॥ ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਗੁਣ ਰਮੈ ਕਬੀਰੁ ॥ ੩ ॥ ੨੬ ॥

(ਪੰਨਾ ੩੨੮)

ਕਬੀਰ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਲੁਕਾਂਦਾ, ਕਹਿੰਦਾ, "ਹੈਰਾ ਤੇ ਜੁਲਾਹਾ ਹਾਂ, ਮਤ ਦਾ ਬੜਾ ਧੀਰ, ਮਤ ਦਾ ਬੜਾ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਮਤ ਦਾ ਬੜਾ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।

ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਧ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊੜੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ 'ਚ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਦੋ ਕੁ ਮਿੰਟ ਬੈਠੇ ਤੇ ਉੱਠ ਖਲੋਤੇ। ਪੰਝੱਤਰ ਅੱਸੀ ਸਾਧ! ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੰਗਤ 'ਚ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਸੰਗਤੋ! ਸਾਧੋ! ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਦੋ ਕੁ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੈਠ ਜਾਉ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਜਿੰਨ੍ਹ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਉਹਦੀ ਆਗਿਆ ਇੰਨੀ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਬੇਗਮਾਂ ਦੇ ਡੋਲੇ

ਦਿੱਲੀ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਡੋਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬੇਗਾਰੀ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਬਾਬੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੌਂਕ, ਕਰੋੜੀ ਦੇ ਚੌਂਕ, ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੌਂਕ, ਤਮਾਮ ਲੋਗ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਖੜੇ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਬੇਗਾਰੀ ਫੜੇ। ਉਹ ਜਿਸ ਦੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਣ ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ, ਪਾਪੜ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਖਟਰੇਟੇ ਜਿਹੇ ਮਿਲਣ ਵਿਚਾਰੇ। ਇੰਨੀਆਂ ਇੰਨੀਆਂ ਕੰਧਰਾਂ, ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ, ਹੱਡੀਆਂ ਨੰਗੀਆਂ, ਕੌਣ ਚੁੱਕੇ ਬੇਗਮਾਂ ਦਾ ਡੋਲਾ? ਇਹ ਸਨ ਸਾਧ ਪੱਕੀਆਂ ਰਸੋਈਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਖੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪਿਸਤੇ, ਵਿਚ ਬਦਾਮ। ਲਾਲ ਰੰਗ, ਚਿੱਟੇ ਕਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਰੰਗ ਪੱਕੇ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਮੀਆ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਮੁਕੱਦਰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਮੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਐਸੇ ਬੇਗਾਰੀ 'ਚ ਜਿਹੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਣੇ ਕੱਲਾ-ਕੱਲਾ ਹੀ ਡੋਲਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧ ਫੜ ਲਏ। ਦੋ ਕੁ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਨਾਲ, ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਡੇਰੇ ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਯਵਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਗਮਾਂ ਦੇ ਡੋਲੇ ਚੁਕਣੇ ਪੈ ਗਏ ਤੇਰੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਦਿੱਲੀ ਛੱਡ ਕੇ ਆਉਣਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਲੈਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਡੋਲੇ ਚੁਕਣੇ ਪੈ ਗਏ? ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੁਹਾਡਾ ਰਹਿਣਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਨਾ! ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਇਉ! ਤੁਸੀਂ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਪੈਣੀਆਂ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਅੱਗ-ਬਬੂਲਾ ਤੇ ਉਹ ਦੋ ਚੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਦੌੜ ਕੇ ਗਏ ਸਨ ਨਾ, ਡੇਰੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਬੱਚ ਗਏ?" ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇੰਦਾਂ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਨਾਲ ਆ ਗਏ ਹਾਂ। ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਹੱਟਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਹੱਟਦੀ ਐ? ਚੋਰੀ ਕਦੇ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰ ਜਾਵੇ। ਬਦੀ ਕੋਈ ਹਟਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਭਈ ਸੰਤ ਫੜੇ ਗਏ ਨੇ। ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਓ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਆਖੋ ਇਹ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੰਤ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਉ। ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੱਸਦੇ-ਖੇਡਦੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆ ਗਏ ਸਾਧ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼! ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਆਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਤੁਸੀਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਦਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਿੰਦਕ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੁਸ਼ਮਣ! ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਏਨਾ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਕੋਈ ਨਿਰਵੈਰ ਹੈ, ਅਜੇ ਸੋਚਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਜੇਠੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਬਿਦੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਭਾਈ ਰਾਸ਼ਨ ਗੱਡਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲੱਦ ਲਉ, ਖੰਡ, ਗੁੜ, ਘਿਉ, ਤਮਾਮ ਲੱਕੜੀਆਂ ਬਰਤਨ ਲੱਦ ਲਉ ਤੇ ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਓ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਜਾਕੇ

ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਿਓ ਕਿ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਦਾਸ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਘਰ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਨ ਮੈਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਸੋਈ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਛੱਕੋ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਬਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਦਾਸ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਇਹ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਆਂ ਤਲ ਲਉ, ਕੜਾਹ ਬਣਾ ਲਉ, ਖੀਰਾਂ ਬਣਾ ਲਉ, ਸ਼ਬਜੀਆਂ ਪਕਾ ਲਉ, ਦਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤੜਕੇ ਲਾ ਲਉ, ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਲਉ, ਪਰ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਕੇ ਵੇਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਾ ਆਵਾਂ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਪੰਗਤ ਲਾ ਲਾਇਓ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਇੰਨੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਵੀਂ ਕਿ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਪੰਗਤ ਲਾ ਲਾਇਓ, ਬਲਕਿ ਇੰਝ ਆਖੋ ਬਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਜੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਵੇਲਾ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਂਗਾ, ਫਿਰ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਲਗੇਗੀ, ਮੈਂ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਧੋਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਾਂਗਾ, ਸਾਧ ਛਕਣਗੇ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਾਂਗਾ, ਤਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਣ, ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਚੀਕਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ, ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ, ਓਏ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ! ਓਏ ਗੁਰੂ ਨਿਰਵੈਰ, ਗੁਰੂ ਨਿਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪੁਤਲਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਤੂੰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਪਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਸਿਧਿਆਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਿਨੈ ਕਰੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜੈਸੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹੰਕਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਮੇਰੇ ਡੇਰੇ ਨਾ ਆਉਣ, ਮੈਂ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨ ਪਰਸਨ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਵਾਂਗਾ। ਪੰਜ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਦਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ, ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਕਾਈਆਂ, ਇਕ ਟੋਕਰੀ ਆਪ ਚੁੱਕੀ ਤੁਰਿਆ, ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਿਆ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਇਆ, ਭੇਟਾ ਰੱਖੀ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਦੱਸ ਕੁ ਮਿੰਟ ਹੋ ਗਏ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਜੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਓ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ, ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ ਜੋਗਾ ਹੀ ਕਰ ਲਏ। ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਹੀ ਜਾਉ ਤੇ ਉਦੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੇ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ, ਸਾਹਿਬ! ਹੁਣ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ, ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਜਾਵਾਂ?

ਕੋਈ ਥਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਜਾਵਾਂ? ਤੇਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਰਹਿਮਤ ਕਰ। ਹੁਣ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ। ਜਿਥੇ ਅੱਜ ਕਲ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਉਦੋਂ ਖਾਲੀ ਸੀ, ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਇਥੇ ਅਖਾੜਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਥੇ ਧਿਆਨ ਮਾਰੋਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭਾਂਗੇ, ਫਿਰ ਤੇ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਹੰਕਾਰ

ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਬਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ਮਣੀਏ ਸਾਜੇ....

ਕਿਉਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਐਂ।

“ਏਕਾ ਚੇਤਾ ਲਿਖੇ ਰੋਹੀ।”

ਇਹ ਕਵਨ ਦੇ ਮਣਕੇ ਇਸ ਸਵਾਸ ਦੇ ਕੱਚੇ ਧਾਰੀ ਵਿਚ ਪਰੇ ਰਹੇ ਨੇ।

“ਭੂਟਿ ਜਾਇਗੋ ਸੂਤੁ ਬਾਪੁਰੇ ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛਤੋਹੀ॥”

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਕੱਚਾ ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਧਾਰਾ ਏ, ਇਸ ਨੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਿਛੋਂ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਸਿਮਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਯਾਦ ਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਚਿੱਤ ਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ:-

“ਜਿਨਿ ਤੁਮ ਸਿਰਜੇ ਸਿਰਜਿ ਸਵਾਰੇ

ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਸਾਜਿਆ, ਸਵਾਰਿਆ, ਬਣਾਇਆ, ਸਿੰਗਾਰਿਆ।

“ਤਿਸੁ ਧਿਆਵਹੁ ਦਿਨੁ ਰੈਨੇਹੀ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਓਟ ਗਹੇਹੀ॥

(ਪੰਨਾ ੬੦੯)

ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ, ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਕੜੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਮੇਰਾ ਬੇੜਾ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਨ ਪਕੜੋ, ਕਾਰਜ ਸਫਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਬਚਨ ਕਹੇ ਨੇ:-

“ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ॥

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ॥”

(ਪੰਨਾ ੭੪੯)

ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਤੈਸੇ ਹੀ ਮੈ ਡੀਨੁ॥

ਵਿਛੜਿਆ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਾ ਬਸੀਨੁ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਦਾ ਕਟੇ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ॥

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਨਾ ਮਿਲਾਇਆ ਜਿਨਾ ਧੁਰੇ ਪਇਆ ਸੰਜੋਗੁ॥ ੧॥ (ਪੰਨਾ ੯੫੭)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਾਇਆ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਐ, ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੋ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਭਾਗ ਚੰਗੇ ਸਮਝਾਂ:-

“ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ॥

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਨੁੱਖ ਆਖਰ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਇਹ ਬੈਠਾ-ਬੈਠਾ,

ਫਿਰਦਾ-ਤੁਰਦਾ ਥੱਕ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅੱਕ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ-ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹੋਣ, ਜਾਂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅੱਕ ਗਏ ਹੋਣ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਬੁੱਢੇ ਜਿਹੇ ਦਾ ਲੂਣ ਵੇਖ ਲੈਨੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬੈਠੇ ਰਵਾਂਗੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੇਸ਼ਕ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਵਿਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹੇ ਉੱਠਣਾ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਜੁਲਮ ਹੈ। ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਰੋਤਾ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਮੜੀਆਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਉਠਣ ਵਾਲਿਆ ਵੀਰਾ! ਤੇਰੇ ਉੱਠ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਮੈਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੇ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਏਨਾ ਦੁੱਖ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਮੁਨਤਸਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਲੜੀ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸਰੋਤਾ ਬਣਨਾ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ, ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਰਾ ਪਿਆਨ ਰੱਖਣਾ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਭਗਤੀ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ, ਬੜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਅੱਗੇ ਕਿ ਜਿਹਦਾ ਬੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾਵੇ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸੁਚੱਜੀ, ਸਿਆਣੀ, ਦਾਨੀ-ਪਰਦਾਨੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉੱਠੇ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਆਪ ਉਹ ਸਿਆਣੀ ਸਮਝੀ ਜਾਏਗੀ, ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਤੁੱਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੀ ਤੁਕ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੜੀ ਹੈ:-

“ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ॥” (ਉਹੀ)

ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅੱਜ ਦੇ ਵਾਕਯ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਲੂ ਨਹੀਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:-

“ਭੁੱਲੇ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਹਿ ਬਿਤਾਇਆ॥ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ॥”

ਆਹ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੱਚਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਗੂਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਐਸਾ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਸੀ ਕਿ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ, ਸੂਰਜ ਦੀ, ਅਸਮਾਨ ਦੀ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸੀ ਉਹਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬੜਿਆਂ ਨੇ ਵੇਖੇ ਹੋਣਗੇ ਮਾਈ ਭਾਈ, ਜਦੋਂ ਗੱਡੀ, ਰੇਲ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪੁੱਲ ਤੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਨਾਂ ਨਦੀ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਪੁੱਲ ਤੋਂ, ਉਥੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬਾਰਾਂ ਵੀਹ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੁੱਲ ਬਨਾਉਣ ਤੇ, ਬੱਜਰੀ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਏ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ

ਹਨ, ਬੜੇ ਮੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਗਾਡਰ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਮੋਟੇ ਕਾਬਲੇ, ਨੱਟ ਬੋਲਟ ਕੱਸ ਕੇ। ਇੰਝ ਪੱਕਾ ਪੁੱਲ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਕਈ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਗੱਡੀ ਲੋਡ ਕਰਕੇ ਉੱਤੇ ਦੀ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਪੁੱਲ ਨਾ ਕੰਬੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਦਸਖਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪੁਲ ਤਿੰਨ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਟੁਟੇਗਾ। ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਗੱਡੀਆਂ ਆਉਣ ਜਾਣ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਗੱਡੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਪੁਲ ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ, ਸਾਨੂੰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਵੀਹ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਗਾਡਰ, ਨੱਟ ਬੋਲਟ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਇਕ ਪੈਸੇ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਵੀਹ ਕਰੋੜ ਲਾਇਆ, ਉਹਦੇ ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ। ਇੰਦਾ ਹੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਬਣ ਗਏ, ਪਰ ਜਿਹਨੇ ਦਰਿਆ ਬਣਾਏ ਸੀ ਉਹਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ:-

“ਭੂਲੇ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਹਿ ਬਤਾਇਆ ॥ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ ॥”

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੁਲਿਆਂ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਗੁਰੂ, ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ, ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਇਹ ਲੱਭਦਾ ਗੁਰੂ!

“ਸਿਮਰਿ ਮਨਾ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੇ ॥ ਬਸਿ ਰਹੇ ਹਿਰਦੈ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪਿਆਰੇ ॥”

ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ਰਮਿਓ ਹੇ ਰਾਮ ਨੂੰ! ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਨੂੰ, ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਗਰੜੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਨ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਗਰੜੇ ਵਿਚ ਇਆਮਪਜੀਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪੱਤੇ-ਪੱਤੇ ਤੇ ਰਗੋਂ ਰੇਸ਼ਮ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਉਹਨੂੰ ਸਿਮਰ! ਇਕ ਭੁਲੇਖਾ ਕੱਢ ਲਵੋ ਸਾਰੇ ਸੱਜਣ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਾਠ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਈ:-

“ਜਖਰਤ ਰਾਏ ਨੰਦ ਰਾਜਾ”

ਮਤਲਬ ‘ਜਖਰਤ’ ਦਾ ਹੈ ਦਸ਼ਰਤ ਤੇ ਰਾਜਾ ਮਤਲਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਜਖਰਤ ਰਾਏ ਦਸ਼ਰਤ ਰਾਜਾ ਨੰਦ ਤੇ ਉਸ ਦਸ਼ਰਤ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਿਹਨੂੰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦਸ਼ਰਤ, ਇਕ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਨਾਮਦੇਵ ਛਾਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਚੰਦ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਉਹ ਰਾਮ ਚੰਦ ਹੈ।” ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਉਹਦਾ ਟੀਚਾ ਕੀਤਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

“ਬ੍ਰਹਮੇ ਗਰਬੁ ਕੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨਿਆ ॥

ਬੇਦ ਕੀ ਬਿਪਤਿ ਪੜੀ ਪਛੁਤਾਨਿਆ ॥”

(ਪੰਨਾ ੨੨੪)

ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਪਜੇ...

ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ 'ਨਾਭੀ' ਵਿਚੋਂ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਜੰਮਿਆ, ਤੇ ਉਸ ਕਮਲ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਿਚੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਵਿਚੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਹਮ ਚਾਰ ਵੇਦ ਕੇ ਭਗਤਾ ਹੈਂ, ਹਮ ਅਦਿਆਈਤਵਾਦ ਕੇ ਭਗਤਾ ਹੈਂ, ਹਮ ਵਿਧਾਂਤ ਕੇ ਲਾਨੇ ਵਾਲੇ ਹੈਂ, ਹਮ ਯਹ ਹੈਂ, ਵੋਹ ਹੈਂ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਗਰਬ ਕੀਆ, ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੇਵਨੇਤ ਐਸੀ ਹੋਈ ਜਿਹੜਾ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਨਾ ਉਹਦੀ ਨਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਲੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਛੇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਾਲੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਨਾ, ਨਾਲੀ ਦੇ ਇਕ ਛੇਕ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਕੁਰਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਠਾਰਹ ਜੁਗ, ਇਕ-ਇਕ ਜੁਗ ਦੀ ਲੱਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਉਮਰ ਹੈ। ਅਠਾਰਹ ਜੁਗ ਉਸ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦਲੀਲ ਦਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਕ ਗੱਪ। ਮਖੌਲ! ਇਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਬੜਾ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ ਆ ਜਾਏ, ਉਹ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇ ਕਿ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਦਾੜ੍ਹੀ ਗਿੱਠ ਲੰਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਬਣ ਬਹੁਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤੇਲ ਬਹੁਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਧੋਂਦਿਆਂ ਚਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤੇ ਕੰਗਾਲ ਹੈ ਨਾ। ਦਲੀਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਏ। ਇਹ ਅੱਠੀ ਦਿਨੀ ਕੇਸੀ ਨਹਾਉਂਦੇ ਨੇ, "ਸਾਬਣ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਲਗਦਾ, ਤੇਲ ਵੀ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਚਿਰ ਵੀ ਬੜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਨੰਗੇ-ਭੁੱਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।" ਦਲੀਲਾਂ ਫਿਰ ਦੇਈ ਜਾਏ, ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਇੰਨੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਜੰਮ ਪਏਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਉੱਠ ਕੇ ਆ ਕੇ ਕਹੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਕੇਸ ਮੁਨਾਅ ਦੇਣੇ ਹਨ? ਕੋਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ ਕੇਸ ਮੁਨਾਅ ਦਵੇਗਾ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ ਸਿੱਖੀ ਵਾਸਤੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਕੇਸ ਮੁਨਾਅ ਲਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਰਗਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਬੋਟੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਵਾ ਕੇ ਫਿਰ ਸਿਖੀਉਂ ਨਾ ਡੋਲਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਕੇਸ ਮੁਨਾਅ ਦੇਵੇਗਾ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਮੁਨਾਏਗਾ ਤੇ ਦਲੀਲ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੀ ਰਿਹਾ, ਖੇਹ ਤੇ ਸਵਾਹ, ਢਕੌਂਸਲਾ ਹੀ ਏ ਨਾ! ਟਾਈਮ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕੀਤਾ ਏ ਨਾ, ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਪੁਛੋਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈਂ? ਭਈ ਪਿਆਰਿਉ! ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹਾਂ ਸਿਦਕ ਦਾ ਘਰ। ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਸਿਦਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਦਕ ਕਾਇਮ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਜਿਹਦਾ ਸਿਦਕ ਡੋਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਡੋਲ ਗਈ। ਜਿਸ ਕਾਕੀ ਦਾ, ਜਿਸ ਬੱਚੀ ਦਾ, ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਿਦਕ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਉੱਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਗੁਆਂਢਣ ਆਖੇਰੀ ਇਹਦੇ ਤਾਂ ਦੰਦ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਨੇ, ਤੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਵੇ ਖਬਰਦਾਰ! "ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਨਾ ਕਰੀਂ।" ਇਹ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਈ,

ਇਹ ਮੇਰਾ ਭਗਵਾਨ ਈ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਈ। ਖਬਰਦਾਰ ਮੁੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੀ ਜਾਤ ਤੇ ਕੋਈ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ? ਸਿਦਕ ਕਾਇਮ ਏ ਉਹਦਾ, ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤੇ ਯੂਸਫ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ ਪਤੀ, ਸੱਤ ਫੁੱਟ ਲੰਬਾ ਜਵਾਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣ, ਮੋਟੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਹੋਣ, ਚੰੜਾ ਮਸਤਕ ਹੋਵੇ, ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਜਿਸ ਲੜਕੀ ਦਾ ਸਿਦਕ ਡੋਲ ਜਾਵੇ, ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਤਨ ਵੇਚਦੀ ਫਿਰੇ, ਉਹਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ? ਨਿਖੰਦ ਸੁਆਹ! ਉਹਦਾ ਸਿਦਕ ਹੀ ਡੋਲ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਦਕ ਡੋਲ ਗਿਆ ਉਹਦਾ ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਿਦਕ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਜ਼ਰਾ ਕੰਬਿਆ ਏ ਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਉ! ਸਾਡੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਬੜਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ, ਨਿਮੁਕ ਗਏ ਹਾਂ, ਛਿਲਕੇ ਖਾ ਲਏ ਨੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੇ, ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਉਂ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਪਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਘੋੜੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਵੀ ਖਾਧੇ ਹਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ। ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਉ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਭਈ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਅੱਠ ਦਿਨ ਖਲੋ ਜਾਵੇ, ਅੱਠ ਦਿਨ। ਇਹ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਸਿਦਕ ਰਿਹਾ ਨਾ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਮਰਥ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤੇ ਡੋਲ ਗਏ, ਕੰਬ ਗਏ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਏਡਾ ਸਿਦਕ ਕੰਬਿਆ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀਏ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਕਹੋ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਲੱਦੇ ਨੂੰ ਆਖ, ਤੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨ ਜਾਣਾ, ਭਈ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦੇ! ਹੁਣ ਭੁੱਖਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਖੰਡੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ, ਉੱਠਣਾ-ਬੈਠਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।" ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਠ ਦਿਨ ਖਲੋ ਜਾਉ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ, ਅੱਠ ਦਿਨ ਖਲੋ ਜਾਉ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੁਹਾਡਾ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਕੰਬ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਮੰਨੇ ਨਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਟੋਲਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਬਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕੋਲ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਆਖਰ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪਿਆਰਿਉ! ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਦਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਏ, ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਏ, ਇਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈ:-

"ਕਬੀਰ ਜਿਹ ਦਰ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੇ ਨਾਹਿ ਕੋਇ ॥

ਸੋ ਦਰ ਕੈਸਾ ਛੋਡੀਐ ਸੋ ਦਰ ਐਸਾ ਹੋਇ ॥"

ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖੇ! ਇਥੇ ਆਉਣ ਲਗਿਆਂ ਤਾਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ, ਇਥੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਉ, ਬੇਸ਼ਕ ਚਲੇ ਜਾਉ। ਵਾਕਯ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਭਈ ਇਹ ਤੇਰਾ ਮਾਜਰਾ ਤੇਰਾ ਵਿਸਾਖ ਦਾ ਨਹੀਂ,

ਪਰ ਉਸ ਸਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਸਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਿਆ। ਪੋਹ ਵਿਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਖਦਰਾਣੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ-ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਇਕ ਵਰ੍ਹਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਈ ਪਿਆਰਿਉ! ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ, ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਗਏ, ਜੇ ਚਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਜੇ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਾਜ਼ ਪਿਆ ਏ ਤੇ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖ ਦਿਉ, ਭਈ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕੋਈ ਕੰਬਖਤ ਘੜੀ ਸੀ, ਉਹ ਕੋਈ ਭੈੜਾ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਉਹ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਸਾਹਿਤ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਕੀ ਨਾ ਵਰਤਿਆ, ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਾਰਾਜ਼ ਉੱਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਲ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ 'ਚ ਦੜਕ ਦੇ ਲੋਕ ਹੈਗੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪੋਠੋਵਾਲ ਦੇ ਲੋਕ ਹੈਗੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਧੰਨੀ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਦਾਵਾ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਕੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੰਡ ਮੋੜ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠੀਆਂ ਜਿਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਆਰਤੀ ਵਿਚ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਈ:-

“ਲਾਵੇ ਭੋਗ ਹਰਿ ਰਾਇਆ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇਗਾ ਪਾਇਆ।”

ਜਿਹੜਾ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਝੂਠ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਝੂਠ ਹੀ ਸਮਝਦਾ, ਉਹਦੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਅਣਹੁੰਦੇ ਝਗੜੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

“ਉਹ ਗੱਲ ਫਰੋਸ਼ੀ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੀ, ਉਸ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿਸੇ ਨਾ ਭਾਇਆ।

ਉਹ ਘਰ ਹੰਡੇ ਜਿਉਂ ਰੰਗ ਦੁਹਾਗਨ ਉਸ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਜੋੜੇ।”

‘ਦੁਹਾਗਨ’ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਉਹਦੇ ਅੰਗੁਣ ਵੇਖ ਕੇ, ਗਲਤੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ, ਕੁਕਰਮ ਵੇਖ ਕੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਸਤਿਗੁਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਹਾਗਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਮਾੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਉਹ ਜਨਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ ਏ:-

“ਦੋਹਾਗਣੀ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀਆ ॥ ਖਸਮਹੁ ਘੁਥੀਆ ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ ॥

ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ‘ਸਤਿਗੁਰਾਂ’ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਐਸੀ ਦੁਹਾਗਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਐਸੇ ਨਿਗੁਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਨਿਗੁਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁੜਾ ਲਿਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਬੇਦਾਵਾ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਰਕੇ ਦਸਖਤ, ਇਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਟੋਲੇ ਬਣਾ, ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਟੋਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਇਹਨਾਂ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਕਰ ਲਏ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ, ਖੁਸ਼ ਬੜੇ ਸਨ ਕਿ ਚੰਗਾ

ਹੋਇਆ ਮੁਸੀਬਤ ਗਲੋਂ ਲੱਥੀ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸਨਮੁੱਖ ਸਨ ਨਾ ਸਨਮੁੱਖ ਸਿੱਖ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ ਸਿੱਖਾ!

ਟਪਰਿਉਂ ਬਚੀ, "ਹੰਸਾ ਵਿਚਿ ਬੈਠਾ ਬਗੁ ਨਾ ਬਣਈ"...

ਜੇ ਬਗਲਾ ਕਿਤੇ ਹੰਸਾਂ ਵਿਚ ਬਹਿ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹਨੇ ਹੰਸ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣਾ।

ਨਿਤ ਬੈਠਾ ਮਛੀ ਨੇ ਤਾਰ ਲਾਵੈ॥

ਜਾ ਹੰਸ ਸਭਾ ਵੀਚਾਰੁ ਕਰਿ ਦੇਖਨਿ ਬਗਾ ਨਾਲਿ ਜੋੜੁ ਕਦੇ ਨ ਆਵੈ।

ਹੰਸਾ ਹੀਰਾ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣਾ ਬਗੁ ਡਡਾ ਭਾਲਣ ਜਾਵੈ॥

ਉਡ ਗਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਬਗੁਲਾ ਮਤੁ ਹੋਵੈ ਮੰਧੂ ਲਖਾਵੈ॥

ਆਖਰ ਬਗਲਾ ਹੰਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਈ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਏ ਨਾ, ਕਿਤੇ ਹੰਸਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਮਨਮੁੱਖ ਬਗਲਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੰਸ ਹੈ। ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਟਪਲੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੈੜੇ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਣ ਨਾਲੋਂ ਪਿਕਚਰ ਦਿਖਾ ਦੇਣੀ ਚੰਗੀ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇ ਦਿਲੋਂ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ।

ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਬੇਦਾਵੇ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਆਇਆ। ਇਸ ਬਾਤ ਵਾਸਤੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ, ਚੌਕੰਨੀਆਂ ਹੋਵੋ, ਮੇਰੀਉ ਬੱਚੀਉ ਤੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਿਓ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਆਇਆ, ਸੱਤਾਂ ਅੱਠਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੋੜ ਤੋਂ ਹੀ ਦੂਰੋਂ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਬੇਦਾਵੀਏ ਆ ਰਹੇ ਸੀ, ਬੇਮੁੱਖ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੁਸ਼ਟ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਾਇਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਡਰਪੋਕ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਰਵਟ ਦੇ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਵੇਖ ਕੇ! ਝਪਟ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਬਾਹੋਂ ਤੇ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ, ਢੇ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੁੰਡੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬੱਚਾ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਇਆ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਤੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚਰਖਾ ਕੱਤਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ, ਤੇਰੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅੱਟੀਆਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਚੋਰੀ ਅੱਟੀ ਵੇਚ ਕੇ ਮਾਂ ਜੀ ਮੈਂ ਕਦੇ ਬਦਾਮ, ਛੁਆਰੇ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਧੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ। ਮਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਗੁਨਾਹ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਈ? ਮਾਂ! ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੱਝੀਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੂਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਕੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਕਾੜ੍ਹਨੇ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਵਰਗੀ ਮੋਟੀ ਮਲਾਈ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਏ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਚੋਰੀ ਉਸ ਕਾੜ੍ਹਨੇ ਦੀ ਮਲਾਈ ਲਾਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਧੀ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਈ?" ਤੇ ਦਾਨੀ ਮਾਂ ਨੇ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾਰਨ ਮਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਬੱਚੂ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਨਾਹ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਭੱਲੇ ਵਾਸਤੇ? ਆਪਣੇ ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ, ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡੀ ਮਾਰ ਕੇ, ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਾਹਰ ਖਲੋ ਜਾਣਾ। ਬਿੱਲੀਆਂ ਅੰਦਰ ਦੌੜਦੀਆਂ ਹਨ, ਚੂਹੇ ਅੰਦਰ ਦੌੜਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਆਉਂਦਾ, ਇਹ ਅੰਦਰ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮੇਰਾ ਖੂਨ ਸੁਕਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਂ! ਇਹ ਕਾਹਦੀ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਹੋਈ। ਜੇ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ਮਾਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦੇ ਤੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਲੱਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਔਹ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਬੇਦਾਵੀਏ, ਔਹ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ, ਔਹ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲ, ਔਹ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਕਾਇਰ, ਉਹਨਾਂ ਲੰਘਣਾ ਹੈ ਇਸ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਇਥੇ ਖੇਡਦਾ ਹੋਇਉਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪੈ ਗਿਆ ਪੁੱਤਰਾ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਖਾ ਗਈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਕੇ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਨਾ ਦੇ ਦੇਵੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾ ਪੈ ਕੇ ਤੂੰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇਂ। ਬੱਚੂ ਇਹਨਾਂ ਬੇਦਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੇ, ਇਹਨਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੇ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਜਿਹੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸੁਣਨ ਆਏ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ:-

"ਪਬਰ ਤੂੰ ਹਰਿਆਵਲਾ"

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਬਚਨ ਭਬਰ ਮਤਲਬ ਸਰੋਵਰ। ਕੋਈ ਸਰੋਵਰ ਸੀ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ, ਉਹਦਾ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰਾ, ਸੋਹਣਾ ਘਾਹ ਉਹਦੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਲੋਕ ਆਉਣ, ਕ੍ਰਿਸਮਿਸਾਂ ਹੋਣ, ਲੋਕ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਥੇ ਸਾਰਾ-ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਣ, ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਤੇ ਉਸਦੇ ਉਪਰ ਭਵਰੇ ਆ ਕੇ ਗੂੰਜਾਂ ਪਾਉਣ, ਹਵਾ ਵਗੇ, ਪਾਣੀ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਤੇ ਪੱਤੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਹਿੱਲਣ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਨਾ:-

"ਹੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਜਲ ਕਮਲੇਹਿ ॥

ਲਹਰੀ ਨਾਲਿ ਪਛਾੜੀਐ ਭੀ ਵਿਗਸੈ ਅਸਨੇਹਿ ॥"

ਹਵਾ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਇਧਰੋਂ ਇਉਂ ਵੱਜਦਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਉਧਰੋਂ ਇਉਂ ਵੱਜਦਾ, ਪਰ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਖਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਾਣੀ ਪਿਉਂ ਚੋਂ ਹੋਇਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਉਹ ਸਰੋਵਰ, ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਵੇਖੇ, ਭੌਰੇ ਗੂੰਜਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਵੇਖੇ, ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਹਰਿਆਵਲੀ ਵੇਖੀ, ਲੋਕੀ ਬੈਠੇ ਹੱਸਦੇ ਖੇਡਦੇ ਵੇਖੇ, ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਦੋ ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ ਆਏ, ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਸਰੋਵਰ ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਸਾਰੇ ਸੜ ਗਏ, ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਘਾਹ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਛੱਪੜ ਜਾਂ ਸਰੋਵਰ ਕੁਝ ਵੀ ਸੁੱਕ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਕਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਖਲੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ:-

“ਪਬਰ ਤੂੰ ਹਰਿਆਵਲਾ”

(ਉਹੀ)

ਇਹ ਸਰੋਵਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਸੈਂ।

“ਕਵਲਾ ਕੰਚਨ ਵੰਨਿ ॥ ਕੈ ਦੁਖ ਕੇ ਸੜਿਓਹਿ।”

ਸੋਨੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਰਗੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਤੇਰੇ 'ਚ ਖਿੜਦੇ ਸਨ। ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਰੋਗ ਲੱਗ ਗਿਆ? ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਲੱਗ ਗਿਆ? ਸਰੋਵਰਾ ਕਿਉਂ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਏ, ਕਿਉਂ ਸੜ ਗਿਆ ਏ? ਕਿਉਂ ਤੇਰਾ ਘਾਹ ਮੁਰਝਾ ਗਿਆ ਏ? ਕਿਉਂ ਤੇਰੇ ਹੁਣ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਲੋਕੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ?

“ਕੈ ਦੋਖੜੇ ਸੜਿਓਹਿ ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ ਨਾਨਕ ਮੈ ਤਨਿ ਭੰਗੁ।”

ਤੇਰੀ ਮਿੱਟੀ ਕਾਲੀ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਕਾਇਆ ਕਾਲੀ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਧਰ ਛੱਪੜ ਵਲੋਂ ਹੋ ਕੇ ਛੱਪੜ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ:-

“ਮੈ ਤਨਿ ਭੰਗੁ ॥”

ਨਾਨਕ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈ ਗਈ ਹੈ।

“ਜਾਣਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਲਹਾਂ ॥”

ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

“ਜੈ ਸੇਤੀ ਮੇਰਾ ਸੰਗੁ ॥”

ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਧੁਰੋਂ ਮੇਰਾ ਮੇਲਾ ਸੀ ਉਹ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਕਾਇਆ ਮੇਰੀ ਕਾਲੀ ਹੋ ਗਈ, ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਸਾਰੇ ਮੁਰਝਾ ਗਏ, ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਘਾਹ ਸੜ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਵੱਸਦਾ-ਵੱਸਦਾ ਉੱਜੜ ਗਿਆ, ਇਹ ਕਾਇਆ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੁਝ ਦਇਆ, ਸੰਤੋਖ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜ, ਨੇਕੀ, ਨਿਰਗੁਣਤਾ ਪਰਉਪਕਾਰੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਨੇ, ਇਹਦੇ ਤੇ ਭੌਰੇ ਆ ਕੇ ਗੂਜਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਜਾਏ, ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਾਇਆ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਇਆ ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਝੁਰੜੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਕਾਇਆ ਦਾ ਵਾਲੀ-ਵਾਰਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਕਹਿੰਦਾ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ:-

“ਤਿਚਰੁ ਵਸਹਿ ਸੁਹੇਲੜੀ ਜਿਚਰੁ ਸਾਥੀ ਨਾਲਿ” ॥

ਹੇ ਕਾਇਆ! ਤੂੰ ਓਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਸੌਖੀ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰਾ ਸਾਥੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ:-

“ਜਾ ਸਾਥੀ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਤਾ ਧਨ ਖਾਕੂ ਰਾਲਿ” ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ: ਜਦੋਂ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਉੱਡ ਗਿਆ, ਮਿੱਟੀ ਤੇਰੀ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਣੀ ਏ। ਭੌਰ ਮੁਸਾਫਿਰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਉੱਡ ਜਾਣਾ, ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਦਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਹਾਉ ਵਾਲੀ ਤੁੱਕ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰਕ ਹੈ:-

“ਮਨਿ ਬੈਰਾਗੁ ਭਇਆ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਣੈ ਕਾ ਚਾਉ॥”

“ਧੰਨੁ ਸੁ ਤੇਰਾ ਥਾਨੁ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਜਿਚਰੁ ਵਸਿਆ ਕੰਤੁ ਘਰਿ

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਆਤਮਾ ਰਹੀ ਕਣਿਆਂ ਵਿਚ-

“ਜੀਉ ਜੀਉ ਸਭਿ ਕਹਾਤਿ॥

ਜਾ ਉਠੀ ਚਲਸੀ ਕੰਤੜਾ ਤਾ ਕੋਇ ਨਾ ਪੁਛੇ ਤੇਰੀ ਬਾਤ॥ ੨॥”

ਭੌਰ ਮੁਸਾਫਿਰ ਉੱਡ ਗਿਆ, ਕਾਇਆ ਤੇਰੀ ਬਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ, ਹੋ ਗਈ ਹੈਂ ਤੂੰ ਬਰਬਾਦ, ਹੋ ਗਈ ਏਂ ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰਾ ਜਾਣ ਦੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੀ, ਫਿਰ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਨਿਖੇਧੀ, ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਮਨਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਏਨਾ ਨਿਕੰਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਤੇ ਮਾਵਾਂ ਪੁੱਤ ਲੁਕਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਛੁਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਬੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਕੀ ਹੈ? ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਅਗਾਂਹ ਗਏ, ਅਗੇਰੇ ਖੜੋਤੇ ਹੋਏ ਸੀ ਇਸਤਰੀ-ਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜਣ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਗੱਲੀਂ ਪੈ ਗਈ, ਸੁਆਮੀ, ਅਸੀਂ ਤੇ ਪਤੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਅਫ਼ ਕਰਨਾ ਸੁਆਮੀ! ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਬਨਵਾਸ, ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਈ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੀਤਾ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਈ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਦੇ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸੀਤਾ! ਨਾ ਜਾ, ਤੂੰ ਬੜੀ ਕੋਮਲ ਹੈਂ।

“ਐਸੀ ਕਰਤਾਰ।”

ਤੈਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਬੜਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਤੇ ਕੋਮਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ,

“ਹਾਰਿ ਪਰਹਿ ਤੋ ਕਵਨ ਉਠਹਿ॥”

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੁਰਦੀ-ਤੁਰਦੀ ਗੱਸ਼ ਖਾ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਏਗੀ, ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਉਠਾਵੇਗਾ। ਲਕਸ਼ਮਣ ਕਿਤੇ ਕੰਧਮੂਲ ਲੈਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਗੱਸ਼ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸੰਭਾਲੇਗਾ ਕੌਣ? ਸੀਤਾ! ਜੰਗਲ ਦੇ ਬੜੇ-ਸੜੇ ਰੁੱਖ, ਪਿੱਪਲ, ਬੋਹੜ, ਪਲਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਾਥੀ, ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਡਰਨ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੀਖਾਂ ਮਾਰ ਉਠੇਂਗੀ।

“ਤਲ ਤਮਲ ਬਿਲੇਜੇ ਬਿਆਲ ਨਿਹਾਲ ਤਿਨੈ ਬਹੁਤਾ ਬਿਲਲਾਈ ਹੇ।”

ਸੀਤਾ! ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਹਾਥੀ ਨੇ ਉਥੇ, ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਉਥੇ। ਚਿੰਗਾਰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਬੜੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਤੇ ਦਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹੋ। ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੋ ਤੇ ਸੱਸ ਦੀ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਤੇਰਾ ਧਰਮ ਇਥੇ ਹੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਏ, ਚਲੇ ਗਏ ਭਈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਤੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਨਾ ਸੱਸ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਤੇ ਸੀਤਾ ਬੋਲ ਉਠੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ,

“ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਛਾਡਿ ਕੈ ਬਸਤ ਧਾਮਿ ਕੇ ਮਾਹਿ॥”

ਜਿਹੜੀ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ, ਆਪ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਸੁੱਖ ਮਾਣਦੀ ਹੋ ਨਾ:-

“ਜਾਂ ਜਬ ਕੇ ਸੁਖ ਕੇ ਗਈ ਸਵਰਗ ਮੇਂ ਪੂਛਬ ਨਾਹੀ।”

ਉਹ ਐਸੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੁਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਅੱਗੇ ਸਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਪਤੀ ਦੇਵ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਲਛਮਣ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਕੇ ਲਛਮਣ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨਾਲ ਲੜ ਪਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸਾਂ ਆਪਣੀ ਜਨਾਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਈ ਘਰ ਰਹਿ ਤੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਤੁਸਾਂ ਸੱਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਪਹਿਲਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਜੋ ਹੋਈ, ਸੀਤਾ ਦੀ ਸੱਸ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਜੋ ਹੋਈ ਤੇ ਮਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪਿਉ ਨਾਲ ਘੱਟ ਹੀ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਭਈ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ, ਸਹੁਰੇ ਤੇ ਸੱਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੱਸ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਮਾਂ ਪਿਆਰੀ ਹੋਈ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਪਿਉ ਨਾ ਪਿਆਰਾ ਹੋਇਆ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਸੀਤਾ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ ਲਛਮਣ! ਇਸ ਗੱਲ 'ਚ ਜਵਾਬ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਕੋਲੋਂ ਨਾ ਲੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਜਾਂਗੀ। ਲਛਮਣ ਬੋਲਿਆ, ਮਾਂ ਕਿਉਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਗਰਬ ਵਿਚ ਚੁਕਿਆ। ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ, ਦਰਦਾਂ ਨਾਲ ਪੀੜਾਂ ਸਹਿ ਸਹਿ ਕੇ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਘੋਲ ਘੋਲ ਕੇ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਨੂੰ ਪਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਦੀ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਲਈ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੱਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂਗੀ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂਗੀ। ਬੇਟਾ ਲਛਮਣ! ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਆ ਗਈ, ਅੰਸਲੀਆ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ

ਤੇ ਸੀਤਾ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮਾਂ ਅੰਸਲੀਆ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ! ਲੇਕਿਨ ਸੀਤਾ ਅੰਸਲੀਆ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਮਾ ਜੰਗਲੋਂ ਮੇਂ ਰਹਿਣੇ ਵਾਲੀ ਅੰਮਾ, ਕੰਦ ਮੂਲ ਖਾ ਕਰ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨੇ ਵਾਲੀ ਅੰਮਾ, ਮੈਂ ਸੀਤਾ ਹੂੰ! ਅਪਣੇ ਪਤੀ ਕੇ ਸਾਥ ਬਨਵਾਸ ਜਾ ਰਹੀ ਹੂੰ। ਮਾਤਾ ਅੰਸਲੀਆ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਕੇ ਲੀਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ। ਮੇਰੇ ਭਲੇ ਕੇ ਲੀਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ। ਇਹ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅੰਸਲੀਆ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੀਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ, ਸੀਤਾ, ਬੇਟਾ! ਪਤੀ ਅਨੰਤ ਸੁਖੋਂ ਕਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਪਤੀ ਕੀ ਪਾਕਟ ਮੇਂ ਅਨੰਤ ਸੁਖੋਂ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੈਂ। ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਤੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਵੋ ਭਗਵਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਤੀ ਹੈ। ਜਾਉ ਸੀਤਾ! ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਕਭੀ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਮੋੜਨਾ। ਭਗਵਾਨ ਤੁਮਹੋਂ ਦੀਨ ਔਰ ਦੁਨੀਆਂ ਮੇਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਗਾ। ਐਸੀ ਪਤੀਬਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਗਈ। ਪਤੀ ਦੇਵ! ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਪਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਧੋਖੇਬਾਜ਼, ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਸੁਖ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪੇਟ ਭਰ ਕੇ ਛਕਣ ਛਕਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਕਾਇਰ ਬਣ ਗਏ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਬਣ ਗਏ, ਖੁਦਗਰਜ਼ ਬਣ ਗਏ। ਡਰਪੋਕ ਬਣ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੰਡ ਦੇ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਪਤੀਦੇਵ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਦਾਸੀ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਬਿਨੈ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਇਸ ਗਲੀ ਚੋਂ ਚਲੇ ਜਾਉ। ਇਥੋਂ ਅਗਾਂਹ-ਪਿਛਾਂਹ ਹੋ ਜਾਵੋ। ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਬੇਦਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਅਗਾਂਹ ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਏ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਫਤਹਿ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਉ, ਦੋਵੇਂ ਗਲਵਕੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਬੇਦਾਵੀਏ ਨੂੰ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੋਗੇ ਤਾਂ ਪਤੀ ਜੀ! ਇਹ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬੇਦਾਵੀਏ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਾ ਦੇ ਜਾਵੋ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਬੇਵਫਾਈ ਨਾ ਕਰ ਜਾਉ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਮੁਖ ਨਾ ਮੋੜ ਲਵੋ। ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਉ। ਇਹਨਾਂ ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨਾਲ ਨਾ ਬੋਲੋ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਾ ਲਾਇਉ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਨਾ ਕਬੂਲਿਉ। ਇਹ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਨੇ, ਕਾਇਰ ਨੇ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਨੇ। ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਮਨਾ! ਹੁਣ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪਤੀ ਲੁਕਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਮਾਵਾਂ ਪੁੱਤਰ ਲੁਕਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਜੀਉਣ ਦਾ ਲਾਭ ਕੀ ਹੈ? ਜ਼ਰਾ ਸਵੇਰੇ ਹੋਏ ਮਾਂ ਭਾਗੋ ਆ ਗਈ। ਜਿੰਨੇ ਸੱਜਣ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਨਾ, ਉਦੋਂ ਮਾਂ ਭਾਗੋ ਦੀ ਉਮਰ ਪੈਂਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ। ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਉਮਰ ਪੈਂਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਤੇ ਪੈਂਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਪੰਥ ਕੋਲੋਂ ਮਾਂ ਅਖਵਾਇਆ। ਮਾਂ, ਇੰਨੀ

ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਉੱਚੀ ਸੀ, ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਇੰਨਾ ਉੱਚਾ ਸੀ, ਅੰਦਰ ਦਾ ਮੌਜ ਮੇਲਾ, ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਰੌਣਕਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੀਓ ਬੱਚੀਓ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੇ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਦੀਆਂ ਸਪੁੱਤਰੀਆਂ ਬਣ ਜਾਓ।

ਇਕ ਬੀਬੀ ਦੀਪ ਕੌਰ ਹੋਈ ਹੈ ਪੰਥ ਵਿਚ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅੱਠ ਸੀ ਗਿਣਤੀ ਉਹਨਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ। ਬੀਬੀ ਦੀਪ ਕੌਰ ਜਥੇ ਨਾਲੋਂ ਪਿਛਾਂਹ ਪਸਰ ਗਈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਰੂਹ, ਜੋਬਨ ਜਵਾਨੀ ਉਤੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾ ਡੋਲ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਇਸਤਰੀ ਧਰਮ ਲੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਪਤਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੱਢ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੀ ਭਰੋਟੀ, ਉਹ ਕੋਈ ਨੈਕਲੇਸ ਪਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਘੁੰਮਦੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਾਂਗੀ ਨੈਕਲੇਸ, ਕਿ ਆਪੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਤਲਵਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਈ ਫਿਰਦੀ, ਉਹ ਕੱਚ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਈ ਫਿਰਦੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੱਢ ਕੇ ਤਲਵਾਰ, ਜਿਉਂ ਲੜਨ ਲੱਗੀ ਕਿ ਚਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੱਢ ਸੁਟੇ। ਕੱਲੀ ਸ਼ੇਰਨੀ ਨੇ ਚਾਰ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਚਾਰ ਡਰ ਕੇ ਦੌੜੇ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਏ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਲੈ ਆਏ, ਗੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰੋ, ਕੋਈ ਆਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਤਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਤੁੜਵਾਉ, ਕੋਈ ਆਖੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿਉ। ਕੋਈ ਆਖੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦਿਉ, ਕੋਈ ਕੁਝ ਆਖੇ, ਕੋਈ ਕੁਝ ਆਖੇ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਬੇਟਾ! ਦੀਪ ਕੌਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਏ ਬੱਚੀਏ! ਭਈ ਤੂੰ ਦੱਸ ਤੇਰੇ ਇਹਨਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਈਏ? ਇਹ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਜੋਬਨ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨੇ, ਤੂੰ ਦੱਸ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਈਏ? ਤੇ ਦੀਪ ਕੌਰ ਉੱਠ ਕੇ ਖਲੋ ਗਈ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮਨੁੱਖ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਵੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰੋਧ ਵੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਮ ਵੀ ਹੈ, ਮੋਹ ਵੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੌਜੂਦ ਨੇ, ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪਰੇਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਈਏ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਸਨ, ਜ਼ਬਾਨ ਥਿੜਕਦੀ ਸੀ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਝੁਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਦੀਪ ਕੌਰ ਤੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਤਾ ਪੰਥ ਦੇ ਵਾਲੀ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਇਹ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹਨਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਛਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ, ਆਪੇ ਹੀ ਸਮਝ ਜਾਣਗੇ, ਆਪੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਵਲ ਵੇਖ, ਮਾਂ ਭਾਰੋ ਆ ਗਈ,

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਥ ਸਾਰਾ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਪਾ ਆਇਓ ਪੂਰੀਆਂ, ਆਹ ਤਲਵਾਰਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ ਤੇ ਐਹ ਲਉ ਸਾਡੀਆਂ ਸਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ ਆਪਣੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ, ਸਲਵਾਰਾਂ ਪਾ ਕੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬਹਿ ਜਾਉ। ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕਾਲਾ ਦਾਗ ਲਵਾ ਕੇ ਲਿਆਏ ਹੋ, ਬੇਦਾਵੇ ਦਾ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਣਗੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਜਾਵਾਂਗੀਆਂ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਨੂੰ, ਬੇਦਾਵੀਏ ਦੀ ਹਾਇ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਬੇਦਾਵੀਏ ਦੀਆਂ ਚੀਖਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨੇ ਚਲੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਚਲੀਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀਏ ਕਿ ਐਸੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲੋਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਉਠੋ, ਧਰਮ ਵੀਰੋ! ਜ਼ਰਾ ਆਖ ਖੋਲੋ, ਨਿਗਾਹੋਂ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਹਾਲਤ ਕੋ ਤੁਮ ਤੋਲੋ। ਉਠੋ ਐ ਇੱਜ਼ਤ ਕੇ ਸੜ ਜਾਣੇ ਸੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਅੱਛਾ! ਇੱਜ਼ਤ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇ ਚੰਗਾ। ਚਲੋ ਉਠੋ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰ ਖਦਰਾਨੇ ਦੀ ਢਾਬ ਉੱਤੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੇਦਾਵੀਏ ਮੁੜੇ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਉਂ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਦੂਜਾ ਜੱਥਾ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦਾ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਤੇ ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ! ਆਹ ਕੋਈ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਉਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਜਾਏ। ਮਾਫੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਫੇਰ ਬੜਾ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਮੰਗ ਲਵਾਂਗੇ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਨਿਰੇ ਬੇਦਾਵੀਏ, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਲੜ ਰਹੇ ਨੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ, ਸਨਮੁਖ ਖਾਲਸਾ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਖਦਰਾਨੇ ਦੀ ਢਾਬ ਦੇ ਉੱਤੇ ਉੱਚੇ ਜਿਹੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੇ ਵੇਖ ਰਹੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਵੇਲੇ ਆਏ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀ ਵੇਖਣਾ ਪਿਆ। ਇਕ ਤੇ ਉਦੋਂ ਵੇਖਣਾ ਪਿਆ ਜਦੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣ ਚਲੇ, ਜੋੜੀ ਐਸ ਪਾਸੇ, ਜੋੜੀ ਓਸ ਪਾਸੇ, ਐਸੀ ਖਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਈ, ਥੋੜੀ ਏਸ ਪਾਸੇ, ਥੋੜੀ ਓਸ ਪਾਸੇ। ਐਪਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋੜੀ-ਜੋੜੀ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਤੋੜ ਲਈ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਨਹੀਂ ਤੋੜੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹੀ। ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹੀ ਆਖਾਂਗਾ, ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਓ ਬਾਣੀ ਦਾ:-

“ਔਰ ਇਕ ਲਿਭਨੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸੇਵਕ ਕੀ, ਔਰ ਇਕ ਨਿਭਨੀ ਪ੍ਰੀਤ।”

ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੁਰਸ਼ਦ ਜਾਣ ਕੇ ਨਾ ਪੂਜੋ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਾਂ ਵਰਗਾ ਦਿਆਲੂ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜੋ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਨਾ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ!

“ਸੁਤਿਆ ਪਰਾਗ ਕਰ ਪਿਆ ਜਿੱਤ”

ਜਿਹੜੇ ਗੁਨਾਹ ਬੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਾਂ! ਗਈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਆਹ, ਥਾਲ ਪਰੋਸੇ ਆ ਗਏ ਅੱਗੇ, ਇਹ ਲੱਗੇ ਛਕਣ, ਪੁੱਤਰ ਕਰੇ ਪੇਸ਼ਾਬ, ਥਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰ ਦਏ ਪਿਸ਼ਾਬ, ਮਾਂ ਗਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਘੁੱਟ ਦਿੰਦੀ। ਦਿਆਲੂ ਮਾਂ ਜੋ ਹੈ ਨਾ, ਥਾਲ ਬਦਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੂਟ ਬਦਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਸੂਟ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਦਾਨ ਹੈ, ਅਣਜਾਨ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹਨੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਸੂਟ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲਿਆਉਣੇ ਤੇ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ:-

“ਰਮਈਆ ਹੋਂ ਬਾਰਿਕ ਤੇਰਾ॥”

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਬੱਚੂ ਹਾਂ। ਇਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਸੱਚੀ ਮਾਂ ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।”

ਬਹੁਬਿਧ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਖਲੋਤਿਆਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਭਈ ਮੈਂ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਭੁਲਣਹਾਰ ਸਨ, ਉਹ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਗੀਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇੰਝ ‘ਸਵੇਰੇ’ ਨਾਲ ਢੁਕਦਾ ਹੈ:-

“ਵੇ ਅਰਸੀ ਚੰਨਾ ਚਮਕਦਿਆ,
ਘਰ ਮੇਰੇ ਚਾਨਣ ਪਾ ਜਾਵੀਂ।
ਮੁੱਢ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੋ ਹਨੇਰ ਗਿਆ,
ਕੋਈ ਜੋਤ ਇਲਾਹੀ ਜਗਾ ਜਾਵੀਂ।
ਮੇਰੇ ਸੱਧਰ ਸੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਫਲ ਅਨੋਖਾ ਲਾ ਜਾਵੀਂ।
ਮੁੱਦਤਾਂ ਦੀ ਪੱਤਝੜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ,
ਆ ਕੇ ਬਹਾਰ ਬਣਾ ਜਾਵੀਂ।
ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਭੁਲਣਹਾਰ ਜੋ ਸੀ,
ਉਹ ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਸਮਝਾ ਜਾਵੀਂ।
ਉਹ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹਾਂ ਮੈਂ,
ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਜਾਵੀਂ।

ਮੈਨੂੰ ਪਾ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ, ਕਰ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਦਇਆ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲਿਖ ਕੇ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਇਆਂ ਦਾ ਪਹਿਣਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਮਾ ਉਹਦੇ ਵਲ ਸਰਕਾਰੇ ਆਲਮ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿਰ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਤੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਰਖਿਆ ਤਾਂ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮਰ ਗਿਆ, ਸ਼ਹੀਦ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ, ਰੋਰੀ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਮੋਇ ਹੋਇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਪਰੋਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਦਾਵੀਏ ਮੇਰਾ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਮੇਰਾ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਮੇਰਾ ਪੰਝੀ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਤੇ ਕਹਿੰਦਿਆਂ-ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਿਰ ਉਹਦਾ ਗੋਦ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਮੂੰਹ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਗਰਮ ਹਵਾ ਆਈ, ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਗਏ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂ

ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਜਾਣ ਕੇ ਗੱਲੀਂ ਪੈ ਗਏ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ ਤੂੰ ਮਰ ਚੱਲਿਆ, ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡ ਚੱਲਿਆ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚਿਰਾਗ ਬੁਝ ਚੱਲੇ ਨੇ ਤੇ ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ। ਉਹ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ! ਮੇਰਿਆ ਪਿਆਰਿਆ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਸੱਧਰ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਤਮੰਨਾ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਰੀਝ ਤੇ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਰੀਝ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ, ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਇਤਮੀਨਾਨ ਨਾਲ ਇਥੋਂ ਭੇਜਾਂ। ਤੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲਹੂ ਵੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਸੀ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਛਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੌਣ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ, ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਬਲ ਕਾਇਆਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਆਖਰੀ ਤਮੰਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਇਆ ਦੇ ਪੁਤਲਿਆ, ਮੇਰੀ ਆਖਰੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆ, ਮੇਰੀ ਆਖਰੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕਾ! ਜੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈਂ ਨਾ ਤੇ ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅੰਗ ਵੇਖ ਟਿੱਲੇ ਉਤੇ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠਾ ਈ, ਜਾਹ ਉਹਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦੇ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਕਿ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮਰ ਚਲਿਆ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਦੀ ਨਿੰਦਰੇ ਸੌ ਚਲਿਆ ਏ, ਉਹ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਜਿਸਮ ਤੋਂ ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂਘ ਦਾ ਰੁੱਖ ਬਣਕੇ ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾ।

ਜਿੰਦ ਰੋਈ ਹੋਈ ਏ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ, ਮੈਂ ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਏ ਅੱਗੇ।"

ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦੇ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿੰਦ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ ਨਾਲ ਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ ਰੋਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਤੇ ਖਲੋਤੀ ਰਹੇ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਲਈ ਚਲੇ ਜਾ। ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਕਪੜੇ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੂੰਹ ਧੋਤਾ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨੇਤਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਹੈਰਾਨ, ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਜਿਹਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਟਿੱਲੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ-ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਸਿਰ ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਵੇਖਿਆ, ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ:-

"ਗੁਰ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ ਐਸਾ ਗੁਰ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ"

(ਉਹੀ)

ਝੱਟ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਖਿੜਕੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਸਾ ਸਾਂ ਤੂੰ, ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਰੱਜ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿੰਨਾ ਲੰਬਾ ਹੌਕਾ ਭਰਕੇ

ਆਖਿਆ, ਸਾਹਿਬ! ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੱਲੇ ਸੁਟਿਆ, ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਇਹ ਨਿਰਲੋਚ ਅੱਖਾਂ, ਇਹ ਬੇਸ਼ਰਮ ਅੱਖਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਿਦਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਨਾ ਰਹੀਆਂ, ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਲੱਜਾ ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਦੀਆਂ ਆਪੇ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਆਪੇ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਫਿਰ ਕੋਈ ਤਮੰਨਾ ਹੀ ਦੱਸ। ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਦੱਸ, ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਰੀਝ ਦੱਸ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਪਿਆ-ਪਿਆ ਬੋਲਿਆ:-

“ਦੇਖਿ ਸਹਰਾਨੇ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਨੇਤਰ ਮੇਰੇ ਸੰਗਦੇ ਨੇ।

ਬਿਰਖਿਉਂ ਦੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਤੇਥੋਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗਦੇ ਨੇ।

ਭਾਇ ਭੁਇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਮੰਦੇ ਅਸੀਂ ਹਾਂ।”

ਇਹ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਾਇਆ, ਹੰਕਾਰ, ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੇ। ਭੁੱਲਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਜਾਣ ਕੇ ਮਾਫ ਕਰਨੀਆਂ ਦਾਸ ਦੀਆਂ, ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਾਣ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਉਣਾ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਂ ਲੇਖੇ ਅੰਦਰ ਪੈ ਜਾਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਇਕ ਐਸੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਇਕ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਜਿਉਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰੋ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾ ਦਿਉ।

"ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥"

ਹੇ ਅੰਧੇ ! ਜੇ ਹਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ਹੈ, ਹਰੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ, ਉਹਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੇ ਨਾ ਚੇਤੇਗਾ ਤੇ;

"ਤੇਰਾ ਸੋ ਦਿਨੁ ਨੇੜੈ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥"

ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਉਹਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਮਰ ਤੇਰੀ ਬੋੜੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ ਤੇਰਾ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਕਿਉਂ ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਕਿਉਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਚੇਤ ! ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੇਤ:-

ਨਿਮਖ ਕਾਮ ਸੁਆਦ ਕਾਰਣਿ ਕੋਟਿ ਦਿਨਸ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥

ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਨੇ ਮਹਾਂਦਾਸ, ਐਸੇ ਕਈ ਸੱਜਣ ਹੋਏ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਪਤੇ ਦੇ ਬਚਨ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਪਰ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਗੁਪਤ ਹੀ ਹੈ, ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਮਹਾਂਦਾਸ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ:-

ਰੱਤੀ ਕਾਰਨ ਮਹਾਂਦਾਸ, ਘੜਹਿ ਦੁਖਿ ਸਹੈ।

ਹੇ ਮਹਾਂਦਾਸ ! ਇਸ ਕਾਮ ਦੀ ਇਕ ਰੱਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਇਕ ਨਿਮਖ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੱਤੀ ਨਾ ਤਿਆਗੀ ਮਹਾਂਦਾਸ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਭੈ ਦੁਖ ਉਗਾਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਮ ਦੀ ਰੱਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਬਚਨ ਯਾਦ ਹੈ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ।

ਕਾਮ ਕਹੈ ਮੱਮ ਰਾਖਤ ਜੀਉ।

ਕਾਮ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼, ਜਿਹੜਾ ਸਜਣ ਮੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ:-

“ਕਾਮ ਕਹੈ ਮਮ ਰਾਖਤ ਜੀਉ।

(ਉਹੀ)

ਤਿਨ ਕੀ ਰਖਿਆ ਤਿਨ ਦੇਵ ਕਰੇਗੇ।”

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨਗੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕਰੇਗਾ।

‘ਮੱਮ ਡਾਰਤ ਆਰਤ ਕਭੂਮ ਬਿਥੈ।’

ਕਾਮਦੇਵਤਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਹਥੋਂ ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਖੋਟੀ ਜ਼ਮੀਨ ਯਾਨੀ

‘ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਤਿਆਗੈ ਅੰਧਾ ॥ ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉ ਘਾਲੈ ਧੰਧਾ ॥’

ਪਰ-ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਖੋਟੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਭੈੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਾਮਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅੰਤ ਉਹ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਦੁੱਖ ਪਾਵੇ। ਕਿੰਨੀ ਵੇਰਾਂ ਆਵੈ ਜਾਵੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਏਸ ਕਾਮਦੇਵ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਰਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ:-

ਨਿਮਖ ਕਾਮ ਸੁਆਦ ਕਾਰਣਿ ਕੋਟਿ ਦਿਨਸ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ॥

ਘਰੀ ਮੁਹਤ ਰੰਗ ਮਾਣਹਿ ਫਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਪਛਤਾਵਹਿ ॥ ੧ ॥

(ਪੰਨਾ ੪੦੩)

ਐਵੇਂ ਘੜੀ ਦੀ ਘੜੀ, ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ, ਤੂੰ ਰੰਗ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਕਈ ਚਿਰ ਪਛਤਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਚਿਰ ਹਾਵੈ ਹੱਕੇ ਮਾਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਕਈ ਚਿਰ ਠੰਢੇ ਸਾਹ ਭਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਕਈ ਚਿਰ ਤੂੰ ਪਛਤਾਵੇ ਕਰਨੇ ਨੇ ਏਸ ਕਰਕੇ:-

“ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥”

ਐਵੇਂ ਪੱਲ ਦਾ ਪੱਲ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਫੈਦ ਜਿਹੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਜਿਹੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਮਕਦੇ ਜਿਹੇ ਚਮੜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ:-

ਪਲਕੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਿ ਭੁਲੋ.....

ਪਰ ਤੂੰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ, ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਚਮੜਾ ਤੈਨੂੰ ਚਮਕੀਲਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਕ ਨੀਮ ਕੋ ਤੁੰਮਰੁ ॥

ਅੱਕ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਫਲ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਹਿਰ-ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਕਲ ਅੰਬ ਵਰਗੀ ਹੋਵੇ। ਨਿੰਮ ਦਾ ਫਲ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਿਸਤੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਜਾਪੇ। ਤੂੰਬਾ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ ਕੌੜਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਬਰੇਟੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਚੰਗਾ ਜਾਪੇ। ਜਿਵੇਂ ਤੂੰਬਾ ਕੌੜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਨਿੰਮ ਦਾ ਫਲ ਕੌੜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਕ ਦਾ ਫਲ ਕੌੜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਾਈ ਧੀ-ਭੈਣ ਅੱਕ, ਨਿੰਮ ਤੇ ਤੂੰਬੇ ਦੇ ਫਲ ਵਾਂਗੂੰ ਕੌੜੀ ਹੈ। ਏਸ ਵੇਲ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬੇੜਾ ਸੌ ਸਾਗਰ ਤੱਕ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਪਲਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਿ ਭੂਲੇ ਆਕ ਨੀਮ ਕੇ ਤੂੰਮਰੁ ॥

ਜੈਸਾ ਸੰਗੁ ਬਿਸੀਅਰ ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰ ਗ੍ਰਿਹੁ ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਹੋਵੇ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਹਨੂੰ ਖਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਪ ਕੋਲੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ? ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ:-

ਸਪੈ ਦੁਧੁ ਪੀਆਲੀਐ ਵਿਹੁ ਮੁਖਹੁ ਸਟੈ।

ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੀਹ ਵੇਰਾਂ ਕਾੜਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਮਲਾਈ ਵਾਲਾ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਿਆ ਉਹਨੇ ਮੂੰਹੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਡੋਲ੍ਹਣੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਚਮੜੇ ਉਤੇ ਤੂੰ ਭੁੱਲਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਉਹ ਸੱਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆ ਕੇ ਪਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਉਹਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। ਏ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਠੰਢਾ ਕੋਲਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਤੱਤਾ ਕੋਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪੁੱਛਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਕੈਸੇ ਹੋ ਗਏ? ਤੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੇ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਧੀ ਜਾਣ ਕੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰੇ, ਭਾਵੇਂ ਭੈਣ ਜਾਣ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੋਲਾ ਠੰਡਾ ਪਰ ਕਾਲਾ ਫਿਰ ਵੀ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਦਾਗ ਫਿਰ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ, ਚਰਚਾ ਫਿਰ ਵੀ ਦਿਨੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏਗੀ। ਜੇ ਕੋਲਾ ਤੱਤਾ ਕਰਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਫਿਰ ਤਾਂ ਹੱਥ ਸੜਨੇ ਹੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਛਾਲੇ ਪੈਣੇ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਬੁਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਛਾਲੇ ਪੈਣਗੇ ਤੇ ਸੜੇਗਾ। ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਏਸ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਬੜੀ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਕ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਇਆ ਰਹੈ ਸੁਖਾਲੀ.....

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਦਸਿਆ ਹੈ ਅਮਰ। ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਲਗਾਂ-ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਅਮਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ DIAMETICALLY ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਹੈ ਨਾ ਕਾਇਆ ਦੇ ਗੁਰੂ

ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਹਦਾ ਤੇ ਏਸ ਕਾਇਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਲਿਖਿਆ। ਝਗੜਾ ਲਿਖਿਆ, ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਲਿਖਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਾਇਆਂ ਦੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਨੀ ਕਾਇਆਂ! ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਨੀ ਵੀ ਹੈਂ ਮੈਂ ਅਮਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਸੁਖਾਲੀ ਵੀ, ਮਰਾਂ ਵੀ ਨਾ, ਬੁਢਾਪਾ ਵੀ ਨਾ ਆਵੇ, ਅੰਗ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਾ ਹੋਣ, ਤੂੰ ਐਸਾ ਚਾਹੁੰਨੀ ਹੈਂ।"

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਇਆ ਰਹੇ ਸੁਖਾਲੀ ਬਾਜੀ ਇਹੋ ਸੰਸਾਰੋ॥

ਅੰਦਰਲਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਅੰਦਰਲਾ ਅਰਥਾਤ ਕਾਇਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਾਇਆਂ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਬਾਜੀ ਹੈ, ਇਕ ਖੇਡ ਹੈ, ਇਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੈ।

ਜਗੁ ਸੁਪਨਾ ਬਾਜੀ ਬਨੀ ਖਿਨ ਮਹਿ ਖੇਲੁ ਖਿਲਾਇ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਅਣਜਾਨੇ, ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਣੇਦਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੋਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਘਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਫੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਿਚ ਖੇਡ, ਉਜਾੜ ਉਜੁੜ ਕੇ ਔਹ ਗਏ, ਆਹ ਗਏ। ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਨਹੀਂ ਰਾਜਾ ਕੌਣ ਸੀ, ਪ੍ਰਜਾ ਕੌਣ ਸੀ? ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਵਰਗਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸੀ, ਪਰ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ ਮੈਂ ਸਦਾ ਅਮਰ ਰਹਾਂ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਇਆ ਰਹੇ ਸੁਖਾਲੀ ਬਾਜੀ ਇਹੋ ਸੰਸਾਰੋ॥

(ਉਹੀ)

ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਮੁਚੁ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ.....

ਅੰਦਰਲੇ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ਹੇ ਕਾਇਆਂ! ਤੂੰ ਲੋਭ ਬੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ। ਹੇ ਕਾਇਆਂ ਤੂੰ ਲੋਭੀ ਬਹੁਤ ਹੈਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਇਸਤਰੀ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਪੁਰਖ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਹੈਂ ਸੂਟਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਤੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀ। ਤੂੰ ਲੋਭ ਬੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਪਾਈ ਪੈਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਕਦੇ ਰਜੇਵਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸਬਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਜੇ ਨਿਰਾ ਹੀ ਲੋਭ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਫਿਰ ਲੋਭ ਹੈ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ। ਹੇ ਕਾਇਆਂ ਤੂੰ ਬਹੁਤਾ ਕੂੜ ਵੀ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈਂ, ਝੂਠ ਫਰੇਬ ਵੀ ਤੂੰ ਬੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਹੇਰੀਆਂ-ਫੇਰੀਆਂ ਵੀ ਤੂੰ ਬੜੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈਂ।

ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਮੁਚੁ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਬਹੁਤੁ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੋ॥

ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ..... ਬਹੁਤੁ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੋ।

ਲੋਭ ਲੋਭ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਝੂਠ ਫਰੇਬ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਬੜੀ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਬੜੀ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਕਰ ਕੇ, ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬੜਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਮਝਦੀ ਤੂੰ ਇਹ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ?

ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ..... ਬਹੁਤ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੇ॥

(ਉਹੀ)

ਹੇ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆਂ! ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸੋਚ ਅੰਦਰਲਾ ਪਿਆ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਕਾਇਆਂ ਨਾਲ। ਅੰਦਰਲਾ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਾਇਆਂ ਨੂੰ, ਭਈ ਇਹ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਅਮਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਆਖਰ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਏ। ਭਾਂਡਾ ਭੱਜਣਾ ਹੀ ਭੱਜਣਾ ਹੈ, ਬੁਲਬੁਲਾ ਫਿਸਲਨਾ ਹੀ ਫਿਸਲਨਾ ਹੈ, ਏਸ ਬਰਫ ਨੇ ਪਿਘਲਕੇ ਆਖਰ ਪਾਣੀ ਹੋ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਸਿਖ ਹਮਾਰੀ॥ ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ ਝੂਠੀ ਲਾਇਤਬਾਰੀ॥

ਹੇ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆਂ! ਸਿਖਿਆ ਸੁਣ ਮੇਰੀ, ਬੜੀ ਨਿੰਦਿਆ ਚਿੰਦਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਹੈਂ ਤੂੰ ਝੂਠੀ। ਹੈਂ ਤੂੰ ਬੇਇਤਬਾਰੀ, ਤੇਰੇ ਇਕ ਸਵਾਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਾਇਆਂ ਬੋਲ ਪਈ ਕਾਇਆਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇ ਹਲੂਣਾ ਦਿੱਤਾ ਨਾ:-

ਹਉ ਤੁਧੁ ਆਖਾ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਸਿਖਾ ਹਮਾਰੀ॥

ਅੰਦਰਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹੇ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆਂ! ਮੇਰੀ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣ ਇਹ ਨਿੰਦਿਆ ਚਿੰਦਿਆ ਛੱਡ ਦੇ। ਤੇ ਫਿਰ ਕਾਇਆਂ ਬੋਲ ਉਠੀ-

ਵੇਲਿ ਪਰਾਈ ਜੋਹਹਿ ਜੀਅੜੇ ਕਰਹਿ ਚੋਰੀ ਬੁਰਿਆਰੀ॥

ਵੇ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਮੌਜਾਂ ਮਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ! ਮੈਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਪਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਉ ਤੁਧੁ ਆਖਾ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਸਿਖਾ ਹਮਾਰੀ॥

ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ ਝੂਠੀ ਲਾਇਤਬਾਰੀ॥

ਵੇਲਿ ਪਰਾਈ ਜੋਹਹਿ ਜੀਅੜੇ.....

(ਪੰਨਾ ੧੫੫)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਤੂੰ ਪਰਾਈ ਵੇਲ! ਪਰਾਈ ਵੇਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪਰਾਈ ਧੀ-ਭੈਣ, ਪਰਾਈ ਬਹੁ-ਬੇਟੀ, ਉਹਨੂੰ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਕੇ ਤੂੰ ਚੋਰੀਆਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੁਕਰਮ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਅੰਦਰਲਾ ਫਿਰ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ।

ਹੰਸੁ ਚਲਿਆ ਤੂੰ ਪਿਛੈ ਰਹੀਏਹਿ ਛੁਟੜਿ ਹੋਈਅਹਿ ਨਾਰੀ॥

ਨੀ ਕਾਇਆਂ! ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਉੱਡ ਗਿਆ, ਹੰਸ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਗਿਆ ਤੇ ਤੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਸਮ ਦੀ ਤਿਆਗੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਛੁਟੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਦੀ ਤਿਆਗੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਛੁਟੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ

ਦਰ-ਬਦਰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਵੇਚਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਉਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤੂੰ ਏਦਾਂ ਦੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਵੱਸ ਕੇ ਤੂੰ ਬੜੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ-ਉੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਹਉ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਹੋਈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਾਜੀ ਤੁਰਕੀ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਕਪੜ ਕੇਰੇ ਭਾਰਾ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੫੫)

ਤਾਜੀ ਮਾਇਨੇ ਘੋੜੇ, ਤੁਰਕੀ ਮਾਇਨੇ ਤੁਰਕਸਤਾਨ ਦੇ ਘੋੜੇ, ਜਿਹੜੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਕੀਮਤੀ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਸੋਨਾ ਪਹਿਣ-ਪਹਿਣ ਕੇ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਚਾਂਦੀ ਪਹਿਣ-ਪਹਿਣ ਕੇ ਵੀ ਵੇਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਗਹਿਣੇ, ਇਹ ਕਪੜੇ, ਇਹ ਸਮਗਰੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ।

ਭੜਿ ਭੜਿ ਪਏ ਗਵਾਰਾ ॥ ਕੂਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ.....

ਕੂਜੇ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮੈਂ ਖਾਧੀ, ਤਵੀ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮੈਂ ਖਾਧੀ, ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹਕੀਮ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ 'ਡਿਉਮੁਖਅਖਰ' ਮਿਸ਼ਰੀ। ਡਿਉਮਾ ਦਾ ਖੱਖਰ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਨਾ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਟੁਕੜੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਹਕੀਮ ਲੋਕ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਡਿਮੂ ਹੈ ਨਿੱਕੀ ਜਾਤ, ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੜ ਜਾਏ ਉਹਨੂੰ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਨਿੱਕੀ ਜਾਤ ਨੇ ਐਸੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਐਸੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਕਿ ਉਹ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਰੋਗ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਡਿਮੂੰ ਖਖਰਿ ਮਿਸਰੀ ਮਖੀ ਮੇਲ ਮਖੀਰੁ ਉਪਾਇਆ।

ਜਿਹੜੀ ਮਾਖਿਓਂ ਦੀ ਮੱਖੀ ਹੈ ਨਾ, ਡੂਮਾ, ਡੂਮਣਾ ਮਾਖੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੋਟਾ, ਉਹ ਲੜ ਜਾਏ ਨਾ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਵੈਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਸ ਦੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਏ ਲਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਹਿਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਹੇ! ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਹੈ ਹੋਛੀ ਜਾਤ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਹਿਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ। ਹੈ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਪਰ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਨਿੱਕੀ ਜਾਤ ਨੇ ਕਿੱਡਾ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਵਾਸਤੇ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਕੂਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ.....

ਕੂਜਾ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖੀ, ਡਿਮੂ ਖੱਖਰ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖੀ, ਤਵੀ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖੀ, ਕਾਬਲੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖੀ, ਬੜਾ ਕੁਝ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਅੱਧੀ ਤੁਕ ਵਿਚ:-

ਕੂਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ

ਇਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥

ਪਿਆਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥

ਸਵਨ ਬੜਾ ਲੰਬਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

ਦੇ ਦੇ ਨੀਵ ਦਿਵਾਲ ਉਸਾਰੀ..... ਸੰਚੇ ਸੰਚਿ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸ.....

ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਕਰਮ ਕਰਕੇ ਦੇਂਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਅੰਨ੍ਹਾ ਏਡਾ ਮੂਰਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰੀ ਏ। ਪਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

‘ਸੋਇਨ ਲੰਕਾ’

ਰਾਵਣ ਦੀ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੀ, ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਈ, ਉਹ ਇਥੇ ਰਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਰਾਵਣ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਮੱਥੇ ‘ਚ ਕਲੰਕ ਰਹਿ ਗਿਆ ਭਈ “ਲੰਕਾ ਗਢੁ ਸੋਨੇ ਕਾ ਭਇਆ ॥ ਮੂਰਖੁ ਰਾਵਣੁ ਕਿਆ ਲੇ ਗਇਆ ॥” ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ। ਏ ਸੰਤਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਾਲਿਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਹਨੇ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ, ਸਾਥ ਇਨ੍ਹੇ ਤੇਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਚੂਰ ਹੋ ਕੇ ਤੂੰ ਕੁਕਰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਸਹੇੜ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਤੇ ਰਾ ਦਿਲ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ:-

“ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥”

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਕਰੋੜਪਤੀਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਐਂ ਚੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਫਿਰ ਗੁੰਡੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਰੱਖ ਲਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਐਂ ਲਾਈਆਂ ਭਈ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਮੀਲ ਦੋ-ਦੋ ਮੀਲ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਓ ਕਿਸ ਦੀ ਧੀ-ਭੈਣ ਬਹੁ-ਬੇਟੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਧੀ-ਭੈਣ ਬਹੁ-ਬੇਟੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ, ਮੈਂ ਬੜੀ ਵੇਰਾਂ ਇਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀ ਪੱਟੀ ਉਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ:-

ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਮਾਤਾ.....

ਧਨ ਜੋਬਨ ਪ੍ਰਭਤਾ ਕੇ ਮੱਧ ਮੈਂ, ਏਹਨਸ ਰਹੇ ਦਿਵਾਨਾ।

ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਤੇ ਧਨ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ-ਰਾਤ ਸੁਦਾਈ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ

ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਚੌਧਰੀ ਹੈ ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ ਉਹਦੇ ਮੁੰਡੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਭਈ ਜਿਹੜੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਰੌਂਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਉਹਦੇ ਥਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਚੌਧਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ਤੇ ਉਰਦੂ ਦਾ ਇਕ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ 'ਬੜੇ ਮੀਆਂ ਬੜੇ ਮੀਆਂ, ਛੋਟੇ ਮੀਆਂ ਸੁਭਾਨ ਅੱਲ੍ਹਾ।' ਜੇ ਵੱਡੇ ਮੀਆਂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਇਹ ਨੇ ਤਾਂ ਨਿੱਕਿਆਂ-ਨਿੱਕਿਆਂ ਨੇ ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਿਛਾਂਹ ਕੌਣ ਰਹੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਚਪੜਾਸੀ ਕੀ ਉਸ ਦੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਲਵੇ? ਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਲੱਗੇ ਬੰਦੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣਗੇ? ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਸਮਝਾਵੇ ਕੌਣ? ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰੇ ਕਿਹੜਾ? ਇਹ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਦੇ ਲੱਖਪਤੀਏ ਨੇ ਅਨੇਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜੱਤ ਸਤ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਏ। ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੀਖਾਂ ਨਾਲ ਕੁਰੜਾ ਹਵਾਈ ਗੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਗੂੰਜਿਆ। ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕੀ ਉਂਗਲਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਲਾਹਨਤ ਐਸੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਿਕਾਰ ਐਸੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ! ਦੇਖੋ ਜੀ ਮਾਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤਯ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇਣ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੋਲਹਾਂ ਕਲਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਵਿਚਰਨਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ? ਜੀਵਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਹੈ। ਹਰਮਨ ਪਿਆਰ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਥਾਰਿਆ ਹੈ। ਪਈ ਰਾਧੇ ਕਿਥੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮਟਕੀ ਵਿਚ ਦਹੀਂ ਪਾ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਵੇਚਣ ਗਈ ਤੇ ਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤੋਲ-ਮਿਣ ਕੇ ਦਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜੀ ਮਾਂ ਨੇ ਤੋਲ-ਮਿਣ ਕੇ ਦਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਉਹਨੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਤਾਂ ਗਿਣ ਕੇ ਹੀ ਲੈਣੇ ਨੇ। ਇਹ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੀ ਪਈ ਸੀ, ਦਹੀਂ, ਦਹੀਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਭਈ ਰਾਧੇ। ਅੱਜ ਦਹੀਂ ਖਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਧਾ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਪੁਜਾਰਨ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਕ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜਦੀ ਹਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ, ਜਿੰਨਾ ਦਹੀਂ ਇਹ ਖਾਣਗੇ, ਓਨਾ ਇਹ ਘਟ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਓਨੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਘਟ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕਰੈਕਟਰ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਭਈ ਦਹੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਖੁਆ ਆਈ ਹੈ? ਜੇ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਨਾ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਬਦਨਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਸੋਚ ਸੋਚ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਦਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਮਾਂ ਨੇ ਤੋਲ ਕੇ, ਮਿਣ ਕੇ ਤੇ ਪੈਸੇ ਉਹਨੇ ਲੈਣੇ ਨੇ ਗਿਣ ਕੇ। ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ, ਮੈਂ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਕੁੱਜੀ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ, ਨੌਕਰ ਰੋਜ਼ ਮਟਕੀ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਮੈਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਚਾਰ-ਛੇ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦੀ

ਹਾਂ, ਅਖੀਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਤੇ ਅੱਜ ਮੈਂ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਤੇ ਤੂੰ ਚੁਕ ਲੈ ਮਟਕੀ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ-ਛੇ ਪੈਸੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਬਣਨਗੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮੈਂ ਦਹੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਹੀਂ ਦੇ ਤੇ ਮੈਂ ਗਿਣ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ। ਮਟਕੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ਰਾ ਹਿਲਾ ਕੇ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਲੱਸੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਹ ਮੈਂ ਗਿਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦਾ, ਚਲੋ ਅਸਾਂ ਤੇ ਮਨ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਏਦਾਂ ਸਹੀ, ਲੱਸੀ ਸਹੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਸੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਹਦਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਹੈ।

ਸੇਸ, ਗਲੇਸ, ਮਹੇਸ, ਦਨੇਸ, ਸੁਰੇਸ ਹੂੰ ਜਾਹੇ ਨਿਰੰਤਰ ਗਾਵਹਿ॥

ਕਾਨ੍ਹ ਖੜਾ ਕੁ ਸੱਜਣ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਾਂ ਤੇ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਚੋਂ ਹੋਈ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਕੋਈ ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਮੂਡ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ! ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਆਏ ਨੇ ਉਹ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਕਿ ਸੱਜਣਾ! ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਗਰੁਪ ਸੀ ਨਾ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੈਂ ਹੀ ਮੈਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਚਲ ਬਸੇ ਹਨ, ਨਾ ਗਿਆਨੀ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਬਿਧ ਸਿੰਘ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪੰਡਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਵੇਦਾ ਵੇਦੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਲਾਸਾਨੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪ੍ਰੋ: ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ, ਸਭ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਇਕ ਮੈਂ ਹੀ ਮੈਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦੋ ਦਿਨ ਹਾਂ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਾਅਦ ਤੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਨੁਕਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਵਕਤ ਦਾ, ਪੱਛਮੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਚੁਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਪ੍ਰੋ: ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਬੜਾ ਘਰਬਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਜਾਏ ਉਹ ਐਂ ਟਿੰਡ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਜਿਹਾ ਰਿੜ੍ਹਨ ਵਾਂਗੂੰ ਤਿਲਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਖਦਾ ਹੈ ਮੱਕਾ ਫਿਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਦਿਉਰਾ ਫਿਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਬੇਰੀ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਸਬੂਤ ਅਜੇ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਰੀਠੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਿਠੇ ਰੀਠੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਲੋਕੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਕੌੜੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ। ਜਿਹੜਾ ਪੇਪਰ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕੇ ਹੀ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਬਟਾਲੇ ਵਿਚ ਬੇਰ ਅਜੇ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਟਾਹਣੇ ਹੇਠਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਪਰ ਦੇ ਬੇਰ ਮਿਠੇ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਬੇਰ ਖੱਟੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀ ਨਿੰਮ ਹੇਠਾਂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਨਿਮੋਲੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕੌੜੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਇੰਨੇ ਸਬੂਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਥ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਪੰਥ ਨੇ

ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਪਿਛਲੇ ਮਰ ਗਏ। ਅਗਾਂਹ ਪੰਥ ਨੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਅਗਾਂਹ ਪਾਠੀ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਅਗਾਂਹ ਕੀਰਤਨੀਏ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ। ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਰਵੱਈਆ ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਨਾਲ, ਪਾਠੀਆਂ ਨਾਲ, ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨੇ ਇਸ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਪਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁੜੀਆਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ। ਖਤਰਾ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਲਾਈਨ ਵੈਸੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਅਸਲ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਚਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਓਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ 55 ਰੁਪਏ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਐਡੀਸ਼ਨ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਮੁੱਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਖਰੀਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੇਸ, ਗਨੇਸ, ਮਹੇਸ, ਦਨੇਸ, ਸੁਰੇਸ ਹੂੰ ਜਾਹਿ ਨਿਰੰਤਰ ਗਾਵਹਿ। (ਉਹੀ)

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੇਸ ਨਾਂਗ ਵੀ ਦੁਹਾਉਂਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਨੇਸ ਵੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਵੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦਰ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

“ਸੇਸ, ਗਨੇਸ, ਮਹੇਸ, ਦਨੇਸ, ਸੁਰੇਸ ਹੂੰ ਜਾਹਿ ਨਿਰੰਤਰ ਗਾਵਹਿ।

ਆਦਿ, ਅਨੀਲ, ਅਨਾਹਦ, ਅਖੰਡ, ਅਛੇਦ, ਅਭੇਦ ਸੁ ਵੇਦ ਪਤਾਵੇ।”

ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਵੇਦ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਅਨੀਲ ਉਹਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹਦਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹ ਜੰਮਿਆ ਤੇ ਕਦੋਂ ਉਹਨੇ ਮਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਛੇਦ ਹੈ, ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹਦਾ ਭੇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ:-

“ਆਦਿ, ਅਨੀਲ, ਅਨਾਹਦ, ਅਖੰਡ, ਅਛੇਦ ਸੁ ਵੇਦ ਪਤਾਵੇ।

ਜਾਹਿ ਹੀਏ ਲੱਖ ਆਨੰਦ ਦੁਹਾਏ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈਏ ਐਂ ਆਨੰਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਜਾਹਿ ਲੱਖ ਹੀਰੇ ਆਨੰਦ ਹੋਆ, ਜੜ ਮੂਲ ਹੀਅਰੇ ਰਸ ਕਾਨ ਕਹਾਵੇ।”

ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਮੂਰਖ, ਮਨਮੁਖ ਤੋਂ ਮਨਮੁਖ ਜੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਆ ਕੇ ਉਹ ਵੱਸ ਜਾਏ, ਉਹ ਰਸਾਂ ਦੀ ਕਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਸਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹਿਰਦਾ, ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਨਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਏਨੇ ਜਪਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਚੌਥੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ:-

‘ਸ਼ੇਸ, ਗਨੇਸ, ਮਹੇਸ਼, ਦਲੇਸ, ਸੁਰੇਸ਼ ਹੂੰ ਜਾਹਿ ਨਿਰੰਤਰੇ ਗਾਵਹਿ।
ਆਦਿ, ਅਨੀਲ, ਅਨਾਹਦ, ਅਖੰਡ, ਅਛੇਦ, ਅਭੇਦ, ਸੁੰ ਵੇਦ ਪਤਾਵੇ।
ਜਾਹਿ ਹੀਏ ਲੱਖ ਆਨੰਦ ਹੋਆ, ਜੜ ਮੂਲ ਹੀਅਰੇ ਰਸ ਕਾਨ ਕਹਾਵੈ।

ਉਹਨੂੰ ਗਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਲੱਸੀ ਉਤੇ ਹੀ ਨਚਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਲੱਸੀ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਬੰਸਰੀ ਸੁਣਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਏਨਾ ਨੇੜ ਹੋ ਜਾਏ ਉਹੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਉਹ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਏਨਾ ਮੇਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਰਹਿਣ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਹੋਰ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਚਮਕੀ, ਬੱਦਲ ਗਰਜਿਆ, ਰਾਧੇ ਜਾਣ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਬਰਖਾ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਂਦ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਪਿਆ, ਮਸਤ ਹੋਇਆ, ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਕਪੜੇ ਭਿੱਜ ਜਾਣੇ ਨੇ ਤੇ ਨੇੜੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਘਰ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਏਥੇ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਜ਼ਰਾ ਜਿਹਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਖੌਲ ਕਰਕੇ ਦੇਖਾਂਗੀ। ਉਹ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਪਿਆ, ਕਪੜੇ ਭਿੱਜ ਗਏ। ਗੋਂਦ ਭੁਲ ਗਈ ਤੇ ਦੌੜ ਕੇ ਰਾਧੇ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤੇ ਏਸ ਨੇ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਟਖਟਾਇਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਬੋਲਿਆ, ਕਾਹਲਾ ਜਿਹਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਸਖੀ ਖੋਲੋਂ ਰੀ ਕਿਵਾੜ, ਤੋਹੇ ਕਹਿਉ ਅਨਿਕ ਬਾਰ।

ਹੇ ਸਾਖੀ! ਹੇ ਰਾਧੇ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਧਰੋਂ ਉਹ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਵਰ੍ਹਦੇ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ ਹਮਾਰ। ਹਰੀ ਨਾਮ, ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਆਣੇ ਦਾਨੇ-ਪਰਦਾਨੇ ਹੋ ਆਖਰ ਕੋਸ਼ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾ, ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾ। ਹਰਿ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬਾਂਦਰ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਧੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਨਾ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ ਹਮਾਰ ਤੇ ਉਹਨੇ ਹਰਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਜੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ ਹਮਾਰ ਤੋਂ ਫਿਰ ਉਹ ਕੰਦਰਾਂ ਪਹਾੜ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿਚ, ਟਪੋਸੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕਿਥੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਟੱਪਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਧਰ ਉਧਰ, ਬਈ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦੇ ਵਿਚ ਬਾਂਦਰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਕੀ ਲੈਣ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਹਰ ਖਲੋਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬੜੀ ਸਿਆਣੀ ਹੈ। ਰਾਧੇ ਵੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਏਸ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਬਦਲੇ ਨੇ। ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ ਹਮਾਰ ਤੋਂ ਫਿਰ ਉਹ ਕੰਦਰਾਂ, ਪਹਾੜ ਮੇਂ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਮਲੀਏ! ਮੈਂ ਉਹ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਹੂੰ ਸਖੀ ਮਾਧੋ। ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਮਾਧੋ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਧੋ ਦਾ ਮਤਲਬ ਭੌਰਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਨਾ ਮੈਂ ਹੂੰ ਸਖੀ ਮਾਧੋ! ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ, ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ, ਕਪੜੇ ਚੋਂਦੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕੌਣ ਹੂੰ ਕੇ ਮਾਧੇ ਭਾਗ। ਜੇ ਤੂੰ ਮਾਧੋ ਹੈਂ, ਭੌਰਾ ਹੈਂ ਤੇ

ਫਿਰ ਜਾ ਕੇ ਕਮਲ ਫੁਲ ਤੇ ਕੂੰ-ਕੂੰ ਕਰਦਾ ਫਿਰ। ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਕੀ ਲੈਣ ਆ ਗਿਆ ਹੈਂ? ਮੈਂ ਹੂੰ ਸਖੀ ਮਾਧੋ! ਤੇ ਕੌਣ ਹੂੰ ਕੇ ਮਾਥੇ ਭਾਗ। ਮੋਹਣ ਛਬੀਲੀ, ਏ ਛੈਲ ਛਬੀਲੀ ਚਾਧੇ! ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਮੋਹਨ ਹੈ। ਮੋਹਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ। ਮੋਹਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਚੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਧੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਨਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਮੋਹਨ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਜਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਬਜ਼ਾਰ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਜਾਕੇ ਭੰਨਦਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਗਦੀ ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਭਲੀ। ਮੇਰੇ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੈਂ ਕੁਝ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਰਾਧੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਤਲਬ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਨਾਇਕ ਹੂੰ, ਨਾਗਰੀ ਵੀ, ਨਾਇਕ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬੈਲਾਂ ਉਤੇ ਕੋਲੇ ਤੇ ਚੂਨਾ ਲੱਦ ਕੇ ਵੇਚਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਇਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਨਾਇਕ ਹੂੰ ਮੈਂ ਨਾਗਰੀ ਵੀ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ:-

“ਟਾਂਡੋ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਾਦੋ ਜਾਏ।”

ਜੇ ਤੂੰ ਨਾਇਕ ਹੈਂ, ਕਿਥੇ ਨੇ ਤੇਰੇ ਬੈਲ ਜਿਹੜੇ ਕੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਣ, ਛਕਰਗੰਦੀਆਂ ਨਾਲ, ਗੱਲਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਣ। ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਨਾਇਕ ਹੂੰ ਮੈਂ ਨਾਗਰੀ ਹੀ ਤੇ ਟਾਂਡੋ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਾਦੋ ਜਾਏ। ਅਰੇ ਮੈਂ ਹੂੰ ਘਨਸ਼ਿਆਮ! ਘਨਸ਼ਿਆਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਘਨ ਮਤਲਬ ਬੱਦਲ ਤੇ ਸ਼ਿਆਮ ਮਤਲਬ ਕਾਲਾ ਤੇ ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਨੂੰ ਵੀ ਘਨਸ਼ਿਆਮ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕੌਣ ਹੈਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਹੂੰ ਘਨਸ਼ਿਆਮ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਘਨਸ਼ਿਆਮ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਜਾਕੇ ਵਰ੍ਹਦਾ ਫਿਰ, ਜਿਥੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਪਈ ਹੈ। ਕਪੜੇ ਤੇਰੇ ਗਰੁਚ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਤੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਮੈਂ ਘਨਸ਼ਿਆਮ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਰਾਧੇ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੀ, ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੀ, ਆਰਤੀਆਂ ਉਤਾਰਦੀ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਉਹੀ ਕਰੇ ਨਾ ਜਿਹੜਾ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਜਿਹੜਾ ਕਰੀਬੀ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਿਹੜਾ ਬੇਤਕਲਫ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਿਵੇਂ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਿਆਰ ਬੇਤਕਲਫ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬੇਤਕਲਫੀ ਦੇ ਆਲਮ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ:-

ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ ਮੋਹੀ ਤੋਹੀ ਅੰਤਰੁ ਕੈਸਾ ॥

ਕਨਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ ॥ ੧ ॥

ਜਉ ਪੈ ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ ਅਹੇ ਅਨੰਤਾ ॥

ਪਤਿਤੁ ਪਾਵਨ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਹੁੰਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤੁਮ੍ਹ ਜੁ ਨਾਇਕ ਆਛਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥

ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਜਨੁ ਜਾਨੀਜੈ ਜਨ ਤੇ ਸੁਆਮੀ ॥ ੨ ॥

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੇਤਕਲਫੀ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਧੰਨਾ ਬੇਤਕਲਫ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਕਦੇ

ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੰਗਣਾ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਲੋੜ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਜ਼ਰਾ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤੇ ਵੱਛਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੀ, ਪਾਣੀ ਵੀ ਕਿਆਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਇਹ ਬੇਤਕਲਫੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਏਡੇ ਬੇਤਕਲਫ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ? ਅੱਜ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਹਾਂਵਾਕ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਬੈਰੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪ ਕਰਤਾ ਬਸਤੁ ਰਹੀ ਅਮਾਨਾ॥

ਜਿਹੜੇ ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਤੇਰੇ ਵੈਰੀ ਨੇ ਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਤੂੰ ਪਾਪ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਹੈਂ। ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਤੇ ਤੂੰ ਭੋਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਆਇਆ ਸੈਂ, ਜਿਹੜੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਤੂੰ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾਮ ਸਾਂਭ ਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਅਮਾਨਤ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਏ। ਕਦੇ ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਤੂੰ ਸਤਿਨਾਮ ਆਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਬੈਰੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪ ਕਰਤਾ ਬਸਤੁ ਰਹੀ ਅਮਾਨਾ॥

ਛੋਡਿ ਜਾਹਿ ਤਿਨ ਹੀ ਸਿਉ ਸੰਗੀ ਸਾਜਨ ਸਿਉ ਬੈਰਾਨਾ॥ ੩॥ (ਪੰਨਾ ੪੦੩)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਅੰਗਾਂ ਸਾਕਾਂ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੂੰ ਸੰਗੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਤੇਰਾ ਸੱਜਣ ਬਣਨਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਬੈਰਾਨਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ। ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਓਪਰਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ। ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਤੂੰ ਕਦੇ ਸਿਮਰਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ?

ਚੇਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ਅੰਧੇ ਚੇਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ।

(ਉਹੀ)

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਪ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਲਬਰੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਅਖੀਰ ਭਰੇ ਪਿਆਲੇ ਨੇ ਉਛਲਣਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ। ਮੇਰਾ ਟਾਟਾ ਨਗਰ ਬਹੁਤ ਆਉਣ ਜਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਘੱਟ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਏਡਾ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੇ ਉਹਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੂਏ ਵਿਚ, ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ, ਜੱਤ ਸੱਤ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੀਤਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਪਿਆਰਿਉ! ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਚੋ-ਵਿਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀ ਉਹੀ ਸਾਂਭ ਗਏ ਸਭ ਕੁਝ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਠੂਠਾ ਫੜਨਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਟਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਗ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ। ਲੱਖਪਤੀਏ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਰੋਟੀ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ। ਡਰ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ, ਭੈ ਖਾ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ, ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਜਾਣ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਨਿਮਖ ਵਿਚ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਕਰਦਾ।

ਖਿਨ ਮਹਿ ਅਵਰੁ ਖਿਨੈ ਮਹਿ ਅਵਰਾ ਅਚਰਜ ਚਲਤ ਤੁਮਾਰੇ॥

ਉਹਦੇ ਚਰਿਤਰ ਕੋਈ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਪਾਲਪੁਰੀਏ ਲੱਖਪਤੀਏ ਦਾ ਜਦੋਂ ਪਾਪ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਭਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹਦੀ ਕੁੜੀ ਜਵਾਨ ਦੇਵੀ ਸੁੰਦਰ, ਕਦੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ ਤੇ ਚੌਬੀਸ ਘੰਟੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਨੌਕ ਤੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸ਼ਬਦ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਰੀਖ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕਾਕੀ ਆਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਲੋਕੀ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਖਲੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੱਥ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਭਈ ਜੇ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਹ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ ਅੱਖ ਉਠਾ ਕੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ, ਕਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੀ। ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵੇਲੇ ਥਾਂ ਸਿੱਧੀ ਜਾਣਾ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਨੇ ਕਰਨਾ। ਏਡੀ ਦੇਵਤਾ ਕੁੜੀ, ਏਡੀ ਦੇਵਤਾ ਬੱਚੀ, ਏਡੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਬੱਚੀ, ਇਸ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਦੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਏਥੇ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਸੇਠਾ! ਉਹਦੇ ਵਰਗਾ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੇ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਜਾਲ ਫੈਲਾ ਕੇ ਤੇ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਇਸਤਰੀ ਧਰਮ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਜਤ ਸਤ ਇਸ ਨੇ ਕਾਮ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਕੁਆਰੀ ਕੰਨਿਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੀਲਾ-ਚਾਰਾ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਖਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹਦੇ ਪੰਜੇ ਚੋਂ ਲੜਕੀ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਲੰਘਦਿਆਂ ਸਾਰ ਧੜਮ ਕਰਦੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਚੀਖ ਮਾਰੀ, ਮਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਲਿਆ ਦੇ, ਮਾਂ ਮੇਰਾ ਗਲ ਘੁੱਟ ਦੇ, ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਛੁਰੀ ਮਾਰ ਦੇ, ਮਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਣ। ਮਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪੀਤਾ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਮਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਬੇਸਿਮਰਤ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਅਖੀਰ ਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਈ, ਗੋਦ ਵਿਚ ਸਿਰ ਲੈ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਧੀਏ! ਬੜੀ ਹਾਲੋ-ਬੇ-ਹਾਲ ਹੈ, ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਤੇ ਕੁੜੀ ਨੇ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਸਿਸਕੀਆਂ ਭਰ-ਭਰ ਕੇ, ਹਾਵੇ-ਹੌਕੇ ਮਾਰ-ਮਾਰਕੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ। ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਮਾਂ ਹਾਲੋ-ਬੇਹਾਲ ਹੋ ਗਈ। ਹੱਥ ਜੁੜ ਗਏ, ਹੇ ਰਾਮ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪੁਜਾਰੀ, ਹੇ ਰਾਮ! ਅਸੀਂ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਹੇ ਰਾਮ! ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਨਾ ਭਰੀਏ। ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੋਵੀਏ ਨਾ, ਜਾਗੀਏ ਨਾ, ਹੇ ਰਾਮ! ਸਾਡਾ ਪੁਰਾਣੇ ਜਨਮ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਏਡਾ ਬੱਜਰ ਪਾਪ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਡੀ ਕੰਜ ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ ਸਾਰੀ ਜਾਤ ਬਰਾਦਰੀ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਮ, ਕੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ, ਤੇਰਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਇਹੋ ਹੋਵੇਗਾ? ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਿਉਂ ਆਇਆ, ਦੋਨੋਂ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਲੋ-ਬੇਹਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਸਹਿਜੇ ਨਾਲ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਹਾਲੋ-ਬੇਹਾਲ ਹੋ? ਕੁੜੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ ਕਿ

ਲੱਜਾ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅੰਦਰ ਵੱਡ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁੰਡਾ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਅੱਠਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮੋਏ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢਿਆ। ਹਾਵੇ ਤੇ ਹੱਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਹੇ ਰਾਮ! ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣਿਆ? ਤੇ ਅਖੀਰ ਕੁੜੀ ਦਾ ਸਬਰ, ਮਾਂ ਦਾ ਸਬਰ, ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿਉ ਦਾ ਸਬਰ, ਇਹ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਪੈਣਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ। ਠੀਕ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮਾਇਆਧਾਰੀ, ਕੁਕਰਮੀ ਬਦਚਲਣ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਡੁਬਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਕਰਵਟ ਬਦਲੀ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਪਾਸਾ ਬਦਲਿਆ ਤੇ ਪਾਸਾ ਬਦਲਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਫੁਟ ਪੱਕ ਕੇ ਜਦੋਂ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀ ਏ ਨਾ, ਪਾਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ, ਇਸ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਾਟ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਖਮ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਛੁਰਿਆਂ ਨਾਲ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਹੋ ਗਏ। ਲਹੂ ਵਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਪਾਕ ਵਗਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੂਏ ਚੋਭਦਾ ਹੈ। ਚੀਖਾਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰਾ ਘਰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬਚਾ ਲਵੇ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਵਾਲੀ-ਵਾਰਸ ਬਣੇ। ਮੈਂ ਔਖਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੁਖੀਆ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜੋ। ਇਸਤਰੀ ਆਈ ਕਮਰੇ ਵਿਚ, ਅੰਦਰਲੀ ਬਦਬੂ ਇਸਤਰੀ ਕੋਲੋਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਹਰ ਭੱਜ ਗਈ। ਮਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹਾਲੋ-ਬੋਹਾਲ ਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਜਿਹੜਾ ਆਵੇ ਵੇਖੇ, ਇਹਦੇ ਵਲ ਘ੍ਰਿਣਾ-ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਕੋਈ ਲਾਗੇ ਨਾ ਬੈਠੇ ਤੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਿਉਂਸਪਲਟੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕੋਹੜਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਬਦਨ ਦੀ ਹਵਾ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਅਰੋਗ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਛੂਹ ਜਾਏ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਕੋਹੜ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਸਤੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਕੋਹੜ ਦਾ ਰੋਗ ਸਾਰੇ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਵਿਚ ਨਾ ਫੈਲ ਜਾਏ। ਦਿਪਾਲਪੁਰੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਉਤੇ ਇਕ ਚੁਰੱਸਤਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਾਨਿਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾੜੀ-ਮੋਟੀ ਛੱਤ ਪਾ ਕੇ, ਹੇਠਾਂ ਬੋਰੀ ਵਿਛਾ ਕੇ, ਕੋਹੜੇ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਲਾਗੇ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੀ ਸਕਦਾ, ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦਾ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਦਰਦ ਵਾਲਾ ਉਥੇ ਆ ਜਾਏ, ਉਸ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਦਾਲ ਚੌਲ ਪਾ ਜਾਏ ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਮੂੰਹ ਪਾ ਕੇ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਖਾ ਲੈਂਦਾ, ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਆਵੇ ਰੋਟੀ ਦੀਆਂ ਬੁਰਕੀਆਂ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਹੀ ਟੱਟੀ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਬਦਬੂ ਹੈ। ਰਾਹੀਆਂ ਪਾਂਧੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਰਾਹ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਰਸਤੇ ਕੋਈ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੂਕਾਂ ਪਈਆਂ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਮਹਾਂਵਾਕ ਹੈ:-

ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਹੁੰਮਸ ਕੂਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀ॥

ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਏਨੀਆ ਕੂਕਾਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੂਕੀਆਂ, ਫੈਲੀਆਂ ਤੇ ਹਵਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਸਿਦ ਬਣ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ। ਬਾਬਾ! ਦੀਨ ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ਬਾਬਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਠ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਬਾਬਾ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜਾ ਦੁਖੀਆ ਹੈ। ਬੜਾ ਅਨਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੌੜਾ, ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਦਾ, ਭੁੱਖਾ ਪਿਆ, ਚੁਰੱਸਤੇ ਵਿਚ ਪਿਆ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉਹਦੀ ਸੁਣਦਾ। ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਖਿਆ, ਮਰਦਾਨਿਆ! ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਚਲ ਕੇ ਕਰਾਂਗੇ। ਰਬਾਬ ਗਿਲਾਫ ਕਰ ਲੈ। ਜਿਉਂ ਤੁਰੇ, ਜਿਉਂ ਤੁਰੇ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਵੱਸ ਪਿਆ। ਪਾਣੀ ਗੋਡੇ-ਗੋਡੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਾਣੀ ਚਾਗਦੇ, ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ, ਝਾੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ, ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਉਸ ਕੁੱਲੀ ਲਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਅੰਦਰੋਂ ਹਾਇ-ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਤੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੜੀ ਪਿਆਰ-ਭਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਕੁੱਲੀ ਦਿਆ ਮਾਲਕਾ! ਮੁਸਾਫਿਰ ਹਾਂ, ਰਾਤ ਕੱਟਣੀ ਹੈ, ਕੁੱਲੀ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ। ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਰਿੜ੍ਹਦਾ, ਖਿੜ੍ਹਦਾ, ਔਖਾ ਹੋ ਕੇ ਕੁੱਲੀ ਦੇ ਬੂਹੇ ਲਾਰੇ ਆਇਆ। ਬਾਹਰ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਕੋਈ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਈਆ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਸੂਰਜ ਕੋਈ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਰ ਝੁਕਿਆ, ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤੀ ਤੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਨੇਕ ਮਾਂ ਦਿਆ ਬੇਟਿਆ! ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਬਾਪ ਦਿਆ ਸਪੁੱਤਰਾ, ਕਿਸੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਲੱਦੀ ਭੈਣ ਦੇ ਵੀਰਾ, ਮੇਰੀ ਕੁਟੀਆ ਲਾਗੋਂ ਚਲਾ ਜਾਹ, ਮੈਂ ਕੋਹੜਾ ਹਾਂ। ਜਨਮ-ਜਮਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਕੁਕਰਮੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਹਵਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਏ ਕਿਤੇ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਕੋਹੜਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਤੇਰੀ ਕਾਇਆ ਸੁੰਦਰ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਕਾਇਆ, ਜਿਧੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇੰਦਰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਕਿਤੇ ਕਲੰਕ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਏ ਏਸ ਨੂੰ, ਚਲੇ ਜਾਹ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਕਲੰਕ ਸਹੇੜਨ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਅਸੀਂ ਕਲੰਕ ਗਵਾਉਣ ਆਏ ਹਾਂ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ, ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਅੰਦਰ ਗਏ, ਆਸਣ ਵਿਛ ਗਿਆ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਬਦਬੂ ਬੜੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੀਰਤਨੀ ਤੇਰਾ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਪਰਦੇ ਸੜ ਗਏ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਚਲੇ ਏਥੋਂ ਚਲੀਏ, ਕਿਥੇ ਆ ਗਏ ਹੋ? ਮੈਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ-ਜਾਗਦੇ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਜੇ, ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਠਰੁੰਮੇ ਨਾਲ ਬੋਲੇ, ਮਰਦਾਨਿਆ! ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕਈ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਸੁੰਗਾਧੀਆਂ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ, ਡੱਬਾ ਤੇਰਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਨਾਲ, ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਡੱਬਾ ਖੋਲ੍ਹ? ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ ਉਦੋਂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਤਰ ਵੇਚਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨੀਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਡੱਬਾ ਹੀ ਹੈਨੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਬਾਬ ਕੱਢ ਗਿਲਾਫ ਵਿਚੋਂ, ਕਰ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ, ਖਿਲਰੇਗੀ ਖੁਸ਼ਬੂ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਸੁਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਰਬਾਂ ਦਾ ਠਾਠ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਠਾਠ ਵਿਚ, ਮਿਲਵੀਂ ਸੁਰ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੇ ਪਰਵਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸੁਰਤ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਈ, ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਤੇ ਫਿਰ ਜਿਉਂ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਈ, ਜੋਤ ਨਾਲ ਜੋਤ ਰਲ ਗਈ ਨਾ, ਉਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦੁਬਾਨੇ ਪਾਕ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਉਦੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਮਹਾਂਵਾਕ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਕੋਹੜੇ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ:-

ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋ ਬਾਰ ॥ ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋ ਬਾਰ ॥

ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ ॥ ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ॥

ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ ॥

ਹਜ਼ੂਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕੋਹੜਾ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰ-ਕੇਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਪਾ ਕੇ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਪਾਪੀਆ ਮਨਾ ਹਾਲਤ ਤੇਰੀ, ਇਹ ਜੋ ਮਰਦ ਅੰਗਮੜਾ ਜੋ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਚੋਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਾਲਤ ਤੇਰੀ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਜੀਵ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਪ-ਤਪ ਕੇ ਖਪਦਾ ਹੈ, ਬੇਕਾਰ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਦੋ ਮਾਇਨੇ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ, ਇਕ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮਾਇਨੇ ਹੈ ਵਾਅਦਾ (promise) ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏ, ਉਹ ਕਥਾ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਕਰੇ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਆਖੇ ਨਾ ਮੈਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬਸਤੀ ਵਾਲੇ ਆਖਣ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਏਥੇ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਰਹੋ। ਕਹਿੰਦਾ ਰਹਿ ਤੇ ਪਵਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਬਾਣੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਅਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਉਂਦੇ।

“ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ॥”

ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਤੂੰ ਉਲਟਾ ਲਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੂੰ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਮਾਲਕਾ! ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਨਰਕ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ, ਮੈਂ ਮਾਤ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾਂ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਵਾਅਦਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਇਕਰਾਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਤੂੰ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ।

ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ॥ ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ ॥

ਜਿਨਿ ਕਨ ਕੀਤੇ ਅਖੀ ਨਾਕੁ ॥ ਜਿਨਿ ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੇ ਤਾਤੁ ॥

ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੰਨ ਬਣਾਏ, ਅੱਖਾਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਨੱਕ ਬਣਾਇਆ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਡੋਲੇ, ਡੋਲੇ ਵਿਚ ਧੀਰੀ, ਧੀਰੀ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਰਸਨਾ ਬਖਸ਼ੀ, ਜਿਹੜੀ ਤੱਤ-ਗਿਆਨ ਬੋਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

“ਜਿਨਿ ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੇ ਤਾਤੁ ॥ ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ ਅਗਨੀ ਪਾਇ ॥”

ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਕੇ, ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਪਾ ਕੇ, ਤੇ ਜਿਸ ਗਰਭ ਵਿਚ ਅੱਗ ਹੈ, ਸੈਂਕੜੇ ਮਨਾ ਦਾ ਅੰਨ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਵਾਜ਼ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਭਈ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਜੀਵੀ, ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਿੱਤ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਵਾਜੈ ਪਵਣੁ ਆਖੈ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥..... ਜੇਤਾ ਮੋਹੁ ਪਰੀਤਿ ਸੁਆਦ ॥

ਜਿੰਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੋਹ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਪਰੀਤਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨੇ, ਇਹ ਸਭ ਕਾਲੇ ਦਾਗ ਨੇ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦਾਗ ਨੇ, ਮੰਦੇ ਦਾਗ ਨੇ।

ਦਾਗ ਦੋਸ ਮੁਹਿ ਚਲਿਆ ਜਾਇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਗੁਨਾਹ ਦੇ ਦਾਗ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦਾਗ, ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਦਾਗ, ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਦੇ ਦਾਗ, ਮੂੰਹ ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਚਲਿਆ ਹੈਂ ਨਾ, ਤੁਰਿਆ ਹੈਂ ਨਾ।

ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥

ਏਸੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਪਾਪੀ ਹਥਿਆਰੇ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਜੋਗਾ ਥਾਂ ਹੀ ਹੈਨੀ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਹੀ ਹੈਨੀ ਤੇ ਕੋਹੜੇ ਦੀ ਚੀਖ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਬਾਬਾ! ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਕਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਸਾਂ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈ! ਹੇ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾ! ਕੋਈ ਕਰ ਦੇ ਰਹਿਮਤ, ਕੋਈ ਕਰ ਦੇ ਦਇਆ, ਕੋਈ ਕਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖਿਆ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੋਹੜੇ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ:-

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਆਖਣੁ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਣਾ ਹੋਰੁ ਨਹੀ ਥਾਉ ॥

ਜੇ ਕੋ ਡੂਬੈ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਸਾਰ ॥

ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡੁੱਬਦੇ ਡੁੱਬਦੇ ਨੂੰ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਰ ਆ ਜਾਵੇ:-

ਜੇ ਕੋ ਡੂਬੈ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਸਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਰਾ ਸਰਬ ਦਾਤਾਰ ॥

ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਕੋਹੜੇ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਥੇ ਦੋ-ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਰਹੇ ਨੇ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਗਏ ਨਹੀਂ। ਇਲਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੁਕੰਮਲ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਜਦੋਂ ਹੋ ਗਈ, ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਥੋਂ ਗਏ ਨੇ। ਉਥੇ ਉਸਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ, ਨੌਂ ਰੰਗ ਨੂਰੀ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਨਾਮ 'ਜਾਗੀਰੇ ਨਨਕਾਣਾ' ਸੀ। ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ ਉਥੇ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੱਠਿਆਂ ਵਾਲੇ ਚੌਧਰੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਚੌਬੀਸ ਘੰਟੇ ਉਥੇ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਨੌਂ ਰੰਗ ਨੂਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੰਗਤਾਂ ਉਹਦੇ ਦੁਆਰੇ ਤੁਰ-ਤੁਰ ਕੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ, ਜਦ ਕਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੇ ਉਹਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਦਿੰਦੇ ਇਕ ਦਮ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਤੇਰੀ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ! ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੁੱਬਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਕੜ ਲਵੇਗਾ। ਕਲਯੁੱਗ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਲਵੇਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਏਸ ਹਵਾ ਦੇ ਝੋਲੇ ਨਹੀਂ ਲਗਣਗੇ। ਉਹ ਵਾਲ-ਵਾਲ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ।" ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀਉਂ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਖਾਲਸਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾ ਵਿਸਰੇ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਨ ਨਾ ਬੇਸਿਮਰਤ ਹੋਣ। ਉਹ ਨਾ ਕਿਤੇ ਵਿਸਰ ਜਾਣ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੋ, ਤਾਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੁਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਸਕੋ। ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਖਿਆਲ ਸਾਝੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:-

“ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥ ੨੦੩ ॥

ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥

ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਏ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਗਨਿ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਲਿਵ ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਓਦਰ ਮੰਝਾਰਾ ॥

ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਹੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਅੰਤਿ ਛਡਾਵਣਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕਰਹੁ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਜਪੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕਰਹੁ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥

ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ, ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ, ਥੋੜਾ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰਚ ਜਾਏ। 'ਰਚਨ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਰਾਪੇ ਕਰਕੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਰਚ-ਮਿਚ ਜਾਣਾ, ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਘਿਉ-ਖਿਚੜੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਹੋਣਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਢੰਡੇਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ:-

ਜਪਿ ਮਨੁ ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨਾ, ਹਰੀ ਜਪ ਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਜਪ ਜਿਹੜਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਨਿਰੰਜਨ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕਰੋੜ-ਕਰੋੜ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਕੁਝ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕਲੰਕਾਂ ਤੋਂ ਮੁਬਰਬਾਹ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੋਵੇ ਵੀ ਤੇ ਉਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਬੜਾ ਧਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਐਸੀ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਬਣਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰਦਿਆਂ-ਫਿਰਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਭਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਬਾਣੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਭਈ ਦੁਨੀਆ ਵੇਖਣ ਜਾ ! ਮੇਰਾ ਜਬਲਪੁਰ ਬੜਾ ਆਉਣ ਜਾਣ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਗ ਸੇਠ ਹੈ। ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਨੇ। ਇਕ ਉਸ ਨੇ ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬੜਾ ਵੱਡਾ। ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਏਰੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ, ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡਾ। ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੌਂਦਰ ਬਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਸੋਹਣੀਆਂ-ਸੋਹਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਰਖੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੌਕਰ ਉਥੇ ਰੱਖੇ ਨੇ, ਤਨਖਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਉਥੇ ਤੇਲੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਘਰ ਦੇ ਲਾਗੇ, ਕਿਸੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸੇਠ ਦੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਤੇਲੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕੋਲ ਅੱਠਾਂ ਆਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਗੜਵੀ ਗਹਿਣੇ ਪਾਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਗੜਵੀ ਉਹਨਾਂ ਤੇਲੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਹੈ। ਚੰਬੀ ਕੁ ਪੰਜਵੀਂ ਪੁਸ਼ਤ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਗੜਵੀ ਨੂੰ ਗਹਿਣੇ ਰਖਿਆਂ। ਪਰ ਉਹ ਤੇਲੀਆਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਸੇਠ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਈਏ ਤਕ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਲੈ ਲੈ ਤੇ ਗੜਵੀ ਦੇ ਦਿਉ ਤੇ ਉਹ ਤੇਲੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੱਜਣਾ ! ਇਹ ਗੜਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਭਾਵੇਂ ਛੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦੇ। ਸਾਡੀ ਸਾਮੀ ਤੇ ਹੈ ਨਾ, ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਏ, ਤੂੰ ਅਮੀਰ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਸੀ ਪਰ ਕਾਰਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਸਾਮੀ ਹੈਂ। ਉਥੇ ਇਕ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਚੰਗੇ ਚੌਧਰੀ ਟਾਈਪ ਆਦਮੀ, ਉਹ ਉਗਰਾਹੀ ਨੂੰ ਗਏ, ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ! ਅਵਤਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੇਠ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਨਾ ਗੜਵੀ ਦਾ, ਜੋ ਅੱਠਾਂ ਆਨਿਆਂ 'ਚ ਗਹਿਣੇ ਪਈ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਸ੍ਰ: ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਬਲਪੁਰੇ ਦਾ ਮੇਅਰ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਉਗਰਾਹੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪੈ ਜਾਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਬੰਦਾ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਸੇਠ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਸਿਰ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਉਗਰਾਹੀ, ਪੰਜ ਰੁਪਏ। ਉਧਰ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦਿੰਦਾ ਤੇਲੀ

ਦੀ ਥਾਂ। ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਇਧਰ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਨੂੰ ਠੰਢੀਆਂ ਤੱਤੀਆਂ ਤਰੇਲੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਰੁਪਈਆ ਹੈ ਕੋਲ ਪਰ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਭਈ ਕਿਰਪਾ ਸਾਗਰ, ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਤੇ ਕਰੁਣਾ ਕਰ, ਕਰੁਣਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੀ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨੀ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਰਹਿਮਤ ਕਰਨੀ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨੀ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਦੇ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ! ਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਜਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਧਾਰਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਉਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਅਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੇ ਕਹਿਣੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਕਲਯੋਗ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਰਮ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਸਿਫਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਬਿਆਨ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਚੇਤੇ ਰਖਿਉ ਅਖੀਰਲੇ ਇਕ ਲਫਜ਼ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਤੱਤ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਲਫਜ਼ ਯਾਦ ਨਾ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਅਖੀਰਲੇ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਸੁਆਦ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਕਾਲ ਕਰਮ ਕਰ ਹੀਨ ਕਿਰਿਆ ਜੈ ਕੋਇ ਨ ਬੁਝੈ॥

ਜਿਹੜਾ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਆਦਮੀ ਹੈ ਨਾ, ਚਿੜਚਿੜਾ ਜਿਹਾ, ਤੰਗ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਵੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਵੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਬਿਧਾ ਨੇ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਯਤਨ ਕਰ ਲਈਏ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਹੈ, ਚਿੜਚਿੜਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕੀ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਦਾਹਵੇ ਝੂਠੇ ਵੀ ਨੇ। ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਦਾ, ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਉਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਈ ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਇਹ ਡਈਂਗ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਡਈਂਗ ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਈਸ਼ਵਰ' ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਹਿੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਉਹਨੂੰ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਬਾਣੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਜੇ ਤਕ ਇਥੇ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਜੇ ਤਕ ਏਸ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭਈ ਜਿਹੜਾ ਕੁਰਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਖੁਦਾ ਦੀ ਕਲਾਮ ਹੈ। ਭਈ ਇਹ ਰੱਬ ਨੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਮਿੰਟ ਤੁਹਾਡਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੁਕਤਾ ਤੇ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਕੁਰਾਨ ਰੱਬ ਦੀ ਕਲਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ, ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਰੱਬ ਦੀ ਕਲਾਮ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ ਘਰ ਦਾ ਬਾਹਰ ਗਿਆ

ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਵੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਟ-ਖਟਾਉਂਦਾ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਣੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਨਾ, ਉਹ ਉਨਾ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਬੋਲੇ ਨਾ। ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਭਈ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਉਹਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਫਿਰ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਇਹ ਘਰ ਦਾ ਫਲਾਣਾ ਜੀਅ ਹੈ, ਫਿਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਅਨੂਚਰ, ਜੈਸੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਨੌਕਰ, ਜੈਸੇ ਨਿਕਟ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਿਕਟ ਫਿਰਨ-ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਅਨੂਚਰ ਨਰਪਤ ਕੀ ਪਛਾਣੇ ਭਾਖਾ ਬੋਲਤ ਬਚਨ ਖਿਨ ਬੁਝੇ ਬਿਨ ਦੇਖ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਝਟ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਕੜਦਾ ਹੈ, ਝਟ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਉਹ ਬੁਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਭਈ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਮੇਰੇ ਰਾਜੇ ਦੀ, ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਮੇਰੇ ਮਾਲਿਕ ਦੀ ਹੈ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਨੌਕਰ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਫਿਰ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਰਾਜਾ ਬੋਲੇ ਨਾ, ਉਹਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਹਦਾ ਨੌਕਰ ਸਮਝੇ ਨਾ, ਤਸੱਲੀ ਹੋਵੇ ਨਾ, ਉਨਾ ਚਿਰ ਇਕ ਨੌਕਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਫਾਟਕ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਕੌਣ ਖੜਕਾਉਂਦਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਬੋਲੇ ਨਾ, ਇਹ ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਬੋਲ ਕੇ ਨਾ ਦੱਸੇ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਬੋਲੇਗਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਵਜੂਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਨਾ! ਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਿਸੇ ਵਜੂਦ ਨਾਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਾਇਆਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਕਾਇਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਕਾਇਆਂ ਹੈ, ਕਾਇਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਕਾਇਆਂ ਨੇ ਜੰਮਣਾ ਵੀ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਮਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਰੱਬ ਬੋਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਲਾ-ਇ-ਲਾ ਹੋ-ਇਲਾ, ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕੇਗਾ ਵੀ, ਜੰਮੇਗਾ ਵੀ, ਮਰੇਗਾ ਵੀ, ਜਾਂ ਦਬਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਜਾਂ ਸਾੜਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਟੀ.ਸੀਰੀਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਨਾ ਤਾਂ ਬੜੇ ਅੱਖੇ ਹੋਏ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅੱਖੇ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਬਤ ਕਰੋ ਅੱਲ੍ਹਾ ਕਿਹੜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅਰਬੀ ਹੈ, ਕੌਣ ਸਿਰਫ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੇ ਜੇ ਰੱਬ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਹੈ। ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਝੂਠਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਉਹ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਉਹ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਾਰਨ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ, ਉਹਦੀ

ਸੂਝ-ਬੂਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਦੇਖੋ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਭਈ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਨੈਣ ਹਨ ਨਾ, ਉਹ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਨੇ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਉਹਦੀ ਗਰਦਨ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ, ਜਿਹੜਾ ਲੱਕ ਹੈ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤੁਰਨਾ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਕੁੰਚਰ ਵਾਂਗੂੰ ਅਰਥਾਤ ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਝੂਮ-ਝੂਮ ਕੇ ਉਹ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਕਦਲੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕੇਲਾ। ਕੇਲੇ ਵਰਗੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਹੈ। ਕੁਰੰਕ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਹਰਨ, ਹਰਨ ਵਾਂਗੂੰ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਚੁਸਤ ਹੈ, ਚਲਾਕ ਹੈ, ਫੁਰਤੀਲੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਨਾ, ਸੁੱਧ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਾਗ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਧੱਬਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਨਾ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਲੱਕ, ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ ਚਾਲ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕੇ ਹੀ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ।

ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥

ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਬਚਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

“ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜਿਥੇ ਦਾਤਾ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਖ ਵੀ ਤਾਂ ਦੇਣੇ ਨੇ। ਉਹ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਅੰਤ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਾ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ, ਨਾ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸਾਜੀ-ਨਿਵਾਜੀ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਸਾਹਿਬ ਮਾਈ ਭਾਈ, ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ, ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ, ਕੋਈ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਮੂਰਖਤਾ

ਸੰਸਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਐਸੀ ਢਾਲਣਾ ਵਿਚ ਢਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਉਹ 'ਮੂਰਖ' ਹੀ ਹੈ! ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਝਦਾਰ ਇਨਸਾਨ ਉਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ 'ਗੁਰਮਤਿ' ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਕ ਸੇਠ ਨੇ ਇਕ ਮੂਰਖ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸੇਠ ਨੇ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੋਟੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਇਹ ਸੋਟੀ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਨਾ ਰੱਖੀਂ। ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਬੇਵਕੂਫ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਨਾ, ਵੱਡਾ ਬੇਵਕੂਫ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਕੇ ਪਾਗਲ ਹੋਵੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਜਾਹਿਲ ਹੋਵੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਬੇਵਕੂਫ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸੋਟੀ ਉਹਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੀਂ। ਉਸ ਮੂਰਖ ਨੇ ਸੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਟੰਗ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਲੱਭਣ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮੂਰਖ ਲੱਭੀਏ। ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਭਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮੂਰਖ ਹੀ ਨਾ ਲੱਭਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵੜਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੇਠ ਨੇ ਸੋਟੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹੈ, ਅਖੀਰਲੇ ਦਮਾਂ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਚਲੇ ਵੇਖ ਆਈਏ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੂਰਖ ਗਿਆ ਸੇਠ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੇ ਦੂਰੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਸੇਠ ਤਲਬਲਾ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਮੈਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੋਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਏ ਬੰਦ ਕਰ, ਇਹ ਪਾਗਲ, ਬੇਵਕੂਫ, ਜਾਹਿਲ ਇਹਨੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੋਂ ਹੱਟਣਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਵੇ ਇਹਦੇ ਕੋਲੋਂ?" ਅਜੇ ਸੇਠ ਸੋਚਦਾ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਮੂਰਖ ਲਾਰੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੇਠ ਜੀ! ਰਾਮ ਰਾਮ! ਸੇਠ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਈ ਆਹ, ਆਹ ਨੇੜਿਓਂ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਠ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਤੇਰੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਤੇ ਬਈ ਸਾਡੀ ਲੰਮੀ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਉਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰ ਚਲਿਆ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣਾ ਤੇ ਨਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੁਲਾਉਣੀ ਬਈ। ਏਡੀ ਬਰੀਕ ਬਾਤ ਮੂਰਖ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੇ। ਮੂਰਖ ਨੇ ਸਗੋਂ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਆਹ ਨਵਾਂ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਕੱਢ ਲਿਆ ਜੇ, ਲੰਮੀ-ਲੰਮੀ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਇਹਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਜੇ? ਤੇ ਸੇਠ ਨੇ ਫਿਰ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਬਈ ਮੈਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਰ ਚਲਿਆ, ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਬੈਠਾਂ। ਉਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰ ਚਲਿਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਫਿਰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਸੇਠ ਜੀ! ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਐਦਕਾਂ ਕਿਥੋਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਜੇ, ਕਿਥੇ ਚੱਲੇ ਹੋ? ਸੇਠ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਇਸ ਵਾਰ ਮੈਂ ਉਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਥੋਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ

ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਸਦਾ ਲਈ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਐ। ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਮਤਲਬ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਉੱਲੂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੇਠ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਨਾ ਉਥੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਤੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬੰਗਲਾ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਕੋਲੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਲੱਕੜੀਆਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਰਨ ਲਾਗਿਆ ਟੈਚੀਕੇਸ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਬਿਸਤਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਬਰਸਾਤੀ ਕੋਟ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਸੋਟਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਹੀ ਮਹੀਨੇ। ਤੇ ਐਦਕਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਥੇ ਚਲੇ ਹੋ ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਐ, ਮੁੜਕੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੇਠ ਜੀ! ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਜੇ, ਉਥੋਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ ਜੇ। ਉਥੋਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਲਿਆ ਜੇ। ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਾਨ ਏ, ਉਹ ਲੈ ਲਿਆ ਜੇ ਤੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਉਸ ਮੂਰਖ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੇਠ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੋਂ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੋਟੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਐ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਮੂਰਖਾ! ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੰਝੀ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ, ਇਥੇ ਮੈਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ। ਦੀਵਾਨਖਾਨੇ ਬਣਾਏ, ਕੋਠੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਬੰਗਲੇ ਬਣਾਏ, ਮੈਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ, ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ, ਚਾਂਦੀ, ਸੋਨਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵਿਗਾੜੀਆਂ, ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਲੜਾਈਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਬੜਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਐ।

ਮੂਰਖਾ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਨਾ, ਜਿਹੜੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ, ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ, ਉਥੋਂ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਜਪ ਹੈ, ਨਾ ਤਪ ਹੈ, ਨਾ ਪੁੰਨ ਹੈ, ਨਾ ਦਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ, ਨਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਨਾ ਨੇਕੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਥੋਂ ਵਾਸਤੇ, ਰੋਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਹਉਂਕੇ ਭਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੂਰਖ ਨੇ ਸੋਟੀ ਫੜੀ ਤੇ ਸੇਠ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਮਿੱਤਰਾ! "ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਮੈਨੂੰ ਬੇਵਕੂਫ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਆਪਣੀ ਸੋਟੀ ਲੈ ਲੈ। ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਲੂ, ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਾਹਿਲ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੀਤਾ?" ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਹੋਕਾ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ:-

ਆਗੇ ਕਉ ਕਿਛੁ ਤੁਲਹਾ ਬਾਂਧਹੁ ਕਿਆ ਭਰਵਾਸਾ ਧਨ ਕਾ॥

ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਤੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਵਾਜ਼ ਪਾਈ, ਇਸ ਕਾਇਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਭਰਵਾਸਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਲੈ। ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਕਰ ਲੈ। ਕੋਈ ਸਾਹਸ ਕਰ ਲੈ।

"ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ॥"

ਉਸ ਰਸਤੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਤੋਸਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈ।

“ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਵਾਨੋ।”

ਜਿਹੜੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਰਸਤੇ ਦਾ ਜਾਣੂ-ਪਛਾਣੂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਲੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਤੀਰ ਵੱਜਦੇ ਨੇ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ:-

ਜਾ ਕਉ ਮੁਸਕਲੁ ਅਤਿ ਬਣੈ ਢੋਈ ਕੋਇ ਨ ਦੇਇ॥

ਲਾਗੂ ਹੋਏ ਦੁਸਮਨਾ ਸਾਕ ਭਿ ਭਜਿ ਖਲੇ॥

ਸਭੋ ਭਜੈ ਆਸਰਾ ਚੁਕੈ ਸਭੁ ਅਸਰਾਉ॥

ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਉਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਗੈ ਨ ਤਤੀ ਵਾਉ॥ ੧॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ, ਤਾਂਕਿ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਲੇਖੇ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਮਨਾਂ! ਕੁਝ ਅਖੀਰ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕਰ ਲੈ। ਕੁਝ ਅਖੀਰ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬਣਾ ਲੈ।

“ਆਗੇ ਕੋ ਕਛੁ ਤੁਲਹਾ ਬਾਧੋ।”

ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਨਾਨਕੁ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ।

“ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੁਟੈ॥

ਨਿਰਬਾਣ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੁ ਕਰਤੇ ਕਾ ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਜਿਤੁ ਛੁਟੈ॥ ੧॥”

ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕਰਮ, ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਧਰਮ, ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਪੁੰਨ, ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਦਾਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਧਰਮਰਾਜਾ ਨੇ ਜ਼ਾਕਾਤ ਵਿਚ ਹੀ ਲੈ ਲਏ ਨੇ, ਮਸੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਲੈ ਲਏ ਨੇ। ਅਗਾਂਹ ਵਾਸਤੇ ਅਗਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਲਾਹੌਰ ਪਿੰਡੀਉਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਸੇਠ ਜੀ ਤੁਰ ਪਏ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਫਰੰਟੀਅਰ ਮੇਲ ਤੇ ਸੇਠ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਲੈ ਕੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਲਈ ਠੱਗਾਂ ਦੀ। ਇਕ ਠੱਗ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੈ ਲਉ ਰੁਪਇਆ ਪੰਜ ਸੌ, ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਕੋਈ ਨਾ ਆਇਓ, ਜੇ ਤਾਂ ਸਾਮੀ ਲੁੱਟੀ ਗਈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ। ਨਾ ਲੁੱਟੀ ਜਾਏ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪੰਜ ਸੌ ਗਿਆ। ਦੂਜਾ ਠੱਗ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਓਏ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੀ ਸਾਮੀ ਤੈਨੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਮੇਰਾ ਹਜ਼ਾਰ। ਤੀਜੇ ਠੱਗ ਨੇ ਬੋਲੀ ਦਿੱਤੀ ਮੇਰਾ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ, ਉਸ ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸੇਠ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਵਿਕ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਸਾਮੀ ਖਰੀਦੀ ਸੀ ਨਾ, ਉਹਨੇ ਸੇਠ ਵਰਗਾ ਕੋਟ, ਸੇਠ ਵਰਗੀ ਪੱਗ, ਸੇਠ ਵਰਗਾ ਪਜਾਮਾ, ਸੇਠ ਵਰਗਾ ਅਟੈਚੀਕੇਸ, ਸੇਠ ਵਰਗਾ ਬਿਸਤਰਾ, ਸੇਠ ਵਰਗੀ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਟਿਕਟ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਵੜਿਆ। ਗੱਡੀ ਅਜੇ ਤੁਰੀ ਸੀ ਲਾਹੌਰੋਂ। ਠੱਗਾਂ, ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਬੜੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੇਠ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਆਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ਮਤਲਬ ਠੱਗ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ, ਰੱਬ ਦੇ

ਪਿਆਰਿਓ! ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਹੋ? ਸੇਠ ਨੇ ਆਖਿਆ ਬੰਬਈ, ਤੇ ਠੱਗ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਨਵਾਂ ਰੰਗ ਲੱਗ ਗਿਆ ਈ, ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵੇਖੋ ਮੈਂ ਵੀ ਬੰਬਈ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਵੀ ਬੰਬਈ ਚਲਿਆ ਹੈਂ। ਤੁਰਦਾ ਹੀ ਸਾਥ ਮਿਲ ਗਿਆ ਯਾਰੋ! ਗੱਲਾਂ-ਗੱਪਾਂ ਕਰਦੇ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਉਹ ਜੋ ਗੱਡੀ ਦੌੜੀ, ਉਹਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖਲੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਠੱਗ ਫਿਰ ਬੋਲ ਪਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸੁਖ ਨਾਲ ਕੀ ਲੈਣ ਚਲੇ ਹੋ ਬੰਬਈ? ਸੇਠ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਆ ਗੱਡੀ ਦਾ ਫੱਟਾ ਤੇ ਉਹ ਪਿਆ ਮੇਰਾ ਅਟੈਚੀਕੇਸ, ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਹੈ, ਹਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟ ਨੇ ਮੈਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਦੱਸ ਲੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਲਿਆਉਣਾ। ਠੱਗ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਬੜਾ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਹ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਰੰਗ ਲਾ ਦਿੱਤੇ, ਤੇਰਾ ਵੀ ਬਿਜਨਸ, ਮੇਰਾ ਵੀ ਬਿਜਨਸ, ਤੂੰ ਵੀ ਵਪਾਰੀ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਵਪਾਰੀ, ਆਹ ਤੇ ਗੱਲ ਹੀ ਕਿ ਇਕ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ-ਜੁਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਵਪਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਡੀ ਤੁਰਦੀ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤੇ ਸੇਠ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਚਾਰ ਸੌ ਮੀਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਥੇ ਚੌਬੀਸ ਘੰਟੇ ਤਕ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ। ਠੱਗ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੁਭਾਅ ਮੇਰਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫਰ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮਨ ਅੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਇਆਂ ਥੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਕੱਠੇ ਰਹਾਂਗੇ, ਉਹ ਇਕੋ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਪਏ। ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਛੱਕ ਕੇ ਗਏ ਸੌ ਉਖੜੇ। ਸੇਠ ਨੇ ਮਾਰੇ ਖੁਰਾਟੇ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਠੱਗ ਹੈ ਉਧਰ ਖੁਰਾਟੇ ਮਾਰਨ ਨਹੀਂ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਹਨੇ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਪਾਈ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ, ਸੇਠ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਸੇਠ ਜੀ ਦੇ ਘੰਟੇ ਵਾਸਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਠੱਗ ਨੇ ਕੱਢ ਕੇ ਚਾਬੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ, ਜਿਹੜੀ ਚਾਬੀ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਨੂੰ ਲੱਗੀ, ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਢੱਕਣ ਉਸ ਦਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਥੈਲੀ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਉਹਨੂੰ ਥੈਲੀ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਇਕ ਤਹਿ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਥੱਲੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਥੈਲੀ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਦੂਜੀ ਤਹਿ ਚੁੱਕੀ, ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਥੈਲੀ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਠੱਗ ਨੇ ਸਾਰਾ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਪੇਲਾ ਨਾ ਲੱਭਾ। ਪੁੱਠਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹਿਲਾਇਆ-ਜੁਲਾਇਆ, ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਸੇਠ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਠੱਗ ਨੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕਪੜੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਤਾਲਾ ਲਾ ਕੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਫੱਟੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਬਨਾਵਟੀ ਖੁਰਾਟੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਵੇਰ ਹੋਈ, ਨ੍ਹਾਤੇ ਧੋਤੇ, ਨਾਸ਼ਤਾ ਵਾਸਤਾ ਕੀਤਾ, ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤੇ ਸੇਠ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰਾਂ ਠੱਗ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਸੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਨੋਟ ਗਿਣਿਆ ਤੇ ਐਹ ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਨਾ, ਉਸੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਫਿਰ ਫੱਟੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਠੱਗ ਦੇ ਤਾਂ ਤੋਤੇ ਉੱਡ ਗਏ। ਬਈ ਹੇ ਅੱਲਾ! ਠੱਗ

ਮੈਂ ਹਾਂ ਕਿ ਠੱਗ ਇਹ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਸਾਰਾ ਫੋਲਿਆ, ਪੁੱਠਾ ਕਰਕੇ ਝਾੜਿਆ, ਧੋਲਾ ਇਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ, ਆਹ ਇੰਨੇ ਨੋਟ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੱਢ ਲਏ ਆਹ! ਗੱਲ ਕੀ ਬਣੀ। ਠੱਗ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਅਜੇ ਸਫਰ ਬੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਰਾਤ ਬੰਬਈ ਤਕ ਹੋਰ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਪੈ ਲੈਣ ਦੇ ਵੇਖੀ ਜਾਉਰੀ। ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਕਿਥੇ ਅਗਾਂਹ ਜਾ ਕੇ ਪੈ ਗਈ, ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਲੰਘ ਕੇ ਤੇ ਅੱਜ ਠੱਗ ਨੇ ਚਾਰ ਬੂੰਦਾਂ ਵੱਧ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਘੰਟਾ ਸੇਠ ਦੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ। ਪਰ ਠੱਗ ਨੂੰ ਲੱਭਾ ਕੁਝ ਨਾ।

ਠੱਗ ਨੇ ਸੇਠ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਫੋਲੀ, ਜੁਰਾਬਾਂ ਫੋਲੀਆਂ, ਪਤਲੂਮ ਫੋਲੀ, ਕੋਟ ਫੋਲਿਆ, ਲੱਭਾ ਕੁਝ ਨਾ। ਅਖੀਰ ਸੇਠ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕੇ ਮੰਜੀ ਦੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਬਿਸਤਰਾ ਉਹਦਾ ਫੋਲਿਆ, ਕੱਖ ਨਾ ਲੱਭਾ, ਦੂਜੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਇਧਰ ਵਾਲਾ ਬਿਸਤਰਾ ਫੋਲਿਆ, ਬਾਹੀ ਚੁਕੀ ਦੂਜੀ, ਕੱਖ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਘੰਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਂਦਿਆਂ। ਸੇਠ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਵੇਰਾ ਹੋਇਆ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਤੇ ਇਹਦੀ ਛਾਤੀ ਤੋਂ ਮੂੰਗ ਦਲੇ, ਗਿਣ ਲਏ ਨੋਟ, ਪਾ ਕੇ ਉਸੇ ਥੈਲੀ ਵਿਚ, ਰੱਖ ਕੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚ ਤੇ ਫਿਰ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਹੁਣ ਠੱਗ ਦਾ ਰੰਗ ਉੱਡ ਗਿਆ, ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਿੱਪੀ ਜਿਹੀ ਜੰਮ ਗਈ। ਹੌਕੇ ਜਿਹੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਹੀ ਉੱਡ ਗਿਆ। ਸੇਠ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, "ਯਾਰ! ਜਿਉਂ ਤੁਰਿਆ ਐਂ ਲਾਹੌਰੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀਰ-ਵੀਰ ਆਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵੀਰ-ਵੀਰ ਆਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਭਰਾ-ਭਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸਫਰ ਕੀਤਾ, ਕਮਲਿਆ ਹੁਣ ਤੇ ਬੰਬਈ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਜਿਉਂ ਦੌੜਨਾ ਗੱਡੀ ਨੇ ਕਲਿਆਨ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਖਲੋਣਾ ਹੈ। ਉਧਰੋਂ ਇਹਨੇ ਬਦਲ ਜਾਣਾ, ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਦਾਦਰ, ਉਥੋਂ ਦੀ ਤੁਰੀ ਹੋਈ ਇਹਨੇ ਬੋਰੀ ਬੰਦਰ ਜਾ ਖਲੋਣਾ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਵਿਖਾਵਾਂਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਮਕਾਨ ਵਿਖਾਵਾਂਗੇ ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਤੂੰ ਇਵੇਂ ਹੌਕੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਚਪਾਟੀ ਵਿਖਾਵਾਂਗੇ, ਉਹ ਤੂੰ ਹੋਸ਼ ਤੇ ਕਰ ਤੈਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕੀ? ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਭਰਜਾਈ ਤਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਬਾਜ਼ੀ ਸੀ, ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਖਿਆਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆ ਗਿਆ? ਠੱਗ ਦੀ ਸੇਠ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ ਤੇ ਸੇਠ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਤੇ ਠੱਗ ਹਾਂ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਤੇਰਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੈ ਠੱਗੀ ਮਾਰਨਾ ਬਈ, ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੈ ਬਿਜਨਸ ਕਰਨਾ। ਫਿਰ ਭਰਾ ਤੇ ਹੈਰੋ ਈ ਨਾ! ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਠੱਗਣ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਸੇਠ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ? ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਠੱਗਣ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਐਸ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਅਗਰ ਤੂੰ ਠੱਗ ਲਏਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਸਗੋਂ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਤੈਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਏਡਾ ਚੰਗਾ ਸਿਆਣਾ ਠੱਗ। ਠੱਗ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿੰਨਾ ਲੰਬਾ ਹੌਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸੇਠ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਤੁਸੀਂ ਠੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ? ਤੇ ਰੋਣਾ ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦਾ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲਿਆ। ਹੋਟਲ ਦਾ ਖਰਚਾ

ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਹੁਣ ਗਾਸ਼ਾਂ ਪੈਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਇਆ ਮੇਰਾ ਖਰਚ ਆ ਗਿਆ ਭਈ, ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕੀਤਾ, ਤੇਥਾ ਬਿਸਤਰਾ ਫੋਲਿਆ, ਤੇਰੀ ਜੁੱਤੀ ਫੋਲੀ, ਤੇਰਾ ਕੋਟ ਸਭ ਕੁਝ ਫੋਲਿਆ, ਭਈ ਮੈਨੂੰ ਰੁਪਏ ਨਹੀਂ ਲੱਭੇ? ਤੂੰ ਰੁਪਏ ਕਿਥੇ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹਾ? ਮੇਰੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੁਪਇਆ ਕਿਥੇ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਮੈਂ ਤੇ ਬੜੀ ਵਾਹ ਲਾਈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਸੇਠ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਿੱਤਰਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰੋਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਇਉਂ ਨਾ ਗੱਡੀ ਵਿਚ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਪੱਗ ਵੇਖੀ, ਤੇਰੀ ਨਕਲ-ਹਰਕਤ ਵੇਖੀ, ਤੇਰਾ ਫਿਰਨਾ-ਤੁਰਨਾ ਵੇਖਿਆ, ਤੇਰੀ ਗੁਫਤਗੂ ਵੇਖੀ, ਤੇਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਖਰਾਬ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਸੀ ਆਪਣਾ ਰੁਪਇਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ-ਪਾਣੀ ਛਕਿਆ, ਬਿੱਲ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਨੇਜਰ ਵੱਲ, ਤਿੰਨਾਂ ਮਣਿਆਂ ਦਾ ਕੁਝ ਫਰਕ ਸੀ, ਉਸ ਫਰਕ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੇਜਰ ਨਾਲ ਲੜ ਪਿਆ। ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਰੌਲੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਚਾਂਸ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਤੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਹੇਠਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸੌ ਗਿਆ। ਬਿਸਤਰੇ ਤੇਰੇ ਥੱਲੇ ਬੈਲੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੇ-ਫਿਕਰ, ਬੇਵਕੂਫਾ, ਜ਼ਾਹਿਲਾ, ਮੇਰੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ, ਮੇਰੀ ਜੁੱਤੀ ਫੋਲੀ, ਮੇਰੀਆਂ ਜੁਰਾਬਾ ਫੋਲੀਆਂ, ਮੇਰੀ ਪੱਗੜੀ ਫੋਲੀ, ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਰੁਪਇਆ ਪੰਜ ਲੱਖ ਲੱਭਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਨਾਲਾਇਕ ਜੇ ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝਿਆ ਏਂ? ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਏ ਨਾ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਉਹ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਉਹ ਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੰਗੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਐਬ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ। ਮੈਂ ਚੁਗਲੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਮੈਂ ਬਿਸਤਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟਟੋਲਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਮੈਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਲੀਆਂ ਫਿਰਦਾ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਪੱਟੀ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਏ। ਬਾਪੂ ਤਾਂ ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ:-

“ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਦੇ ਤੂੰ ਫਰੀਦਾ, ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਦੇਖੁ।”.....

ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂ ਅਕਲਿ ਲਤੀਫੁ ਕਾਲੇ ਲਿਖੁ ਨ ਲੇਖ॥

ਆਪਨੜੇ ਗਿਰੀਬਾਨ ਮਹਿ ਸਿਰੁ ਨੀਵਾ ਕਰਿ ਦੇਖੁ॥ ੬॥”

“ਸਾਹਿਬ ਕੰਨ ਮਰੋੜਦੇ ਨੇ ਬਈ ਬਾਹਰਿ ਢੂਢਣ ਤੇ ਛਟਿ ਪਰੇ॥

ਗੁਰਿ ਕਾ ਹੀ ਮਾਹਿ ਦਿਖਾਇਆ ਥਾ ਜੋ ਈਹਾ ਨ ਹੋਇ॥

ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਬਤਾਈ ॥
 ਸਕਲ ਬਿਨਸਪਤ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥
 ਉਚ ਨੀਚੁ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧੋ ਜੀਆ ॥ ੧ ॥
 ਉਹਾਂ ਤਉ ਜਾਈਐ ਜਉ ਈਹਾਂ ਨ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥"

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਢੰਡੋਰਾ ਨਹੀਂ ਪਿੱਟਦੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲੱਭਦੇ ਨਹੀਂ। ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਦਾਨਿਆਂ-ਪਰਦਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਬਈ ਪਿਆਰਿਓ! ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦੱਸੋ। ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਤੋਰ ਕੇ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੱਸੋ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਤਾਂ ਬੜੇ ਵੇਖੇ ਨੇ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੀਲੇ-ਚਾਰੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਵੇਖੇ ਨੇ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਤਾਂ, ਬੜਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੌਜ-ਮੇਲੇ ਵੀ ਬੜੇ ਲੁੱਟ ਲਏ ਨੇ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਲਾਸਾਨੀ ਧਨ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਕੋਈ ਉਹਦਾ ਦਾਤਾ ਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਛਦਿਆਂ ਪੁਛਦਿਆਂ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਬੈਠਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਝੁਮ ਕੇ ਆਖਿਆ, "ਸੋਮਿਆ ਜੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ ਨੇ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਏ, ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਚਲਾ ਜਾ, ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਐਸ ਵੇਲੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਬਿਰਾਜ ਹੈ, ਉਥੇ ਜੋਤ ਜਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਦੂਸਰੇ, ਤੀਸਰੇ, ਪੰਜਵੇਂ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੁੱਛ, ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਹ। ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼-ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈਆਂ, ਧੰਨੀ, ਪੋਠੋਵਾਲ, ਮਾਲਵਾ, ਮਾਝਾ, ਤਮਾਮ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ।

"ਨਾਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਹੋਇ, ਨਾਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਸੁਪਨਾ ਮਰਿਆ ਆਇਆ।"
 "ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ ਸਿਆਣਿਆ ਆਗੈ ਮਿਲਣ ਕਿਨਾਹ ॥
 ਜਿਨ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਵੀਸਰੈ ਵਡੜੀ ਵੇਦਨ ਤਿਨਾਹ ॥ ੧ ॥
 ਭੀ ਸਾਲਾਹਿਹੁ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥ ਜਾ ਕੀ ਨਦਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹਣਾ ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਸੋਇ ॥
 ਸਭਨਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਤੂ ਮਾਣਸ ਦਾਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥
 ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਰੰਨ ਕਿ ਰੁੰਨੈ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥"

ਹੋਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਚੰਗੀ ਲਗੇਗੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਤੇ ਜੇ ਭਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜੀਵ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲਾ ਹੀ ਗਿਆ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਈ ਪਈ ਹੈ ਤੈਨੂੰ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਭਾਰਾ ਵਕਤ ਆ ਈ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੇ ਰੰਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰੋਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਰੰਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕੀਰਨੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਰੰਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਵੈਣ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਇਹ ਤਾਂ ਸੱਤੀਂ ਰੰਨੀਂ ਕਲੇਸ਼, ਆਪਾਂ ਰੋਣ ਪੂਰੀ ਕੰਮੀ

ਵਾਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਨਾ? ਮਰਦ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਐ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਹੋਇਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੋਇਆ।

ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਕੋਟ ਗੜ ਕੇਤੀ ਗਈ ਵਜਾਇ॥

ਜੇ ਅਸਮਾਨਿ ਨ ਮਾਵਨੀ ਤਿਨ ਨਕਿ ਨਥਾ ਪਾਇ॥

ਜੇ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਸੂਲੀਆ ਕਾਹੇ ਮਿਠਾ ਖਾਇ॥ ੩॥

ਹੇ ਮਨਾ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਅੱਜ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਸੂਏ ਚੁਭਣੇ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠੇ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਉਂ ਭੋਗੇ? ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਜਾਣ ਕੇ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਇਸ ਗੰਦ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰੇ? ਤੂੰ ਇਸ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਰੱਤਾ-ਮੱਤਾ ਹੋਇਆ ਏ, ਆਕਬਦ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਧਰਦਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਤੂੰ ਅਜੇ ਰੰਗ ਦਾ ਰੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਾਣਿਆ। ਤੂੰ ਅਜੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੱਖਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਉਹਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓਂ ਲਗਨ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, "ਜੇ ਗੁਰ ਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਚਮਕਣ ਹੀ ਨਾ!" ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪੁਜਾਰੀ ਸੀ, ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਬਰਿੰਦਾਬਨ। ਬਰਿੰਦਾਬਨ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਇਆ ਹੈ, ਰਾਮ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਮੰਦਰਿ ਵੇਖਾਈਏ। ਲੈ ਗਏ, ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਮਹੰਤ ਨਾਲ ਤੁਰੇ, ਇਹ ਭੋਪਾਲ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਰਧਾਰੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਰਾਧੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ, ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਇਹ ਯਸ਼ੋਧਾ ਨੰਦਨ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਇਹ ਵਸੂਦੇਵ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਗੋਪਾਲ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਲਭੱਦਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖੀ ਜਾਏ, ਹਾਂ ਹਾਂ, ਬਈ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਮੰਦਰ ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ। ਰਾਧੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਤਾਂ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਇਕ ਸੜੇ ਜਿਹੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਉਪਮਾ ਬੜੀ ਕਰਨਾ ਏ, ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਦਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਝੱਟ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇ ਲਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ:-

"ਕਰਿ ਮੁਰਲੀ ਕਟੀ ਕਾਛਣੀ"

ਗੁਰ ਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਦੀ ਰਮਾਇਣ ਪੜ੍ਹੋ। ਹੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ! ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੁਰਲੀ ਹੀ ਫੜਾਈ ਹੋਈ ਐ, ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਹੀ ਨਾ! ਮੈਂ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਬੁੱਤੋਂ ਇਹ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਾ, ਇਹ ਪੱਥਰ ਦੇ ਸ਼ਿਵਜੀ, ਐ ਪੱਥਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬੁੱਤੋਂ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। 'ਜਬ ਤਰਾਸ਼ੋਂ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਪੱਥਰ ਥੇ। ਜਬ ਤਰਾਸ਼ਾ ਤੋ ਖੁਦਾ ਬਣ ਗਏ।' ਜਦੋਂ ਛੈਣੀ, ਹਥੋੜੀਆਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਛਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਇਹ ਪੱਥਰ ਹੀ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣੀ ਉਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰੱਬ ਬਣ ਗਏ, ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਜਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮੁਰਲੀ ਹੈ,

ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਕਛਿ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰ ਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਾਂ ਕਛਿ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤਾਂ ਲਾਹ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਸਾਰੇ-ਸਾਰੇ ਵਾਲ ਵੀ ਨਾ ਰੱਖਣ, ਕਿਤੇ ਪਜ਼ਾਮਿਉਂ ਵੀ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣ।

“ਕਰਿ ਮੁਰਲੀ ਕਟੀ ਕਾਛਣੀ, ਭਲੇ ਬੰਨੇ ਹੁਣ ਨਾਥਿ।”

(ਉਹੀ)

ਫਿਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਸਾਵਲਾ ਰੰਗ ਪਰ ਤੁਲਸੀ ਮਸਤਕ ਤਬੇ ਹੀ ਝੁਕੇ ਜੋ ਦਨਿਸ਼ਵਾਲ ਹੋਇਏ ਹਾਥ। ਓ ਮੁਰਲੀ ਵਾਲਿਆ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ, ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਤਾਂ ਝੁਕੇਗਾ ਜੇ ਤੂੰ ਧਨਿਸ਼ਧਾਰੀ ਹੋਵੇਂਗਾ। ਮੈਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਧਨਿਸ਼ਧਾਰੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਾਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਥਾਂ ਲੱਭੇ ਸੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਸਤੇ? ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਪੰਡ ਸੁੱਟੋ ਸਿਰ ਤੋਂ, ਸਿਆਪਾ ਮੁਕਾਉ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਹੈ ਕਿਥੇ ਲਗਨ, ਕਿਤੇ ਮੇਰੀ ਟੇਪ ਵਿਚੋਂ ਪਰਵਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਯਾਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਨਾ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਟੇਪ 'ਚੋਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਦੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ, ਮੈਂ ਨੌਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੱਭੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਵਿਸਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਮੈਂ ਕਾਪੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।

ਮੰਦਿਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ, ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ, ਬੁਰਕਾ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਧਿਆਨ ਮਾਰਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਪਈ। ਐਸੀ ਸੋਹਣੀ ਕਿਨ੍ਹੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ, ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਸਾਵਲਾ ਜਿਹਾ ਰੰਗ, ਟੇਢੀ ਜਿਹੀ ਕਮਰ, ਇਕ ਲੱਤ ਤੇ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੂਜੀ ਲੱਤ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ, ਲਾਲ ਜਿਹੇ ਲੱਬ ਉਤੇ ਮੁਰਲੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਉਦੋਂ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ:-

“ਬਾਜਤ ਬਸੰਤ ਅਰੁ ਭੈਰਵ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ
ਬਾਜਤ ਹੈ ਲਲਤਾ ਕੇ ਸਾਥ ਹੈ ਧਨਾਸਰੀ॥
ਮਾਲਵਾ ਕਲਯਾਨ ਅਰੁ ਮਾਲਕ ਉਸ ਮਾਰੂ ਰਾਗ
ਬਨ ਮੈ ਬਜਾਵੈ ਕਾਨ ਮੰਗਲ ਨਿਭਾਸਰੀ॥
ਸੁਰੀ ਅਰੁ ਆਸੁਰੀ ਅਉ ਪੰਨਗੀ ਜੇ ਹੁਤੀ ਤਹਾਂ
ਧੁਨਕੇ ਸੁਨਤ ਪੈ ਨ ਰਹੀ ਸੁਧ ਜਾਸਰੀ॥
ਕਹੈ ਇਉ ਦਾਸਰੀ ਸੁ ਐਸੀ ਬਾਜੀ ਬਾਸੁਰੀ
ਸੁ ਮੇਰੇ ਜਾਨੇ ਯਾਮੇ ਸਭ ਰਾਗ ਕੇ ਨਿਵਾਸਰੀ॥”

ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਭਈ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਇਸ ਮੁਰਲੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਅੰਦਰ ਚੱਲੀ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਪੱਥਰ, ਪਰ ਘੜਨ

ਵਾਲੇ ਨੇ ਚੰਗਾ ਘੜਿਆ, ਸਾਂਵਲਾ ਤੇਰਾ ਰੰਗ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਰੰਗ ਸਾਂਵਲਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੋਪੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਨੀ ਸਾਂਵਲਾ ਰੰਗ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਇਕ ਕਹਿੰਦੀ ਜਾ ਨੀ ਪਾਗਲੇ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਨੂੰ ਨਥਨ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਨੇ ਹਵਾ ਮਾਰੀ, ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਐਵੇ ਬਕਵਾਸ ਨਾ ਬੱਕ, ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਹਿੰਮਤ ਕਿਥੋਂ ਹੋਈ ਸਾਡੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਰੰਗ ਸਾਂਵਲਾ ਕਰ ਦੇ, ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਸਾਂਵਲਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਗੋਪੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਉਹ ਹੈ ਇਕੱਲਾ, ਜੇ ਇਧਰ ਰਤਾ ਕੁ ਬਵੇ ਤੇ ਸੱਤਪਾਮਾ ਰੋਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਸੱਤਪਾਮਾ ਕੋ ਬਵੇ ਤੇ ਇਧਰ ਮੋਹਨੀ ਹੌਕੇ ਭਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੌਕੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਾਸੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਿਆ:-

ਮੈਂ ਗੁਰ ਮਜਨੂ ਹੂੰ, ਗੱਲ ਆਹ ਕਾ ਨਾਰਾ ਮਾਰੂੰ,
ਤੇ ਠੋਕਰੇਂ ਖਾਤੀ ਹੂਈ ਕਬਰ ਸੇ ਲੈਲਾ ਨਿਕਲੇ।

ਮੈਂ ਇਕ ਉਰਦੂਦਾਨ ਦਾ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ:-

“ਸ਼ਰਤ ਯੇਹ ਹੈ ਨਿਕਲਾ ਹੂੰ ਦਿਲੇ ਸਾਦਕ ਸੇ।

ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸ਼ਰਤ ਯੇਹ ਹੈ ਨਿਕਲਾ ਹੂੰ ਦਿਲੇ ਸਾਦਕ ਸੇ।

(ਉਹੀ)

ਨਾਲਾ ਪੱਥਰ ਕੇ ਕਲੇਜੇ ਕੋ ਹਿਲਾ ਦੇਤਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਹੌਕਾ ਐ ਉਹ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਪਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ:-

“ਸਿਤਾਰੇ ਜੋ ਸਮਝਤੇ ਹੈਂ ਯਹ ਗਲਤ-ਫਹਿਮੀ ਹੈ ਉਨਕੀ।

ਜਿਹੜੇ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰੇ ਸਮਝਦੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਹ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਗਲਤੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਕਹਿੰਦਾ:-

“ਸਿਤਾਰੇ ਜੋ ਸਮਝਤੇ ਹੈਂ ਗਲਤ-ਫਹਿਮੀ ਹੈ ਯਹ ਉਨਕੀ,

(ਉਹੀ)

ਫਲਕ ਪਰ ਆਹ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈਂ ਮੇਰੀ ਚਿੰਗਾਰੀਆਂ ਬਣ ਕਰ।”

ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੌਕੇ ਹੀ ਤਾਰੇ ਬਣ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨੇ, ਇਹ ਤਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਹੌਕੇ ਹੀ ਨੇ! ਹੌਕਾ ਹੋਵੇ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਕਾ ਮਾਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ:-

ਇਕ ਮੈਂ ਹੂੰ ਮੇਰੀ ਆਹ ਮੇਂ ਤੇ ਤਾਸੀਰ ਨਹੀਂ।

ਹਾਹਿ ਰੇ ਅਬ ਉਨਸੇ ਮਿਲਨੇ ਕੀ ਕੋਈ ਤਦਬੀਰ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰੀ ਕਬਰ ਸੇ ਠੋਕਰ ਕੋ ਹਮਵਾਰ ਕਰਕੇ ਕਹਾ,

ਯਹ ਭੀ ਇਕ ਨਾਰਾ ਹੈ ਇਸਮੇ ਮੇਰੀ ਤਕਸੀਰ ਨਹੀਂ।

ਹੌਕੇ ਨੇ ਬੜੀ ਤਾਸੀਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬਈ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਕਾ ਮਾਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਉਹ ਗੋਪੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਤੇ ਆਪ ਏ ਉਹ ਇਕੱਲਾ, ਜੇ ਇਕ ਜਾਣੀ ਕੋਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਹਾਵੇ ਹੌਕੇ ਭਰਦੀਆਂ, ਸਾਡਿਆਂ ਹਾਵਿਆਂ ਹੌਕਿਆਂ ਨੇ ਸਾਂਵਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਚੌਥੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਗਲਤ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਹੌਕੇ 'ਚ' ਤਾਸੀਰ ਕਿਥੇ? ਬਈ ਸਾਡੇ ਹੌਕੇ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਂਵਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ? ਪੰਜਵੀਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ, ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਪਾਪੀ, ਅਸੀਂ ਕਰਨੇ ਹਾਂ ਪਾਪ, ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਏ ਕਾਲਾ, ਉਹ ਹੈ ਪਾਪ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਪ ਮਾਫ਼ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਹੀ ਸਾਂਵਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਛੇਵੀਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਗਲਤ ਹੈ, ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਾਪ-ਪੁੰਨ ਦਾ ਲੇਖ-ਸੇਖ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਂਵਲਾ? ਸਤਵੀਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ:-

ਕਜਰਾ ਨੀ ਅੱਖੀਉਂ ਮੇਂ ਬਸਿਉ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।

ਅਸੀਂ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਸਦੀ ਹੈ। ਸੁਰਮਾ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ, ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ:-

ਕਜਰਾਰੀ ਅੱਖੀਉਂ ਮੇਂ ਬਸਿਉ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੇ ਹੋਇ ਸਖੀ ਯਾਂ ਕੇ ਸਾਵਲ ਗਾਥ।

ਉਹ ਸਾਡੇ ਸੁਰਮੇ ਤੇ ਲਿੱਬੜ-ਲਿੱਬੜ ਕੇ ਸਾਂਵਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਥੈਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸਾਂਵਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਵੇ! ਸਾਵਲੇ ਸਲੋਨੇ, ਹੈਂ ਤੂੰ ਪੱਥਰ! ਪਰ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਧੰਨੇ ਵਰਗਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਪੱਥਰ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ? ਜੇ ਪੱਥਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਪਏ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਇੰਤਜ਼ਾਹ ਕਰਨੀ ਹਾਂ, ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾ, ਜਿੰਦ-ਜਾਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਹ, ਲੱਬਾਂ ਉਤੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਮੁਰਲੀ ਵਿਚ ਦੋ ਫੂਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦੀ ਵੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਪੁਜਾਰੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਵੇਖਿਆ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬੁੱਤ ਅੱਗੇ ਤਰਲੇ ਲਏ, ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਹ ਲੜਕੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਖਲੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ! ਕੁਰਾਨੇ ਕਰੀਮ ਦੀ ਹਾਫਿਜ਼, ਤੂੰ ਜਖੂਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਜੁਮ੍ਹੇ ਦੇ ਦਿਨ ਨਿਆਜ਼ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ, ਹਜ਼ਰਤ ਖਲੀਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਕਲਮੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ, ਤੂੰ ਬੁੱਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਰਲੇ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦਾ, ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਦਾ, ਆਪਣੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ? ਉਹ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਨਾ, ਪੁਜਾਰੀ ਤੇ ਲੜਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਏਨੀ ਮਸਤ ਸੀ, ਉਹ ਸਮਝੇ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੀ ਮੇਰਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ:-

"ਸੁਨੋ ਦਿਲਜਾਨੀ, ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਕੀ ਕਹਾਣੀ।
 ਤੁਮ ਦਸਤ ਹੀ ਬਿਕਾਨੀ।
 ਬਦਨਾਮੀ ਭੀ ਸਹੁੰਗੀ ਮੈਂ, ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਠਾਨੀ।
 ਹਉ-ਨਮਾਜ਼ ਹੂੰ ਭੁਲਾਨੀ, ਕਲਮਾਂ, ਕੁਰਾਨ ਠਾਰੇ ਬੂਜਨ ਕਹੁੰਗੀ ਮੈਂ।
 ਸਾਵਲਾ, ਸਲੋਨਾ, ਸਿਰ ਕੁਲੇਦਾਰ, ਠਾਰੇ ਲਈ ਹੋ ਦਾਰਾ ਮੈਂ।
 ਨਿਦਾਰ ਹੋ ਦਹੁੰਗੀ ਮੈਂ, ਨਰਕੇ ਕੁਮਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਠਾਰੀ ਸੂਰਤ ਪੇ,
 ਹਉਕੇ ਮੁਗਲਾਨੀ ਪਰਹੇ ਨਿਵਾਨੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹੁੰਗੀ ਮੈਂ।"

ਜਦੋਂ ਲਗਨ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ, ਉਦੋਂ ਹੱਦਾਂ-ਬੰਨੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਦੋਂ ਲਕੀਰਾਂ ਵਿਸਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਲਕੀਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੇਖਿਆ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼-ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ-ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ, ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਬੈਠੇ ਹਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥
 ਤਰਣ ਤਰਣ ਸਮੂਖ ਕਲਿਜੁਗਿ ਸੁਨਤ ਸਮਾਧਿ ਸਬਦ ਜਿਸੁ ਕੇਰੇ ॥
 ਫੁਨਿ ਦੁਖਨਿ ਨਾਸੁ ਸੁਖਦਾਯਕੁ ਸੂਰਉ,
 ਜੋ ਧਰਤਿ ਧਿਆਨੁ ਬਸਤ ਤਿਹ ਨੇਰੇ।

ਜਉ ਹਰਿ ਬੁਧਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ
 ਚਾਹਤ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥

ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ:-

"ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਪਾਯਉ।
 ਹੁਤੀ ਜੁ ਪਿਆਸ ਪਿਉਸ ਪਿਵੰਨ ਕੀ
 ਬੰਛਤ ਸਿਧਿ ਕਉ ਬਿਧਿ ਮਿਲਾਯਉ ॥
 ਪੂਰਨ ਭੋ ਮਨ ਠਉਰ ਬਸੋ ਰਸ ਬਾਸਨ ਸਿਉ ਜੁ ਦਹੰ ਦਿਸਿ ਧਾਯਉ ॥
 ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਲੁ ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੀ ਸਮ ਜਲ੍ਹਨ ਤੀਰਿ ਬਿਪਾਸ ਬਨਾਯਉ ॥
 ਗਾਯਉ ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਬਰਖਨ ਕੋ ਸੁ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਪਾਯਉ ॥

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ:-

ਰਿਧਿ ਬਸੈ ਬਾਂਵਾਂਗਿ ਜੁ ਤੀਨਿ ਲੋਕਾਂਤਰ ਮੋਰੈ ॥
 ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਅਕਹੀਉ ਸੋਇ ਰਸੁ ਤਿਨ ਹੀ ਜਾਤਉ ॥
 ਮੁਖਹੁ ਭਗਤਿ ਉਚਰੈ ਅਮਰੁ ਗੁਰੂ ਇਤੁ ਗੰਗਿ ਰਾਤਉ ॥
 ਮਸਤਕਿ ਨੀਸਾਣੁ ਸਚਉ ਕਰਮੁ ਕਲ੍ਹੁ ਜੋੜਿ ਕਰ ਧਾਇਅਉ ॥
 ਪਰਸਿਅਉ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ ਸਰਬ ਇਛ ਤਿਨਿ ਪਾਇਅਉ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੯੪)

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ:-

ਚਰਣ ਤ ਪਰ ਸਕਯਥ ਚਰਣ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਵਲਿ ਰਯ ॥

ਹਥ ਤ ਪਰ ਸਕਯਥ ਹਥ ਲਗਹਿ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਯ ॥

ਜੀਹ ਤ ਪਰ ਮਕਯਥ ਜੀਹ ਗੁਰ ਅਮਰੁ ਭਣਿਜੈ ॥

ਨੈਣ ਤ ਪਰ ਮਕਯਥ ਨਯਣਿ ਗੁਰੁ ਅਮਰੁ ਪਿਖਿਜੈ ॥

ਸੂਵਣ ਤ ਪਰ ਮਕਯਥ ਸੂਵਣਿ ਗੁਰੁ ਅਮਰੁ ਸੁਣਿਜੈ ॥

ਸਕਯਥੁ ਸੁ ਹੀਉ ਜਿਤੁ ਹੀਅ ਬਸੈ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਨਿਜ ਜਗਤ ਪਿਤ ॥

ਸਕਯਥੁ ਸੁ ਸਿਰੁ ਜਾਲਪੁ ਭਣੈ ਜੁ ਸਿਰੁ ਨਿਵੈ ਗੁਰ ਅਮਰ ਨਿਤ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੯੪)

ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਵੇਰਾਂ ਆਖ ਲੈਣ ਦਿਉ, ਐਸ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਚੀਨੇ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰੋ:-

“ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਣਿ ਤੇਰੇ ਭਲੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੇ ॥

ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਮਿਲਿਆ ਸੋਮਾ ਸ਼ਾਹ ਫਿਰ ਭੱਜ ਕੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਲਿਪਟ ਗਿਆ। ਮਾਲਿਕ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖਕ, ਐ ਸੁਲਤਾਨ, ਸਦੀਵੀ ਸੁਲਤਾਨ, ਕਾਇਮ, ਦਾਹਿਨ ਸੁਲਤਾਨ ਤੇਰੇ ਕਦਮੇ-ਮੁਬਾਰਕ ਵਿਚ ਇੰਤਜ਼ਾਹ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵੇਖ ਲਈ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਪੀੜ ਝੂਟ ਲਈ, ਬੜੇ ਰੰਗ ਮਾਣੇ ਨੇ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦੇ, ਬੜੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੇਖੇ ਨੇ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦੇ।

“ਰੇ ਮਨ ਮੂਸ ਬਿਲਾਮਹਿ ਗਰਬਤ ਕਰਤਬ ਕਰਤ ਮਹਾਂ ਮੁਘਨਾਂ ॥

ਸੰਪਤ ਧੋਲ ਝੋਲ ਸੰਗਿ ਝੂਲਤ ਮਾਇਆ ਮਗਨ ਭ੍ਰਮਤ ਘੁਘਨਾ ॥”

ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਬੜੇ ਵੇਖੇ ਨੇ, ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਭੀਖ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਸੁਧਾਰ ਦੇ, ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਵੇਲਾ ਸੁਧਾਰ ਦੇ, ਮੈਂ ਕਾਲ-ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵਾਂ, ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਮਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵਾਂ, ਮੇਰਾ ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰ ਦੇ। ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਕਰ ਦੇ ਤੇ ਅਮਰਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਸੋਮਿਆ ਦੋ ਧਨ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ। ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਨਾਮ ਧਨ ਲਭਦਾ-ਲਭਦਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਧਨ ਗੁਆ ਪਵੇ।” ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਅਖੀਰ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਸੀ। ਬਚਨ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਤਜਰਬਾ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਮਹਾਰਾਜ, ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਾਥ ਨਿਭੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਿਭਣਾ ਇਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਜੇ ਇਹਨੇ ਅਖੀਰ ਛੱਡ ਹੀ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪਹਿਲ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਹਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂ।” ਸਾਹਿਬ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸੋਮਿਆ! ਬਚਨ ਤੇ ਬੜੇ ਦਾਨੇ-ਪਰਦਾਨੇ, ਮੰਨੇ-ਪਰਮੰਨੇ ਕਰਦਾ ਏਂ ਪਰ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ

ਔਖਾ ਈ।" ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਚਨ ਪਾਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਈ ਨਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸਤੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦੀ। ਤੇਰੀ ਦਇਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਨਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਂ, ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਇਹ ਫੱਸੀ ਹੋਈ ਕਿਸਤੀ ਪਾਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਚਨ ਪਾਲਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਤੁਸਾਂ ਬਖਸ਼ਣੀ ਹੈ, ਦਾਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣ ਕੇ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਨਾਲ ਆਖਿਆ, ਸੋਮਿਆ! ਦਇਆ ਪਾਰੀ। ਸੋਮਾ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਜੁੜ ਗਿਆ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ, ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਵਰ੍ਹਾ ਬੀਤ, ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤੇ, ਸੋਮੇ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕ ਗਈ। ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਲੌਕਿਕ ਆਨੰਦ ਆ ਗਿਆ। ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇ-ਨਜ਼ੀਰ ਰੱਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਦੇ ਸੋਮੇ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵੇਖ ਲਈ।

"ਐ ਇਸ਼ਕ ਕਹੀਂ ਲੇ ਚੱਲ ਇਸ ਪਾਪ ਕੀ ਬਸਤੀ ਸੇ।

ਇਨ ਨਫਸਪ੍ਰਸਤੋਂ ਸੇ, ਇਸ ਨਫਸਪ੍ਰਸਤੀ ਸੇ।

ਇਸ ਨਫਰਤ ਕੀ ਦੁਨੀਆ ਸੇ, ਇਸ ਲਾਹਨਤ ਕੀ ਹਸਤੀ ਸੇ।

ਐ ਇਸ਼ਕ ਕਹੀਂ ਲੇ ਚੱਲ ਪਾਪ ਕੀ ਬਸਤੀ ਸੇ।"

ਕਹਾਂ ਲੇ ਜਾਊ, ਕਹਿੰਦਾ:-

"ਆਂਖੋਂ ਤਲੇ ਬਸਤੀ ਹੈ, ਇਕ ਖੁਆਬਨੁਮਾ ਦੁਨੀਆਂ।

ਜੰਨਤ ਰੰਗੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਸ਼ਾਬਾਤ ਰੰਗੀ ਦੁਨੀਆਂ।

ਐ ਇਸ਼ਕ ਕਹੀਂ ਲੇ ਚੱਲ ਇਸ ਪਾਪ ਕੀ ਬਸਤੀ ਸੇ।"

(ਉਹੀ)

ਮਹਾਰਾਜ! ਕਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਸਾ, ਬਖਸ਼ ਦੇ ਕੋਈ ਦੂਜਾ, ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਹਾਨ, ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਸਵੇਰ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਇਕ ਸਾਮੀ ਆਈ, ਉਹਨੇ ਆਖਿਆ, ਸੋਮਿਆ! ਐਦਕਾਂ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਿਸਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਦਾਵਾ-ਦੁਸ਼ੇਲਾ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਕੁੜਮਾਂ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਆਉਂਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ, ਮੈਂ ਕਰਜ਼ ਚੁਕਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਦਇਆ ਸੀ ਪਾਈ। ਉਹਨੇ ਕੱਢ ਕੇ ਵਹੀ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਦਾ ਖਾਤਾ, ਆਹ ਤੇਰਾ ਨਾਮ, ਆਹ ਤੇਰੀ ਰਕਮ, ਇੰਨੀ ਮਿਤੀ, ਇੰਨੀ ਸੂਤ, ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਪਿਆਰਿਆ ਲਕੀਰ ਫੇਰ ਦੇ, ਨਾ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਸਾਮੀ ਤੇ ਨਾ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸ਼ਾਹ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ ਦਇਆ ਕਰੋ! ਜਦੋਂ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੋਮਾ ਦਇਆ ਧਾਰਦਾ, ਭਾਰੀਆਂ ਸਾਮੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਸੋਮਾ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਗਿਆ, ਵਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਫ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਗਰੀਬੀ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤੰਬੂ ਠਾਨ ਲਿਆ, ਕੰਗਾਲਤਾ ਘਰ ਦੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਪੱਸਰ ਗਈ। ਬੱਚੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਰੋਟੀਉਂ ਆਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗਰੀਬੀ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਘੇਰ ਕੇ ਖਲੋ ਗਈ ਨਾ। ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆ ਗਈਆਂ ਨਾ, ਤੇ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵੱਡੀ ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਅੱਜ ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠੀ,

ਇਸ਼ਨਾਨ-ਪਾਨ ਕੀਤਾ, ਰੋਟੀ ਇਕ ਬਣਾਈ, ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ, ਇਕ ਪੋਣੇ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੌਹਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੋਮੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗਈ, ਧਿਆਨ ਮਾਰਿਆ, ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਉ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ। ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਨੂਰ ਪਿਆ ਚਮਕੇ, ਲੱਥਾਂ ਉਤੇ ਬੜੀ ਮਿੱਠੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ, ਚਿਹਰਾ ਭਰਵਾਂ ਜਿਹਾ, ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰਾਂਧੀ ਕਮਰੇ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਅਲੌਕਿਕ ਜਿਹਾ ਰੰਗ, ਕੋਈ ਅਲੌਕਿਕ ਜਿਹਾ ਰਸ, ਅਲੌਕਿਕ ਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਕੋਈ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਸਿਰ ਝੁਕਿਆ। ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਉ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਕੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਉਤੇ ਥਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ, ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ, ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ। ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਹਰਾਣੀ ਖਲੋਤੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਤੇ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨਿਰਮਤਾ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਧੀਏ ਰਾਣੀਏ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਜ਼ੀਨਤ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪੱਗ, ਬੱਚੀਏ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸੋਭਾ, ਬੱਚੀਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਬੜੀ ਦੇਰ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਆਈ ਏਂ। ਲੜਕੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹਾਂ ਪਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੁਰਗੇ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ, ਰਾਹੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪੱਧਰੇ ਕੀਤੇ, ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤੁਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਾਲੀ ਪੂਛਲ ਵਾਲੀ ਲੰਬੀ ਚਿੜੀ ਬੋਲੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਦੀ ਆਈ ਹੋਈ ਆਂ। ਇੰਨਾ ਚਿਰ ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ ਤੂੰ, ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਲੜਕੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅੱਥਰੂ ਆ ਗਏ। ਪਿਤਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਅਣਡਿੱਠੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਅਲੌਕਿਕ ਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸੋ, ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਅਜੀਬ ਆਨੰਦ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਸਉ, ਮੈਂ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਰਸ ਨੂੰ ਬਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਮੈਂ ਇਹ ਪਾਪ ਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਬੱਚੀਏ! ਇਸ ਥਾਲ ਵਿਚ ਕੀ ਲਿਆਂਦਾ ਈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਥਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੱਚੀ ਦਾ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਅੰਦਰ ਦਾ ਤਾਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਦਿਲ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪਾਣੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਵਹਿ ਪਿਆ। ਬੱਚੀ ਨੇ ਸ਼ਹਿਜੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ, ਪਿਤਾ! ਥਾਲ, ਉਹੀ ਥਾਲ ਜਿਹੜਾ ਅਮੀਰੀ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਦਸ-ਦਸ, ਬਾਰਾਂ-ਬਾਰਾਂ ਕੌਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਮੈਂ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਸਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸਾਂ, "ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਟੁੱਕੜਾ ਇਸ ਨਿਮਾਣੀ, ਦਾਸੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇ। ਥਾਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ, ਪਰ ਪਿਤਾ ਐਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਰੋਟੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਇਕ ਲੂਣ ਦੀ ਚੁਟਕੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਐਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਆਸ਼ਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਿਤਾ ਜੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਕੰਗਾਲਤਾ ਨੇ ਤੰਬੂ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਲੱਧੇ ਬੱਚੇ ਸਵੇਰਿਉਂ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਭੁੱਖੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਪੋਤਰੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸੂਮ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਪੋਤਰੇ ਰੋਟੀ ਦੇ ਦੁੱਖ ਰੋਂਦੇ-ਰੋਂਦੇ ਹੀ ਭੁੱਖੇ ਸੌ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਿਤਾ! ਘਰ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਮਾਰਿਆ ਕਰੋ, ਇਧਰ ਵੀ ਤਵੱਜੋਂ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਘਰ ਦਾ ਤਾਂ ਰੰਗ ਰੂਪ ਹੀ ਬਦਲ

ਗਿਆ, ਤੇ ਆਪਣੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਧੀਏ! ਮੇਰੀਏ ਰਾਣੀਏ ਧੀਏ, ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਤੇਰਾ ਸਿਦਕ ਨਾ ਡੋਲ ਜਾਵੇ, ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਖਿਸਕ ਜਾਵੇ, ਬੱਚੀਏ ਵੇਖੀਂ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕੰਬ ਨਾ ਜਾਈਂ। ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਕਿਤੇ ਥਿੜਕ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਧੀਏ! ਇਸ ਕੌਤਕ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਇਸ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭਾਣੇ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਡੇਰੀ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਦ੍ਹੇ ਵਰਗੀ ਰੀਝ ਆ ਜੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਰਗੀ ਮੌਜ ਆ ਜਾਵੇ, ਆਰ-ਬੁਖਾਰ ਫਲ ਦੇਵੇਗਾ।

ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਦੇ ਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਿਆ, ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲਿਆ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਅੰਦਰ ਗਏ ਬਾਪੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਸੋਮਿਆ! ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੰਨੀ ਵੇਰਾਂ ਆਗੂ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਅੱਜ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਸੋਮਾ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ, ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਦੇ ਚਰਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ, ਬਾਪੂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈਂ? ਇਹ ਤੇਰੀ ਲੀਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰਾ ਕੌਤਕ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰਾ ਚੋਜ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦੇ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਚੋਜ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨੀ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਤੋਂ ਉਠੇ, ਸਵਾ-ਸਵਾ ਗਜ਼ ਲੰਬੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਕਰਕੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਠ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਤੇਰਾ ਸਿਦਕ ਨਹੀਂ ਡੋਲਿਆ, ਸੋਮਿਆ, ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਤੋੜ ਚੜ੍ਹ ਗਏ, ਸੋਮਿਆ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੇਲ-ਪੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਵੇਖੀਂ। ਦਇਆ ਨਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥੋਂ ਗਵਾਈਂ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕਪੂਰਥਲਾ ਰਿਆਸਤ ਰਹੀ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਆਦਮੀ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਵੀ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੀ ਕਾਫੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਦੇਸ਼ਾਂ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਿਜਨਸ ਵਪਾਰ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਪਿਆਰਿਉ! ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਵੱਸ ਗਿਆ ਹੈ:-

“ਸਚ ਨਾਮਿ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਕਰਮਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ ਹਿਰਦੈ ਜੇ ਵਸੈ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਪਾਰੁ॥ ੪॥ ੧॥ ੩੧॥ (ਪੰਨਾ ੩੫੮)

ਜਾ ਕੀ ਨਦਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥ ਰਹਾਉ॥

ਜਾ ਕੀ ਨਦਰਿ ਨਾਨਕ ਅਉਗੁਣ ਜੇਹੜੇ ਤੇਤੇ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ॥

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਨਿ ਤ ਕਟੀਅਨਿ ਸੇ ਭਾਈ ਸੇ ਵੀਰ॥ (ਪੰਨਾ ੫੯੫)

ਉਹ ਗੁਣ ਹੀ ਅਸਲੀ ਭਰਾ ਨੇ, ਉਹ ਗੁਣ ਹੀ ਅਸਲੀ ਵੀਰ ਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਛੈਣੀ ਨਾਲ ਔਗੁਣ ਕੱਟੇ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਨੇ ਨਾ ਅੱਗੋ:-

ਅਗੈ ਗਏ ਨ ਮੰਨੀਅਨਿ ਮਾਰਿ ਕਢਹੁ ਵੇਪੀਰ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
 ਲਖ ਲਸਕਰ ਲਖ ਵਾਜੇ ਨੇਜੇ ਲਖ ਉਠਿ ਕਰਹਿ ਸਲਾਮੁ ॥
 ਲਖਾ ਉਪਰਿ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਤੇਰੀ ਲਖ ਉਠਿ ਰਾਖਹਿ ਮਾਨੁ ॥
 ਜਾਂ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ ਤਾਂ ਸਭਿ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥

ਮੁਲਤਬਿਰ ਕਰੋ ਉਸ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਨਦਰਿ ਦਾ, ਉਡੀਕ ਕਰ ਉਸ ਦੀ ਦਇਆ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ:-

ਜਾ ਕਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮਇਆ ਹਰਿ ਗਾਇ ॥
 ਸਾ ਬੰਦੀ ਤੇ ਲਈ ਛਡਾਇ ॥ (ਉਹੀ)

ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਸੰਗਤਿ:-

ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਕੋਈ ਨਾਉ ਨ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ ੩੮੩)
 ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥
 ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੭੫)
 ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਇ ਜੜਾਉ ॥
 ਹਰਿ ਬਿਨ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
 ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀਂ ਥਾਉਂ ॥
 ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਾਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥
 ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥
 ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥
 ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ ॥
 ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ ॥
 ਮਤਿ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥
 ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ, ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ, ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ ਜੋ ਬਿਗੜੇ-ਤਿਗੜੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਭਈ:-

ਚਖੜੁ ਝਾਗੀ ਮੀਹ ਬਰਸੈ ਭੀ ਗੁਰੁ ਦੇਖਨ ਜਾਈ ॥

ਤੁਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਬੜੀ ਵੇਰਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾ ਸੰਗੀਤਕਾਰ, ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਉਹ ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਮੰਨਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ

ਇਹਦੇ ਉਤਲੇ ਅੱਖਰ ਵੀ ਸੋਚ, ਸਮਝ ਨਾਲ ਤੁਅੱਲਕ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗ ਦੇ ਲਖਦੀ ਮਾਘਨੇ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ।

ਸ੍ਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਲਛਮੀ, ਰਾਗ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼! ਇਹ ਰਾਗ ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮਤਲਬ ਲਛਮੀ ਵੀ ਰਾਗ ਮਤਲਬ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਲਛਮੀ ਵੀ ਜਿਹਦੇ ਉਪਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਰਾਗ ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਅਵੇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਭੂਮਿਕਾ ਜਾਂ ਦਿਬਾਚਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਦਿਬਾਚਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾ: ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਬੀਰ ਚੂੜਾਮਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਏਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਟੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਉਹੀ ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬਰਨੇਸ਼ਵਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਟਕ, ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ, ਉਥੇ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਡੇਰੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਰਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਏ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਿਮ੍ਰ ਦੀ ਦਾਤਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਦਾਤਨ ਅਜੇ ਤਕ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕੁਝ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਸੂਹਾ ਮਕੇਰੀਆਂ ਲਾਈਨ ਦੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਗਰਨਾ ਇਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੂਟੀ ਹੈ, ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੂਟਾ ਉਹਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੰਗੋਂ ਤਿੱਖਾ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਮੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਗਰਨੇ ਦਾ ਕੰਡਾ ਚੁਬ ਜਾਏ, ਆਮ ਖਿਆਲ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫਿਰ ਉਹ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਨਿਵਾਜ਼ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕੰਡਾ ਗਰਨੇ ਦਾ ਚੁਭ ਗਿਆ, ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਪੁਟਿਆ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਲ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਲੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹਦੇ ਫਲ ਲੋਕੀਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਖਾਇਆ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਸ੍ਰੀ ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ। ਜਿਹੜਾ ਗਰਨੇ ਦਾ ਕੰਡਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੀਆਂ-

ਵੱਡੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ। ਉਥੇ ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਟਾਹਲੀ ਦੀ ਦਾਤਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਾੜ ਕੇ ਦੱਬ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਟਾਹਲੀ ਅਜੇ ਤਕ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਹੈ। ਘੋੜੇ ਨੇ ਸੁੰਮ ਮਾਰ ਕੇ ਉਥੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਿਆ, ਅਜੇ ਉਹ ਚਸ਼ਮਾ ਮੰਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਦਾਤਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨਾਲ ਛੂਹ ਗਈ, ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਬੇਰੀ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਬੇਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬੇਰੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਜਿਸ ਰੀਠੇ ਹੇਠਾਂ ਬਾਪੂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠ ਗਏ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਾਤਨ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਗਏ, ਔਰ ਉਥੋਂ ਜਗਤ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਬੜੇ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਈ ਚਿਰ ਰਹਿ ਕੇ ਉਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਥੇ ਸੀ ਇਕ ਲੱਖਪਤੀ ਸੇਠ ਕਟਕ ਵਿਚ, ਬੜੀ ਰੋਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਬੜੀਆਂ ਚੀਖਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਬੜੀ ਰੋਣ-ਪਿੱਟਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਪਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਮਰਦਾਨਿਆ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆ ਇਹ ਕਾਹਦਾ ਰੋਲਾ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਹੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ? ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੜਾ ਦਰਦ ਹੈ। ਬੜੀ ਦਰਦ-ਭਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ, ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮਰਦਾਨਾ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਕਿ ਇਥੇ ਲੱਖਪਤੀ ਇਕ ਆਦਮੀ ਹੈ। ਇਕੋ-ਇਕ ਉਹਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੀ ਮਾਂ, ਉਸ ਲੜਕੇ ਦਾ ਪਿਉ, ਸਬੰਧੀ ਪਿੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾ-ਹਾ ਕਾਰ ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਹਾਲੇ-ਬਿਹਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਮਰ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤੇ ਪੀੜ ਜਾਪੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ, ਐਵੀਂ ਇਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਉਠੇ ਤੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਲੋਕਾਂ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਤੇ ਲਿਆ ਸੀ ਨਾ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਬਈ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਪਿਉ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਗਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਉਤੇ, ਮਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਗਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਉਤੇ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਧੀਰਜ ਵੀ ਦਿੱਤਾ, ਲੇਕਿਨ ਵੇਖਿਆ ਚਾਖਿਆ ਟੋਹਿਆ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਨਾਲ ਬੋਲੇ, ਭਈ ਇਹ ਕਾਕਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ, ਤੇ ਇਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਦੌੜਨ ਭੱਜਣ ਲੱਗ ਪਏਗਾ, ਜੇ ਇਹਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਰੋਣਾ-ਪਿੱਟਣਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਸ ਕਾਕੇ ਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਸੇਠ ਸੇਠਾਣੀ ਨੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਲਾ ਪਾ ਲਿਆ, ਹੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਜੀ, ਉਹ ਕੀ ਉਪਾਅ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੇ ਰਿਹਾ, ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ, ਇਕੋ-ਇਕ ਕਾਕਾ ਸੀ, ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦਰ ਸੌ ਗਿਆ, ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਇਕ ਕਟੋਰਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉ, ਕਟੋਰਾ ਆ

ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਉਂ ਨੇਤਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਗੱਡ ਕੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਟੱਪਲੇ ਤੋਂ ਬਚਿਉ, ਸਾਹਿਬ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਸਾਹਿਬ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤਕ ਸਾਡੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਢੰਗ ਸੀ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ', ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸਿਖਾਇਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ। ਐ ਜਿਹੜਾ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਹੈ ਨਾ ਸਿੱਖ ਦਾ ਜੰਗੀ ਨਾਹਰਾ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪੰਜੋਂ ਸ਼ਸਤਰ ਲਾ ਕੇ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲੜਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਉਦੋਂ ਉਹ ਜੈਕਾਰਾ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, 'ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ'। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਘਰ ਬਾਹਰ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਜੰਗ ਹੀ ਲੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਇਧਰੋਂ ਆਇਆ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤੀ ਭੁਲ ਗਈ ਹੈ, ਮਨਮਤਿ ਅਸੀਂ ਏਦਾਂ ਗਲ ਪਾ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਭੁਲ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੁਖਾਤਬ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਸੀ ਸਤਿ ਕਾਰਤਾਰ! ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪਉੜੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਮਾਂ ਬਹੁਤੇ ਵੈਣ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਵਾਲ ਪੁੱਟ ਪੁੱਟ ਕੇ ਸਿਰ ਦੇ ਸੁੱਟਦੀ ਸੀ ਨਾ, ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਟੋਰੇ ਨੂੰ ਮਾਂ ਵੱਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਮਾਂ! ਇਹ ਜਲ ਤੂੰ ਛੱਕ ਲੈ, ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ ਕਾਕੇ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਕਾਕੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਇਹ ਹੱਸਣ-ਖੇਡਣ ਲਗ ਪਏਗਾ ਤੇ ਨਾਲੇ ਤੂੰ ਜੋ ਛੱਕਣਾ ਸੀ ਛੱਕ ਲਿਆ, ਜੋ ਹੰਡਾਉਣਾ ਸੀ ਹੰਡਾਅ ਲਿਆ, ਦੁਨੀਆਂ ਵੇਖ-ਵਾਖ ਲਈ, ਪਿਛਲੀ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਹੈ, ਲੰਘ ਹੀ ਗਿਆ ਏ ਨਾ ਤੇਰਾ ਪਿਛਲਾ ਪਹਿਰ, ਜੇ ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਾਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਲੰਮੀ ਪੈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹੈ? ਕਾਕਾ ਤੇਰਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਹੜੀ ਮਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਚੀਖਾਂ ਮਾਰਦੀ ਸੀ ਨਾ, ਉਹਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਦਾ ਬਚਨ ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸੰਤ ਜੀ! ਭਲਾ ਮੋਇਆ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੋਇਆ ਹੈ? ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਪੁੱਟ-ਪੁੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟਦੀ ਸੀ ਨਾ, ਮੇਰਾ ਕੱਖ ਨੀ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਮਰ ਗਈ, ਹਾਇ ਰੇ ਮੈਂ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈ, ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਖਣੀ ਸੀ ਨਾ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਖਣ ਲੱਗ ਗਈ, ਸੰਤ ਜੀ! ਕਦੇ ਮੋਇਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੋਇਆ ਹੈ? ਤੇ ਨਾਲੇ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਬੁਢੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਸੰਤ ਜੀ! ਨਾਲੇ ਕਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਘਾਟਾ ਪੈ ਚਲਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੇ ਕੁਝ ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ ਸੀ ਨਾ, ਵਰਤ ਗਿਆ, ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਗਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਵੈਣ ਡੂੰਘੇ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਜਾਨ ਏਨੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਜਿੰਦਗੀ ਕਿਉਂ ਇਤਨੀ ਅਜੀਜ਼, ਮੌਤ ਸੇ ਕਿਉਂ ਇਤਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤ,
ਮੌਤ ਆਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਹੈ ਔਰ ਜਾਨ ਜਾਨੇ ਕੇ ਲੀਏ।”

ਤੂੰ ਲੱਖਾਂ ਯਤਨ ਕਰ ਮੌਤ ਨੇ ਠਹਿਰਣਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਲੈ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ, ਅਸੀਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਪਿਉ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਸੇਠਾ! ਤੂੰ ਰੋਣਕ-ਮੇਲਾ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਰੰਗ-ਮੇਲਾ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਲੈ ਇਹ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਟੋਰਾ। ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ ਕਾਕੇ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਕਾਕੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਸੇਠ ਸਾਹਿਬ ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਨਾਨੀ ਨਾਲੋਂ ਡੁੰਘੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਕੁਝ ਸੇਠਾਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਕੀ, ਅਠਾਰਾਂ ਆਨੇ ਹੀ ਸੱਚ ਹੈ, ਕਿ ਮੋਇਆਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੋਇਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਸ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਘਰ ਘਾਟਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਹੋਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਵੈਣ ਭੁਲ ਗਏ, ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਭੁਲ ਗਏ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਸਿੱਸੀ ਵੱਟ ਗਏ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸੇਠ ਜੀ, ਸੇਠਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਜਲ ਅਸੀਂ ਛੱਕ ਲਈਏਂ, ਅਸੀਂ?” ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਆਹ-ਆਹ! ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਸੰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁੱਤ, ਨਾ ਧੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਇਹਦਾ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ, ਨਾ ਘਰ ਨਾ ਘਾਟ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪੀ ਲਵੋ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਕਿੰਨਾ ਸਵਾਰਥੀ ਹੈ ਇਨਸਾਨ, ਕਿਡਾ ਮਤਲਬਪ੍ਰਸਤ ਹੈ ਇਨਸਾਨ! ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਨੇ ਜਲ ਛੱਕ ਲਿਆ, ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜਿਆ, ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਹੱਸਣ-ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਭੱਜਣ ਦੌੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੌਤਕ ਹੈ, ਇਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ, ਇਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ:-

“ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ ਵਡਭਾਗੀ ਮਨਹਿ ਭਇਆ ਪਰਗਾਸਾ ॥
ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ ਦੂਜਾ ਅਪੁਨੇ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥”

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਚਰਨੀ ਲਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਪਾਇਆ ॥

ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਜਿਨਿ ਸਿਮਰਿਆ ਸੇਈ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰਸਿਆ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੀਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੋਨੇ ਹੀ ਸੁਧਰ ਗਏ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸੀ ਇਕ ਤਾਂਤਰਿਕ, ਜੰਤਰ, ਮੰਤਰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਜਿਸ

ਦੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਨਾਮ ਕੋਲੋਂ ਲੋਕੀਂ ਡਰਦੇ ਤੇ ਕੰਬਦੇ ਸਨ। ਉਹਦੇ ਵਰ ਸਰਾਪ ਕੋਲੋਂ ਲੋਕੀਂ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਤ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਉਹਨੇ ਕਿਤੇ ਸੇਠ ਦਾ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਮੁੰਡਾ ਜੀਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਦੋ ਚਾਰ ਚੇਲੇ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਨਾ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜੈ ਸੰਤ ਕਾ ਨੰਦ, ਨਾ ਨਮਹੁ ਨਾਰਾਇਣ ਨਾ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ, ਨਾ ਰਾਧੇ ਸ਼ਾਮ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬਈ ਸੰਤਾ! ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ ਜਾਣਦਾ? ਸਾਹਿਬਾਂ ਆਖਿਆ, ਨਹੀਂ। ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੜ੍ਹਦੇ:-

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾ ਨਾਹਿਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਣੀ॥

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਅੰਚਲਿ ਲਾਵਹੁ ਬਿਖਮ ਨਦੀ ਜਾਇ ਤਰਣੀ॥ ੧॥

ਨ ਹਉ ਜਤੀ ਸਤੀ ਨਹੀ ਪੜਿਆ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧਾ ਜਨਮੁ ਭਇਆ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੀ ਸਰਣਾ ਜਿਨ ਤੂੰ ਨਾਹੀ ਵੀਸਰਿਆ॥

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਜੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਤਗੜਾ ਹੋ ਜਾ, ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾ, ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਠਰ੍ਹਮੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਇੰਝ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਏ ਨਾ।

ਆਪਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ॥

ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਬਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹ ਅਡੋਲ ਹੋ ਕੇ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਜੰਤਰ, ਮੰਤਰ, ਤੰਤਰ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਰਤ ਕੇ ਵੇਖ ਲਈਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਐਂ ਅਡੋਲ ਦੇ ਅਡੋਲ ਰਹੇ, ਘਬਰਾਏ ਨਹੀਂ, ਝਿਜਕੇ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਅਸਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਵੇਖਿਆ ਇਸ ਤਾਤਰਿਕ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਇੰਨੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ, ਜਪ ਤਪ ਮੇਰੇ ਮੰਤਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਉਹਨੇ ਇਕ ਥਾਲ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਪਾਕੇ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤੇ ਨਾਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਮੇਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਔਰ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਠਹਿਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਆਹ ਲਉ! ਸੋਨੇ ਦੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਮੋਤੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਉ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਚੇਲੇ ਬਣ ਜਾਉ। ਜਦੋਂ ਬੁੱਧੀ ਉਤੇ ਪਰਦਾ ਪੈ ਜਾਏ ਨਾ ਉਦੋਂ ਮਤ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚੰਥੀ ਵੇਰਾਂ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਨਾ ਕਾਦੀਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਾਰ ਕੇ

ਆਇਆ ਸਾਂ। ਚਾਰ ਵੇਰਾਂ ਮੈਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ, ਨਵਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ੋਸ਼ਾ ਛੇੜ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਮਰੂਫ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਸੀ, ਅਬਦੁਲ ਰਾਮ ਬੜੀ ਬਹਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬੜੀ ਖੋਜ ਹੈ ਤੇਰੀ, ਆਹ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਹੀ ਕੱਢ ਮਾਰੀ ਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਤੇ ਨਾਲੇ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ, ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਲਿਖ ਗਿਆ ਏ:-

“ਕਾਲੇ ਪਰਵਾਨ ਕਟੀਏ ਕੁਰਾਨ।”

ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬ ਕੁਰਾਨ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਲਿਖ ਗਿਆ ਹੈ।

“ਕਲਿ ਪਰਵਾਣੁ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣੁ॥ ਪੋਥੀ ਪੰਡਿਤ ਰਹੇ ਪੁਰਾਣ॥

ਪੋਥੀਆਂ, ਪੰਡਤ, ਪੁਰਾਨ ਇਹ ਕਬੂਲ ਹੋਣੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਇਹ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਕਬੂਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਰਾਨ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਤੇ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਲਮਾ ਪੜਦਾ? ਐਡੀ ਛੇਤੀ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੀ ਤੇ ਕੋਈ ਕਰਨੀਆਂ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਨਣਾ ਹਾਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬ ਕੁਰਾਨ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਕੁਰਾਨ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਡਾ: ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸੱਤ ਕੁ ਫੁੱਟ ਲੰਬੇ, ਉਹ ਸੀ ਪਰੈਸੀਡੈਂਟ ਟੋਸ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਤੈਨੂੰ ਮਰਿਆ ਚਲਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਿਧਰ ਲੈ ਜਾਈਏ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਦੇਈਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬ ਕੁਰਾਨ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਈਏ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਕਲਜੁਗ ਕਿਹੜਾ ਏ? ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਲਜੁਗ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਜੋਤਿਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੋਤਿਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਭਈ ਹੁਣ ਸਤਜੁਗ, ਹੁਣ ਦੁਆਪਰ ਤੇ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ। ਇਹ ਜੋਤਿਸ਼ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੋਇਆ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਈ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਕਲਜੁਗ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਫਿਰ ਕਿਹੜਾ ਕਹੀਏ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸ ਗਏ ਨੇ:-

ਇਕ ਘੜੀ ਨ ਮਿਲਤੇ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹੋਤਾ॥

ਬਾਬੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਇਹ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਭੁਲ ਜਾਵੇ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਛੜ ਜਾਏ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਝੂਠ ਫਰੇਬ ਵੱਧ ਜਾਣ, ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਪੁਛੇ ਕੋਈ ਨਾ, ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਕਲਜੁਗ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਬਦਚਲਨੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਕੁਕਰਮ ਵਧਦੇ ਨੇ, ਬਦਮਾਸ਼ੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ, ਰਾਜ ਉਦੋਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਾਪ ਵੱਧ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਕਲਜੁਗ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬ ਕੁਰਾਨ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੜ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੇਰਾ ਨਿਕਾਫਰ ਐ? ਮੈਂ ਤੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਲਖਨਊ ਵਿਚ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਬਹਿਸ ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਰਖਿਆ ਸੀ "ਕਾਫਰ ਹੈ ਵੇ ਜੋ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਇਸਲਾਮ ਕੇ।" ਐਸੀ ਜੁਗਤੀ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਕਾਫਰ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਹਿੰਦੂ ਆਵੇ ਉਹ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਕਾਫਰ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਇਲਾਹੀ ਆਵੇ ਉਹ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਕਾਫਰ ਹਾਂ। ਕਿ ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਲ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਇਮਾਰਤ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ, ਉਹ ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਨ ਉਸ ਮੁਸ਼ਾਹਰੇ ਦੇ, ਤੇ ਇਕ ਸੁਕੜਾ ਜਿਹਾ ਹਿੰਦੂ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਤੇਰਾਂ ਲਾਈਨਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਫਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ ਆਪਣੀ ਗਜ਼ਲ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ, ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ:

ਲਾਮ ਕੇ ਮਾਨਿੰਦ ਹੈਂ, ਗੇਸੂ ਮੇਰੇ ਘਣਸ਼ਾਮ ਕੇ।

ਮੇਰਾ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸਿਰਫ਼ ਡਿਗਰੀ ਹੈ ਕੇਸਾਂ ਦੀ, ਉਹ ਲਾਮ ਵਰਗੀ ਹੈ।

"ਲਾਮ ਕੇ ਮਾਨਿੰਦ ਹੈਂ ਗੇਸੂ ਮੇਰੇ ਘਣਸ਼ਾਮ ਕੇ।

ਕਾਫਰ ਹੈਂ ਵੇਹ ਜੋ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਇਸਲਾਮ ਕੇ।"

(ਉਹੀ)

ਬਾਬੇ ਜਿਹੜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ ਉਹ ਕਾਫਰ ਸਨ ਤੇ ਮੌਲਾਨਾ ਸ਼ਕੂਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਇਕ ਰੁਪਇਆ ਉਸ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਮੋਮਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਾਫਰ। ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵੀ ਬੜਾ ਕੁਝ ਲੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਹੁਣ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਤੁੰਬੀਂ ਵਜਾ ਕੇ ਪੌਂਡ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ:-

ਫਿਰਿ ਬਾਬਾ ਗਇਆ ਬਗਦਾਦਿ ਨੋ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ਕੀਆ ਅਸਥਾਨਾ।

ਇਕੁ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਰੂਪੁ ਦੂਜਾ ਰਬਾਰੀ ਮਰਦਾਨਾ।

ਦਿਤੀ ਬਾਂਗਿ ਨਿਵਾਜਿ ਕਰਿ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਿ ਹੋਆ ਜਹਾਨਾ।

ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬਾਂਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਹਾਨ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਹੋ ਗਏ।

ਸੁੰਨ ਮੁੰਨਿ ਨਗਰੀ ਭਈ ਦੇਖਿ ਪੀਰ ਭਇਆ ਹੈਰਾਨਾ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਕੇ ਗੁੰਮਟਾਲੇ ਜਹਾਨ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ। ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਪਾਗਲ। ਮੈਂ ਤੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ:-

ਦਿਤੀ ਬਾਂਗਿ ਨਿਮਾਜਿ ਕਰਿ.....

ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਗੱਲ ਏਡੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਨ ਇਹੋ ਹੀ ਨਿਕਲਣਗੇ ਨਾ ਬਈ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਨਮਾਜ਼ ਕਰਕੇ। ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਕਰਕੇ, ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬਾਂਗ ਦਿੰਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਂਗ ਦੇਣੀ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ। ਇਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੂਲ ਸਾਡਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਫਿਰ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇਣਾ ਤੇ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ। ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਅਕਾਲ ਅਸੀਂ ਬਾਂਗ ਪਿਛੋਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਬਾਂਗ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜੇ ਉਹੋ ਹੀ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਜੇ ਉਥੋਂ ਦਾ ਪੀਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਨਗਰੀ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਹੋ ਗਈ? ਅੱਜ ਜਿਹੜੀ ਨਗਰੀ ਸੁੰਨ-ਮੁੰਨ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਂਗ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ ਫਿਰਾਇਆ।

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੀ ਦਰਜ਼ੀ, ਫਿਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ! ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਰਾ ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਉ। ਉਹਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ, ਕਿ ਚਾਹ ਪੀ ਲੀਜੀਏ, ਬਾਕੀ ਕੀ ਟਾਈਮ ਫਿਰ ਦੇਖੋਗੇ ਤੇ ਉਥੇ ਚਾਰ ਕੁੜੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਜਵਾਨ, ਦੋ ਬੀ.ਏ ਤੇ ਦੋ ਐਮ.ਏ ਉਹ ਲਗ ਪਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ! ਆਪ ਜਾਨਤੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਮੇਂ ਚਾਰ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ

ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਮਜ਼੍ਹਬ ਹੈ, ਔਰ ਹਮ ਅੱਲ੍ਹਾ ਕੇ ਫਜ਼ਲ ਸੇ ਚਾਰੋਂ ਕੀ ਚਾਰੋਂ ਆਪ ਕੀ ਖਿਦਮਤ ਕੇ ਲੀਏ ਆਈ ਹੈਂ। ਆਪ ਕੀ ਕਿਆ ਰਾਇ ਹੈ? ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗੁਲਾਮ ਅਹਿਮਦ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ! ਯਹ ਕਨੀਜ਼ ਕਿਆ ਕਹਿਤੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜੋ ਕਹਾਨੇ ਆਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਆਖੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਹੋਰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਆਖਣਾ ਹੈ? ਕੋਈ ਲੜਕੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ! ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਭਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਮੰਗੋ, ਭਈ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦੇਈਏ, ਨਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਨਾਲੇ ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਜ਼੍ਹਬ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਨਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲੱਟੂ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਜ਼੍ਹਬ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਵਾਂ? ਤਾਂਤਰਿਕ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਪਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਲੈ! ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਲੈ-ਲੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਚੇਲਾ ਬਣ ਜਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਚੇਤੰਨਅ ਭਾਰਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੰਤਰ, ਮੰਤਰ, ਜੰਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਚੇਤੰਨਅ ਭਾਰਤੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੇਤੰਨਅ ਭਾਰਤੀ ਨੇ ਉਹ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਮੋਤੀ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਦੋਂ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦਾ ਦੁਲਾਰਾ, ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ:

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰਿ ਉਸਰਹਿ.....

ਇੰਨਾ ਕਲਯੁਗ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਲਾਲਚੀ ਸਮਝਿਆ। ਦੌਲਤ, ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਮੂਰਖ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਤੀ, ਦੌਲਤ ਵਿਚੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਮੂਰਖਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਨੇ ਤਾਂਤਰਿਕ ਨੂੰ ਜੰਤਰ, ਮੰਤਰ ਤੇ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜੋ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਸੰਗਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨੁਕਤਾ-ਨਜ਼ਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਾ ਚੇਤਿਓ

ਭੁਲ ਕੇ ਭੁਲਾਈਆ ਤੇਰੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਮਨੋ ਵਿਸਾਰਿਆ।

ਪਰ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਾ ਘਰ ਆ ਜਾਏ ਜਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਉਹ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਨੂੰ, ਹੁਣ ਜੀਭ ਮੇਰੀ ਸੁੱਕ ਰਹੀ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਦਾ। ਇਹ ਕਾਲਾ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਚੰਦਰਾ, ਹੁਣ ਬਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਹੋਂਦਦਾ। ਇਹ ਹੱਥ ਭੈੜੇ ਚੰਦਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਦਾਵਾ ਲਿਖਿਆ, ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੇ, ਮੰਗਣ ਲਈ ਤੈਥੋਂ ਭਿੱਖਿਆ।

ਓ ਰਾਜ ਜੋਗੀ ਮਾਲਕਾ! ਓ ਨਿਰਧਨਾਂ ਦੇ ਪਾਲਕਾ! ਬੱਸ ਪਾੜ ਦੇ ਦਾਤਾ, ਬਿਦਾਵਾ ਪਾੜ ਦੇ। ਨਾਦਾਨ ਸਾਂ, ਇਨਸਾਨ ਸਾਂ, ਨਾ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰੀਤਮਾਂ ਬਲਵਾਨ ਸਾਂ, ਭਗਵਾਨ ਸਾਂ। ਬੱਸ ਹੁਣ ਇਹ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਤਾਂਘਾਂ ਮੁੱਕ ਗਈਆਂ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਅਵਾਜ਼ ਪਹੁੰਚੀ। ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਸਭ ਮੁਕਤੀਆਂ। ਬੱਸ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਦੀ। ਇਕੋ ਤਮੰਨਾ ਰਹਿ ਗਈ। ਮੈਂ ਕੂੰਜ ਡਾਰੋਂ ਵਿਛੜੀ, ਮਰਦੀ ਹੋਈ ਹਾਂ ਕਹਿ ਰਹੀ, ਹੁਣ ਛੱਡ ਪਾਣੀ ਛਿਣਕਣਾ। ਜੀਣਾ ਮੇਰਾ ਬੇਸੂਦ ਹੈ। ਪਾੜ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਬੇਦਾਵਾ, ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਮੰਜੂਦ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਹੁਣ ਇਹ ਆਖਰੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਜੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕੋਈ ਸਵਾਸ ਹੈ।

ਉਹ ਨਿਕਲੇ ਤੇਰੀ ਝੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਖੂਨਾਂ ਦੀ ਖੇਡੀ ਹੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਇਹ ਸੀਸ ਮੇਰਾ ਦਾਤਿਆ, ਚਰਨੀ ਤੇਰੀ ਝੁਕਿਆ ਰਹੇ। ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਐਬ ਦਾਤਿਆ, ਇਸ ਗੱਲੇ ਲੁਕਿਆ ਰਹੇ। ਇਹ ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਕਰਬਲਾ ਦੁਨੀਆਂ ਭੁਲਾਅ ਸਕੇਗੀ ਨਾ। ਗਾ-ਗਾ ਕੇ ਤੇਰੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਵੀ ਕਦੇ ਬੱਕੇਗੀ ਨਾ।

ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ-ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਉਹ ਲਾਲ ਸੀ। ਟੁੱਟੀ ਨੂੰ ਗੰਢਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਵੀ ਉਦੋਂ ਨਾਲ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਿਆਂ-ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਉਦੋਂ ਚੁਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਟੁੱਟੀਆਂ ਗੰਢਣ ਵਾਲਾ ਸਦਗੁਣ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਰਖਵਾ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਜਿਹਨੂੰ ਬਾਪੂ ਪੰਜਵਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ-

‘ਟੁਟੀ ਗਾਢਨਹਾਰ ਗੋਪਾਲ॥

ਗਾਢਨਹਾਰ ਗੋਪਾਲ ਟੁਟੀ ਗਾਢਨਹਾਰ ਗੋਪਾਲ॥’

ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇ। ਹਾਇ! ਉਹ ਬੇਦਾਵਾ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕਰਮਕੱਸੇ ਵਿਚੋਂ ਬੇਦਾਵੇ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢ ਕੇ ਆਖਿਆ; ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡ ਆਇਆਂ।

ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ ਮੇਰੀ ਵਿਛੜ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਪਿਆਰਾ ਪੰਥ ਮੇਰਾ ਵਿਛੜ ਗਿਆ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੌਲਤ ਮੈਂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚ। ਪਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ ਤੇਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਬੇਦਾਵਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਇਆ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਆਹ ਵੇਖ ਨਾ ਉਹੀ ਕਾਗਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੀਖ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਦਾਤਾ ਇਹਦੇ ਅੱਖਰ ਨਾ ਵਿਖਾ। ਇਹਦੇ ਅੱਖਰ ਕਰੁੰਡੀਏ-ਸੱਪ ਬਣ-ਬਣ ਕੇ ਡੰਗਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਅੱਖਰ ਪਹਾੜੀ ਬਿਛੁਏ ਬਣ-ਬਣ ਕੇ ਡੰਗ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਅੱਖਰ ਨਾ ਤਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਦੀ ਵਾਂਗ ਵਲ ਪਾ-ਪਾ ਕੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰ ਦੇ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਤਰੁਠ ਪਉ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਰੀਝ ਪਉ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇ। ਸਾਂਈਂ ਬੇਦਾਵਾ ਪਾੜ ਦੇ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਬੇਦਾਵਾ ਪਾੜਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪੁਰਜੇ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਥੇ ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰਾਂ ਗਿਆ। ਮੰਡੀ ਗੁਨਿਆਨੇ ਕਈ ਵਾਰਾਂ ਮੈਂ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਆਈਦੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖੋ! ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਲੇਜੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮੁੜ ਕੇ ਆਏ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਵਿਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕੋਈ, ਇਹ ਕਾਫਲਾ ਫਿਰ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਸੀਵ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ। ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਤਲੋਕ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ, ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਵਲੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ:-

ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ, ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ।

ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ, ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ।

ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਤ ਜਨਮਿ ਫੁਨਿ ਮੁਆ ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਦੁਖਾਂ ਚ, ਸੁੱਖਾਂ ਚ ਰੋਂਦਾ-ਧੋਂਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰਿ ਆਸ੍ਰਮੁ ਦੀਆ ॥ ੩ ॥

ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ਬੁਡਤ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਅਗਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਡੁਬ ਰਿਹਾ।

ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥

ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਬੇਦਾਵਾ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ, ਟੁਟੀ ਗੰਢ ਲਈ, ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਇਆ। ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਈ। ਅੱਜ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਮੇਲਾ ਹੈ। ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਹੀਂ, ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਉਥੇ। ਕਲਿਆਣ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤਸਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਤਸਲੀਮ ਕਰੋ, ਤਸੱਵਰ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣੇ

ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤਸਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟੋ। ਆ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹੋ, ਉਹਦੇ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਇਹ ਕਿ:-

‘ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ, ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ।

ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ, ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ।’

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਸਿੱਖ ਜਾਣਨਾਂ। ਉਹਦਾ ਸਿੱਖ ਜਾਣਨਾਂ। ਪਈ ਬੜਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਨਿੱਕੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸਾਂ। ਮੇਰੀ ਜਨਾਨੀ ਨੇ ਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਪਈ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਗੱਲ ਸੁਣਿਓ। ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਰੀ ਲਾਗੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਪਈ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੀ, ਖੰਡ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆ ਗਏ ਨੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਤੇ ਭਾਂਡਾ ਹੀ ਭੰਨ ਦਿੱਤੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਆਏ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਇਹ ਲਿਆਂਦੇ ਨੇ। ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਤੂੰ ਮੰਗਵਾ ਲੈ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਤੇ ਮੰਗਵਾ ਲੈ, ਤੇ ਉਹ ਕੁੜੀ ਵਾਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈਆ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਛਕਿਆ ਤੂੰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਬੂਲ ਕਰ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਸ੍ਰ: ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਦੁਖ ਰੋਇਆ। ਪਈ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦ ਤਾਂ ਲਿਆ ਇਥੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਸੰਗਤ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਤੇ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਚ ਘਾਟਾ ਏ। ਔਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਤਵੰਜਾ ਵਰ੍ਹੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਕਦੇ ਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਅਸਾਂ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਸ਼ਿਕਸਤ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਫਤਹਿ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਢੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੌਸਲਾ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ

ਕੋਈ ਨਾਉ ਨ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ॥

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ

ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ॥

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ॥ ੨੦੩॥

ਬਸੰਤਿ ਸੂਰਗ ਲੋਕਹ ਜਿਤਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਵ ਖੰਡਣਹ॥

ਬਿਸਰੰਤ ਹਰਿ ਗੋਪਾਲਹ

ਨਾਨਕ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਦਿਆਨ ਭਰਮਣਹ ॥ ੧ ॥
 ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਸੁ ਨਾਉ ॥
 ਨਾਨਕ ਕੋੜੀ ਨਰਕ ਬਰਾਬਰੇ
 ਉਜੜੁ ਸੋਈ ਥਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥
 ਝੂਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਪੇਖਿ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਫਿਰਹਿ ਦੇਵਾਨਿਆ ॥
 ਸਿਰਿ ਲਗਾ ਜੰਮ ਡੰਡੁ ਤਾ ਪਛੁਤਾਨਿਆ ॥
 ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥ ੯ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਜਿਹੜੇ-ਜਿਹੜੇ ਮਾਈ ਭਾਈ ਨੇ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਆਖੋ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥ ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥

ਮੈਂ ਤਾਂ ਤਾਰਨ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਆਂਹਦੇ ਨੇ ਮਰਾਸੀ ਕਿਤੇ ਗਿਆ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਨੂੰ ਤੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਦਾ, ਉਧਰੋਂ ਕੋਈ ਗਾਂਦਾ ਸੀ:-

ਇਹ ਸਜਨ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਉ, ਇਹ ਸਜਨ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆ।

ਉਹ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਇਆ ਨਾ ਕਿ ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆ, ਉਹਨੇ ਲੱਜ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਆ ਆ ਆ ਆ। ਉਹ ਘੜਾ ਵਿਚ, ਲੱਜ ਵਿਚ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਓਏ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਆ? ਟੱਬਰ ਪਿਆ ਸਾਥੋਂ ਘੜਾ ਪਈ ਖੂਹ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਏ ਘੜਾ ਤਾਂ ਕੱਟ ਲਾਗੇ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਤਾਰੋਂ ਘੁਸ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਰਿਹਾ ਕੁਝ ਨਾ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਸਿਧੀ ਜਿਹੀ ਏ ਟੇਕ, ਆਹ ਨਕਲ ਮੇਰੀ ਕਰੋ:-

ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਜੇ ਕੋਈ ਆਖੇ ਨਾ ਪਈ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਗੀ ਬਣ ਜਾਏ, ਅਠਾਰਾਂ ਆਨੇ ਝੂਠਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਕਰੇ ਪਈ ਰਾਗੀ ਢਾਡੀ ਬਣ ਜਾਏ ਤੇ ਇਹ ਵੀਹ ਆਨੇ ਝੂਠ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਆਖੇ ਕਿ ਢਾਡੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਜਾਏ, ਇਹ ਕੋਈ ਛੱਬੀ ਆਨੇ ਝੂਠ ਹੈ। ਮਿੰਟ ਤੁਹਾਡਾ ਜਾਇਆ ਹੋਏਗਾ ਜ਼ਰੂਰ। ਕਥਾ ਕਦੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਸਰੋਤਾ ਕਦੋਂ ਰਚਦੈ, ਵਕਤੇ ਦਾ ਮਨ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ.....

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦੇ ਨੇ:-

ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖਮਨੋਪਿਮੰ ਸਤਿ ਆਦਿ ਭਾਵ ਰਤੰ॥

ਪਰਮਦਭੁਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ ਪਰੰ ਜਦਿਚਿੰਤਿ ਸਰਬ ਗਤੰ॥ ੧॥

ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਨੋਰਮੰ॥ ਬਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਤ ਮਇਅੰ॥

ਨ ਦਨੋਤਿ ਜਸਮਰਣੇਨ ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ ਮਰਣ ਭਇਅੰ॥ ੧॥

ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਨਾ। ਮੈਂ ਜਿਹੜੇ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ ਮੋਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਏ। ਜਿਹੜੀ ਰੋਜ਼ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਆਂ।

‘ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ’ ਤੇ ਵਲ ਮਹਿਨੇ ਪਾਸਾ ਹੀ ਪਈ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਏਂ, ਮੇਰੀ ਤਰਫ ਹੋ ਜਾਏਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ‘ਮੁਹਛੰਦਾ’ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਾਨ ਹੀ ਕਾਹਦੀ।

ਤੁਧੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਨੁ ਸਉਪਿਆ ਜਾ ਤੇਰਾ ਬੰਦਾ॥

ਲਖਮੀ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਰਹੰਦਾ॥

ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ.....

ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਰ ਵੀ ਪਾਠ ਆਇਆ:-

ਜਿਸ ਨੋ ਤੂ ਪ੍ਰਭ ਵਲਿ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਤੂ ਪ੍ਰਭ ਵਲਿ,

ਤਿਸੁ ਕਿਆ ਮੁਹਛੰਦਗੀ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਸੁ ਤੇਰੀ ਬੰਦਿਗੀ॥

ਐ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਜਿਹਦੇ ਵਲ ਤੂੰ ਹੋ ਜਾਏਂ, ਜਿਹਦੇ ਹੱਕ ‘ਚ ਤੂੰ ਹੋ ਜਾਏਂ, ਜਿਹਦੀ ਤਰਫ ਤੂੰ ਹੋ ਜਾਏਂ, ਜਿਹਦੀ ਤਰਫ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਜਿਹਦੇ ਧੜੇ ਤੇ ਤੂੰ ਖਲੋ ਜਾਏਂ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਉਹ ਕਰ ਸਕਦੈ ਜਿਹਦੇ ਤੇ ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਹੋਵੇ।

‘ਵਲ’ ਦੇ ਮੈਂ ਅਰਥ ਕਰ ਦਿਤੇ ਨੇ। ਪਰ ਜਦ ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਨਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠੀਏ ਨਾ, ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਣੀਏ ਨਾ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ਇਹ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ‘ਵਲ’। ਪਰ ਇਹ ‘ਵਲ’ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਪਾਸ’ ਹਕ, ਤਰਫ ਜਾਂ ਧੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੀ ਅਰਥ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਈ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵਲ ਹੈ। ਪਰ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਲ। ਹੁਣ ਵਲ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀ ਕਰੋਗੇ ਭਲਾ? ਜਾਚ, ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ, ਜੁਗਤੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤਰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਗੁਫਤਗੂ ਵਿਚ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਉਹ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ‘ਵਲ’। ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਤੀਸਰਾ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਹੀ ਅਰਥ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਲੰਬੀ ਜਿਹੀ ਲਚਕਦਾਰ। ਕੱਦੂਆਂ ਦੀ ਵਲ, ਕਰੇਲਿਆਂ ਦੀ ਵਲ, ਤਰਾਂ ਦੀ ਵਲ ਤੇ ਤਿੰਨੇ ਅਰਥ ਹੋ ਗਏ ਨਾ ‘ਵਲ’। ਮੇਰੇ ਵਲ, ਵਲ ਮਹਿਨੇ ਦੇਹਾ, ਵਲ ਮਹਿਨੇ

ਪਾਸਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਉਹਦੀ ਖਬਰ ਸੁਰਤ ਲੈਣ ਜਾਈਏ ਤੇ ਤੀਜੇ ਕੁ ਦਿਨ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦਾ ਬਾਪ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪੁਛੀਏ ਪਈ ਸੁਣਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਪਰਸੋਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਵਲ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਅਰਥ ਹੋ ਗਿਆ ਨਾ 'ਵਲ' ਦਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਪਈ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਸਿਹਤ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਗੜ ਜਾਏ, ਤੁਸੀਂ ਆਖੋਗੇ ਬੁਢਿਆ ਇਹ ਕੀ ਆਖਿਆ, ਵਿਗੜ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਮੈਂ ਸੱਚ ਆਖਿਆ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ 1400 ਵਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਕ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਵਿਖਾ ਲਉ ਪਈ ਆ, ਦੇਸ਼-ਭਰਾਤ ਗਿਆਨੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬਣਿਆ। ਆਹ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬਣਿਆ। ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦਾ। ਗਲੀ-ਗਲੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਚੋਰ ਬਣੇ ਵੇਖੇ ਮੈਂ, ਡਾਕੂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਵੇਖੇ ਮੈਂ, ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਈ ਆ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚੋਂ ਸਿਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਕਿਉਂ ਜਾ ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ। ਮੈਂ ਖਰੇ, ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਉਗੇ, ਆਖੋਗੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਾਰੇ ਬਹਿ ਕੇ ਬੁੱਢਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦੈ। ਦੁਹਾਈ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਪਈ ਸਿਨੇਮਾ ਹਾਲ ਕਿਹਨੂੰ ਆਂਹਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਥੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਖੇਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਪਰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਹਾਂ ਅਕਸਰ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਹਾਂ। ਇਕ ਇੰਡੀਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੇਲ ਬਣਾਇਆ। 'ਮਦਰ ਇੰਡੀਆ' ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਹੀਰੋਇਨ ਉਹਨੇ ਖੋਰਾ ਸੌ ਵਾਰਾਂ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, 'ਪੁਤ' ਤੇ ਉਸ ਪੁਤ ਨੇ ਖੇਲ 'ਚ ਸੌ ਵਾਰਾਂ ਆਖਿਆ, 'ਮਾਂ'। ਉਹ ਜਦੋਂ ਖੇਲ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਾਂ-ਪੁਤ ਨੇ ਨਿਕਾਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਾਂ-ਪੁਤ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਉਥੋਂ ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗਾ। ਸਿਨੇਮਾ 'ਚੋਂ ਜਿਥੇ ਆਹ ਕਰਤੂਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਬੜਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਜੇ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਖੇਲ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਗੜ ਜਾਏ, ਉਹਦਾ ਸੁਧਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ ਤੇ ਛੇਈਂ ਮਹੀਨੇ ਉਹਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਪੁਛੀਏ, ਪਈ ਸੁਣਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਹੁਣ? ਕਹਿੰਦਾ ਪਈ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵਲ ਹੀ ਜਾਪਦੈ ਤੇ ਕੁਝ ਸੁਧਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਐਵੇਂ ਅਵਾਰਾ ਹੀ ਫਿਰਦੀ ਰਹੇ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਆਖੀਏ, ਪਈ ਕੁੜੀਏ ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਅਵਾਰਾ ਹੀ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ, ਪਈ ਦੋ ਕੁ ਘੜੀਆਂ ਬਹਿ ਕੇ ਕਿਤੇ ਚਰਖਾ ਹੀ ਕੱਤ ਲਿਆ ਕਰ। ਪਰ ਉਹ ਆਂਹਦੀ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ, ਕੱਤ ਤੇ ਲਵਾਂ ਚਰਖੇ ਨੂੰ ਪਰ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਖਸਮਾਂ-ਖਾਨੇ ਤਰਕੜੇ ਨੂੰ ਵਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਤੇ ਵਲ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਅਰਥ ਨੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਅਰਥ ਆ ਹੁਣ ਦੁਹਾਈ ਰੱਬ ਦੀ ਆ, ਕਿਸੇ ਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਗੱਲ ਬਣਨੀ। ਇਕ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਤੁਸੀਂ। ਸਾਰੇ ਪਈ, ਵਿਗੜੇ ਆਈ ਜੰਝ ਤੇ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਕੰਨ। ਉਧਰੋਂ ਉਹ ਰੋਂਦੀ ਫਿਰੇ, ਉਧਰੋਂ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋਇਆ। ਆਦਮੀ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ। ਇਹ

ਗੱਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਕੰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਉਧਰੋਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਆਇਆ, ਉਧਰੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਸੁੰ। ਕੰਮ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਸਾਰੇ ਏਸ ਗੱਲ ਤੇ ਮੁਤਫਿਕ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਢਾਡੀ ਨਾਲ ਹੀ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਕਿਸੇ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਗੀ ਨੂੰ ਰਾਗੀ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਈ:-

‘ਬਸੰਤਿ ਸ੍ਰਰਗ ਲੋਕਹ’ ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਦੈਂ ਪਈ ਦੋ ਵਾਰਾਂ ਪਾਠ ਆਇਆ ‘ਫਿਰਹਿ’ ਇਕ ਵਾਰਾਂ ਆਇਆ ‘ਫ’ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ‘ਹ’ ਤੇ ਅੱਗੇ ‘ਰ’ ‘ਫਿਰਹ’। ਤੇ ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ‘ਫ’ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਰ ਤੇ ਹ ਨੂੰ ਦੁਲਾਈਆਂ ਫਿਰਹੈ। ਰਾਗੀ ਇਹ ਵਿਖੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਹੁਣ ਢਾਡੀ ਇਹ ਵਿਖੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਤੂੰਬੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਗੱਲ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਉ:-

‘ਬਸੰਤਿ ਸ੍ਰਰਗ ਲੋਕਹ’

‘ਸ੍ਰਰਗ ਲੋਕਹ’ ਵੀ ਬੜਾ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਲੋਕ। ਆਂਹਦੇ ਨੇ ‘ਬਲੇ ਬਲੇ’ ਤੇ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਸਵਰਗ, ਸਵਰਗ, ਸਵਰਗ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮਾਨ ਸਿੰਘਾ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਕਵਨੁ ਨਰਕੁ ਕਿਆ ਸੁਰਗੁ ਬਿਚਾਰਾ ਸੰਤਨ ਕੋਉ ਰਾਦੇ॥

ਸੰਤ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਸਵਰਗ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਨਾ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਡਰ।

ਸੁਰਗ ਬਾਸੁ ਨ ਬਾਛੀਐ ਡਰੀਐ ਨ ਨਰਕਿ ਨਿਵਾਸੁ॥

ਸੰਤ ਨੂੰ ਨਾ ਸਵਰਗ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ, ਨਾ ਇਹ ਨਰਕ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦੈ।

ਹਮ ਕਾਹੂ ਕੀ ਕਾਣਿ ਨ ਕਢਤੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰਪਰ ਸਾਦੇ॥

ਜਿਹਨਾ ਨੂੰ ਰੱਬ ਮਿਲ ਪਿਆ ਨਾ ਰੱਬ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਕਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਲੋਕੀ ਸਵਰਗ ਦੀ ਬੜੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਲਾਲਚ ਵੀ ਸਵਰਗ ਦਾ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਇਹ ਹੈ ਪਈ ਸਵਰਗ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ,

‘ਮੁਕਤਿ ਬਪੁੜੀ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਤਿਆਗੇ॥’

ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਵੀ ਤਿਆਗ ਕਰਦੈ। ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਵੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ 'ਐ ਬਾਗੇ ਫਰਦਾਉਸ', ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਹਿਸ਼ਤ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਗੇ ਫਰਦਾਉਸ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ਥੱਕੇ ਹਾਰੋਂ ਕੀ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਵਰਗ ਹੈ, ਇਹ ਥੱਕੇ ਹਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪੜਾਅ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੈਠ ਜਾਉ:-

**'ਯਹ ਬਾਗੇ ਫਰਦਾਉਸ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ਥੱਕੇ ਹਾਰੋਂ ਕੀ।
ਠਹਰ ਜਾਏਂ ਠਹਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹਮ ਤੇ ਸਫਰ ਕਰਤੇ ਹੈਂ।'**

ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਖਲੋ ਜਾਉ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਵਰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਮੇਰਾ ਤੇ ਠਿਕਾਣਾ ਹੀ ਸਵਰਗ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੀ ਤੇ ਇਹ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਸਰ ਇਕਬਾਲ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ। ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਉਹਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ:-

ਨਿਕਲ ਜਾ ਅਕਲ ਸੇ ਦੂਰ, ਨਿਕਲ ਜਾ ਅਕਲ ਸੇ ਦੂਰ, ਯਹ ਚਿਰਾਗੇ ਰਾਹ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਅਕਲ ਹੈ ਨਾ ਤੇਰੀ, ਜਿਥੇ ਤੇਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ਨ,
ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਦੀਵਾ ਹੈ। ਚਿਰਾਗ ਹੈ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ।

ਅਕਲ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਾ ਸਮਝ ਬੈਠੀਂ।

ਦਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਸਿਆਣਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਅਕਲ ਨੂੰ ਪੜਾਅ ਨਾ ਸਮਝ ਬੈਠੀਂ।

ਧੋਖਾ ਖਾਵੇਂਗਾ। ਪੜਾਅ ਹੋਰ ਹੈ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਹੈ।

ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛ ਜਿਹਨਾਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸਵਰਗ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ।

ਬਸੰਤਿ ਸੁਰਗ ਲੋਕਹ ਜਿਤਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਵ ਖੰਡਣਹ॥

ਪੁੰਨ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਸਵਰਗ ਲੋਕ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਪੁੰਨੀ ਧੁਖਦਾ-ਧੁਖਦਾ ਭਾਵੇਂ ਨੌਂ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਨੌਂ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਕੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵਾਸ ਕਰਕੇ:-

'ਬਿਸਰੰਤ ਹਰਿ ਗੋਪਾਲਹ'

ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'

ਨਾਨਕ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਦਿਆਨ ਭਰਮਣਹ॥

ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਵਰਗ ਦਾ ਵਾਸੀ ਨਾ ਸਮਝਿਉ। ਉਹ ਕੋਈ ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਰਸਤਿਉਂ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਰਾਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦੈ। ਭੰਬਲਭੁਸੇ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰਦੈ। ਇਹਨੂੰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ। ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੇ ਹੱਥ-ਪੱਲੇ ਮਾਰਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਸੁ ਨਾਉ ॥

ਕਰੋੜਾਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਰਚ ਲਏ। ਅੱਜ ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵਜਯੰਤੀ ਮਾਲਾ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਸਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਅੱਜ ਬੀਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਰਚ ਲਏ।

‘ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ’

ਕਲਜੁੱਗ ਏਸੇ ਨੂੰ ਆਂਹਦੇ ਨੇ। ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਦਾਨੇ। ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ:-

ਪੂਤ ਵਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕੁਲ ਕੋ ਦਾਗ ਲਗਾਵੇ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੋ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਹਾਥ ਲੈ ਮਧੁਰਾ ਪੀਆਵੇ।

ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਵੀ ਸਤਿਆਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦੈ, ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦੈ, ਜਿਹੜੇ ਜਜਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਭਰ ਭਰ ਪਿਆਏ।

ਪੂਤ ਵਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਕੁਲ ਕੋ ਦਾਗ ਲਗਾਵੇ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੋ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਹਾਥ ਲੈ ਮਧੁਰਾ ਪੀਆਵੇ।

ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰ ਹੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਉਹਦੇ ਵੀ ਜੀਉਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

‘ਬੇ ਨਿਯਾਬ ਰਾਜਾ ਮਰੇ’

ਜਿਨੂੰ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ।

ਬੇ ਨਿਯਾਬ ਰਾਜਾ ਮਰੇ,

ਤਬੈ ਨੀਂਦ ਭਰ ਸੋਈਏ।

ਬੇਤਾਲ ਕਹੇ ਬਿਕਰਮ ਸੁਣੋ, ਏਤੇ ‘ਮਰੇ ਨਾ ਰੋਈਏ’। ਬਿਕਰਮ ਦੱਤ ਏਨੇ ਬੰਦੇ ਜੇ ਮਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅੱਥਰੂ ਨਾ ਕੇਰੀਏ, ਚੰਗਾ ਸਿਆਪਾ ਮੁਕਿਆ। ਬਿਕਰਮ ਦੱਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਬੇਤਾਲ! ਕਲਜੁਗ ਕਦ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ਬਿਕਰਮ ਦੱਤ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, ‘ਦਇਆ ਚੱਟ ਗਈ, ਧਰਮ ਧਸ ਗਿਆ ਧਰਨ ਮੇਂ’।

ਦਇਆ ਚੱਟ ਹੋ ਗਈ। ਧਰਮ ਧਸ ਗਇਉ, ਧਰਨ ਮੇਂ। ਦਇਆ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ। ਬਿਸਤਰ ਲਪੇਟਿਆ ਗਿਆ ਦਇਆ ਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਸੀ ਉਹ ਕਿਤੇ ਪਤਾਲ ‘ਚ ਧਸ ਗਿਆ। ਦਇਆ ਚੱਟ ਹੋ ਗਈ। ਧਰਮ ਧਸ ਗਇਉ ਧਰਨ ਮੇਂ।

ਝੂਠ ਬੋਲੇ ਸਭ ਨਰ ਨਾਰ, ਪਾਪ ਭਇਉ ਬਰਨ ਬਰਨ ਮੇਂ।

ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਲਗ ਪਏ। ਪਾਪ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਹਰ ਬਰਨ, ਹਰ ਆਸ਼ਰਮ, ਹਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ ਪਾਪ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਪ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ,

ਦੁਹਾਈ ਰੱਬ ਦੀ ਉਹਨੂੰ ਵੱਖਰਿਆਂ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਕੀ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੀ? ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੋਟਰ ਸਪੋਅਰ ਪਾਰਟ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੀ? ਮੈਂ ਕੋਈ ਟਾਇਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਅਸੀਂ ਜੀ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕੀਟ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਖਸਮਾਂ ਖਾਣਾ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਪਾਪ ਉਸ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਕਮਾਈ ਹੋਈ ਰੋਟੀ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਖਾਣੀ ਏਂ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਬੁਧੀਆਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣੀਐ। ਧਰਮ ਲਭੋਗੇ ਕਿਥੋਂ?

‘ਦਇਆ ਚੱਟ ਹੋ ਗਈ, ਧਰਮ ਧਸ ਗਇਓ ਧਰਨੇ ਮੇਂ।’

‘ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲਤ ਨਰ ਨਾਰ, ਪਾਪ ਭਇਉ ਬਰਨ ਬਰਨ ਮੇਂ।’

‘ਉਲਟ ਦਾਨ ਗਜਪਤੀ ਮੰਗੈ’

ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਣ ਲੱਗ ਪਿਐ, ਉਲਟ ਦਾਨ ਗਜਪਤੀ ਮੰਗੈ। ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਕਿਥੇ ਗਇਉ। ਜਤ ਸਤ ਪਰ ਲਾ ਕੇ ਕਿਥੇ ਉੱਡ ਗਿਆ। ਬੇਤਾਲ ਕਹੇ ਬਿਕਰਮ, ਪਈ ਇਹ ਕਲਯੁਗ ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਉ। ਜਦੋਂ ਆਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਉਦੋਂ ਕਲਯੁਗ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੈ। ਐਸ ਵੇਲੇ ਕਲਯੁਗ ਜੋਬਨਾਂ ਉਤੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀਆਂ-ਬੜੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਬਣਦੇ ਨੇ। ਵਿਚ ਵੰਝ ਦੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਦੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਪਈ ਪੱਗ ਤਾਗ ਜਾਪੇ। ਦਾੜੀ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਪੈਸ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਵਾਨ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਤਗੜੇ ਨੇ। ਐਸ ਬਣੇ ਡਾਇਨਿੰਗ ਟੇਬਲ ਤੇ ਮਾਂ ਬੈਠੀ, ਐਥੇ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦੈ, ਐਥੇ ਪਿਉ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦੈ, ਐਥੇ ਭਰਾ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਹੱਟੇ-ਕੱਟੇ ਜਵਾਨ ਤੇ ਭੈਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਘੁੰਗਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨੱਚਦੀ ਹੈ ਪਈ, ਮੇਰੇ ਮਾਪੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਲੋਕ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪਈ ਅੱਜ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੇ ਬੜਾ ਆਹਲਾ ਡਾਂਸ ਕੀਤਾ। ਮਾਪੇ ਜਦੋਂ ਧੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਲਯੁਗ ਕਦੋਂ ਆਉਣਾ। ਕੋਈ ਸਿੰਗ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ। ਉਹ ਆ ਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਫੱਸ ਗਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਬਾਪੂ ਕਹਿੰਦੈ:-

‘ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ’

ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖੋ ਪਈ।

ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਸੁ ਨਾਉ॥

ਕਰੋੜਾਂ ਤਮਾਸ਼ੇ, ਕਰੋੜਾਂ ਨਾਚ, ਰੰਗ ਮੁਜਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਪਰ ਨਾ ਚੇਤੇ ਆਵੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਸੁ ਨਾਉ॥

ਨਾਨਕ ਕੋੜੀ ਨਰਕ ਬਰਾਬਰੇ ਉਜੜ ਸੋਈ ਥਾਉ॥ ੨॥

ਜਿਹੜੇ ਥਾਉਂ 'ਚ ਕਉਤਕ ਤਾਂ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਹੜੇ ਥਾਉਂ ਤੇ ਭੰਗੜੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਥਾਂ ਤੇ ਮੁਜਰੇ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਥਾਉਂ ਤੇ ਵਿਸਕੀਆਂ ਤੇ ਉਡਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਥਾਉਂ 'ਚ ਮੁਰਗ ਮੁਸੱਲਮ ਤੇ ਉਡਦੈ, ਨਹੀਂ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'।

ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਬਚਨ ਐ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੇ, ਉਹ ਥਾਂ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਏ, ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਉੱਜੜ ਜਾਏ, ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿਥੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਅੱਗੇ ਹੈ ਪਉੜੀ:-

ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥

ਬਾਪੂ ਕਹਿੰਦੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਬੜੀ ਉਜਾੜ ਹੈ, ਬੀਆਬਾਨ ਆ। ਏਥੇ ਅੱਗ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਮ ਦੀਆਂ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਨਦੀਆਂ ਬਹਿ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਹਰ ਆਦਮੀ ਦਗਾ-ਫਰੇਬ ਕਰੀ ਬੈਠਾ। ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ ਜਦੋਂ ਜਾਨਾਂ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਸ਼ਰਰ ਕਰਦੀ ਮੋਟਰ ਲਿਆਂਦੇ ਨੇ। ਖਲਿਆਰ ਕੇ ਦੂਰੋਂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਦਸ ਪੈਸੇ ਪਈ ਲੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖਿਲਾ ਲਉ ਕਿਤੇ ਰੋਂਦਾ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤੇ ਸਕਿੰਟ ਇਕ ਨਹੀਂ ਲਾਂਦੇ, ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ, ਕਾਰ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਤੇ। ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਨਾਨਕ ਪਿਆਉ ਨਾ ਜਾਈਏ ਓਨਾ ਚਿਰ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦੂਜਾ ਆਇਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਨਾਨਕ ਪਿਆਉ ਮੱਥਾ ਨਾ ਟੇਕੀਏ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਗਾਹਕ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵਣਜਿਆ ਤੇ ਗਾਹਕ ਇਦਾਂ ਦੇ ਵਣਜਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਰੱਖਣਾ ਉਹ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਰ ਆ। ਜਿਹੜਾ ਹੇਠਾਂ ਗੱਦੀ ਤੇ ਰਖਿਆ ਉਹ ਹੋਰ ਆ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਉਹ ਹੋਰ ਆ। ਯਾਨਿ ਕਿ ਅੰਦਰ ਪਾਪ ਵੜ ਗਿਆ। ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਪਾਪ ਵੜ ਗਿਆ, ਆਹਾਰ ਵਿਚ ਪਾਪ ਵੜ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਸੱਚ ਕਿਥੋਂ-ਕਿਥੋਂ ਲੱਭੇਗਾ? ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਦੇਖ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਉਜਾੜ ਹੈ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਬੈਠਾ ਹੈਂ।

“ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ”

ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਸਦੀ-ਰਸਦੀ ਨਗਰੀ ਸਮਝ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਬੜੇ ਲੰਬੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ।

“ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥

ਝੂਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਪੇਖਿ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥”

ਜਿੰਨੀ ਤੇਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ, ਹਾਥੀ ਨੇ, ਘੋੜੇ ਨੇ, ਗਾਂਏਂ ਨੇ, ਬੈਲ ਨੇ, ਮੱਝਾਂ, ਵਪਾਰ ਨੇ, ਮਕਾਨ ਨੇ, ਵਣਜ ਹੈ, ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੇ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਝੂਠੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸੀ। ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਸੱਚਿਆਂ ਸਮਝ ਬੈਠਿਉਂ, ਭਈ ਮੈਂ ਇਹਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ, ਇਹਨੇ ਮਰਦਿਆਂ ਦਮ ਤਕ ਮੇਰੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ:-

ਝੂਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਫਿਰਹਿ ਦੇਵਾਨਿਆ ॥

ਕਾਮ ਵਿਚ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਫਿਰਨੈ ਤੂੰ, ਦੀਵਾਨਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਨੈ ਤੂੰ, ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋਇਆ ਫਿਰਨੈ ਤੂੰ। ਇਕ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀ:-

“ਸਿਰਿ ਲਗਾ ਜਮ ਤੰਡੁ ਤਾ ਪਛਤਾਨਿਆ॥”

ਉਹ ਜੀ ਬਿਨ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ॥

ਬਿਨ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ॥

ਬਿਨ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ॥

ਬਿਨ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ॥”

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ—

“ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਕੀਤੇ ਨੋ ਕਰਤਾ ਕਰਿ ਜਾਣੈ॥”

ਰੱਬ ਨੂੰ ਤੇ ਸਿਮਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਕਰਤਾ-ਪੁਰਖ ਮੰਨ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਐਂ।

“ਕਲਜੁਗਿ ਬੋਧੁ ਅਉਤਾਰੁ ਹੈ ਬੋਧੁ ਅਬੋਧੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਆਵੈ।

ਕੋਇ ਨ ਕਿਸੈ ਵਰਜਈ ਸੋਈ ਕਰੇ ਜੋਈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ॥”

ਕਿਸੇ ਪੂਜਾਈ ਸਿਲਾ ਸੁੰਨਿ ਕੋਈ ਗੋਰੀ ਮੜ੍ਹੀ ਪੁਜਾਵੈ।

ਵਰਜਦਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਰੋਕਣ ਜੋਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਿਥੋਂ ਜੰਮੇ ਹੁਣ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਕਹੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਖਿਆ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਕਲ੍ਹ ਤੁਸਾਂ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਮੇਰਾਂ ਉਹਦਾ ਨਾਚ ਵੇਖਿਆ, ਸੁਣਿਆ ਉਹਦੇ ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣੇ। ਇਹ ਮਨਮਤ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਲਾਪਰਵਾਹ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿੰਦੈ, ਜਾਉ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਜੇ-ਮਹਾਰਾਜੇ ਐਸੇ ਕਰਤੇ ਹੀ ਹੈਂ। ਇਕ ਭਾਈ ਜਿਹਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਉਨ੍ਹੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਭਾਈ ਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਜ਼ਬਾਨੋਂ-ਕੁਲਾਮੋਂ ਬੋੜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਹੁੰਦੈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ, ਭਾਈ ਦਾ ਬੈਂਕ ਬੈਲੰਸ ਪੰਜ ਲੱਖ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਵਾਨੀ ਦੀਆਂ ਗੰਨੇਰੀਆਂ ਵੇਚਦਾ ਹੋਵੇ ਇਕ ਆਦਮੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰੇੜ੍ਹੀ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਚਵਾਨੀ ਦੀਆਂ ਗੰਨੇਰੀਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਖੀਏ ਭਾਈ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਚਲ ਓਏ! ਭਾਈ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਦੇ ਦਿਆਂ। ਹਾਲਾਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਈਆ ਭਾਈ ਦਾ ਬੈਂਕ ਬੈਲੰਸ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਐਡਾ ਨੀਵਾਂ, ਐਡਾ ਜ਼ਲੀਲ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਐਡਾ ਹੋਛਾ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਜ਼ਬਾਨੀ-ਕੁਲਾਮੀ ਬੋੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਪੁੱਤ, ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਉ ਸਵੇਰੇ। ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਤਿੰਨ ਸਰਕੂਲਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ, ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਸੀ ਭਾਈ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੇਰੇ

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਭਾਵੇਂ ਸਿਵਲਿਅਨ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮਿਲਟਰੀ ਮੈਨ, ਭਾਵੇਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਤਹਿ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉ, ਇਹ ਮਨਮਤੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਜਿਹੜੀ ਰੋਜ਼ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਐ ਨਾ ਭਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜਪਾਟ ਅਟੱਲ ਰਹੇ, ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਮਨਮਤੀਏ ਦਾ ਰਾਜਭਾਗ ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਤੀਸਰਾ ਹੁਕਮ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਭਈ ਜਿਹੜੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਰਕਮ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਰੋਜ਼, ਉਹ ਭਲਕੇ ਨਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਮਨਮਤੀਏ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦਿਨ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਫਤਹਿ ਹੀ ਨਾ ਬੁਲਾਵੇ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ, ਭਈ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਜੇ ਹੋਈ। ਦੂਜਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਰਕਮ ਵੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਾਲੀ। ਫਿਰ ਮੱਥਾ ਠਣਕਿਆ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ। ਓਹੋ ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਭਾਈ ਜਿਹਾ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹੇ ਚੱਕਰੀ ਭਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਫੇਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਘੱਲਿਆ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੂੰ! ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪਈ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਤੀਂ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ। ਹੁਣ ਆ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਪੰਥ ਵਿਚ। ਹੁਣ ਗੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਮੇਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਬਕੇ ਤੋਂ ਜਰਕ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਈ। ਪਈ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਸੁਣਿਐ ਪਈ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਟਰਾਨੀ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗਾ ਤੇ ਮੁੱਕਰ ਗਏ ਹੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਮੁੱਕਰ ਗਿਆ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਵੇਸਵਾ ਮੇਰੇ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿਚ ਪਟਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਕਹਿਣ ਲਗੀ, ਮੈਂ ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਪਈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਰਦਾ ਤੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ, ਕਲ੍ਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੈਨੂੰ ਪਟਰਾਨੀ ਬਣਾ ਲਾਂਗਾ। ਅੱਜ ਮੁੱਕਰ ਗਿਐਂ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸਿਆ, ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੇਰਾ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਤਿੰਨਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਪਿਛੇ ਜੋਬਨ ਜਵਾਨੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਬੇਵਕੂਫ ਔਰਤ ਉਤੇ, ਉਹਦੀ ਚਮੜੀ ਉਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਪਟਰਾਨੀ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗਾ, ਉਦੋਂ ਦਰ-ਹਕੀਕਤ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ, ਉਦੋਂ ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ ਸਿੱਖੀ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਵੇਸਵਾ ਮੇਰੇ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸ ਸਕੇਗੀ। ਮੇਰਾਂ ਨੇ ਕਰਵਟ ਬਦਲੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਤੇਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਰਸਾਲੇ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਤੋਪਾਂ 'ਚ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਗੋਲੇ ਨੇ। ਕਿਉਂ ਜਰਕਨੈਂ? ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਨਿਕਲ ਗਏ ਸਨ। ਮੇਰਾਂ ਪੰਥ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਾਹਮਣੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਠੱਪ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਲਗ ਗਿਆ ਫਤਵਾ ਤੇ ਲਗ ਗਿਆ ਕਪੜੇ ਲਾਹੁਣ। ਦਰੱਖਤ ਨੂੰ ਜੱਫਾ ਪਾਉਣਾ ਸੀ ਤੇ ਕੋਰੜੇ ਵੱਜਣੇ ਸੀ, ਫਿਰ

ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਹੜਾ ਹੰਕਾਰ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਰੋਗ ਸੀ, ਉਹ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੁਣ। ਇਹਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਛੱਡੋ। ਅਸਾਡਾ ਹਾਲ ਕੀ ਹੈ ?

‘ਕਲਜੁਗਿ ਬੋਧੁ ਅਉਤਾਰੁ ਹੈ ਬੋਧੁ ਅਬੋਧੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਆਵੈ॥’

ਮੈਂ ਕਈਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਨਾ, ਸਿਰ ਹੋਵੇ ਉਹਦਾ ਨੰਗਾ, ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦੇਵੇ। ਜਿੰਨੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲੇ, ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਤੰਗ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਆਸਣ ਡੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਰੇ ਤੰਗ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਤੱਕ-ਤੱਕ ਹੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਤਾਂ ਦੇ ਨੇ ਕਿ ਚਾਰ ਨੇ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ਹੋਏ ਨੇ ਨਾ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਧਿਆਨ ਪਾਇਆ ਪਈ ਕੁੜੀ ਦੇ ਕੇਸ ਮੁੰਨੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ ਪਟੇ ਨੇ।

ਲੋਕਾਂ ਵਲ ਅਸੀਂ ਵੇਹਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲ ਵੇਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਦੇ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਅਉਗਣਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਚਿੱਕੜ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਿਆਰਿਆ, ਵਰਜਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀ ਆਉਂਦਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ। ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਧ ਪੂਜਦੇ ਫਿਰਦੈ, ਕੋਈ ਚੰਦਰਮਾ ਪੂਜਦਾ ਫਿਰਦੈ।

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਚੇਤਿਉ ਕੀਤੇ ਨੋ ਕਰਤਾ ਕਰਿ ਜਾਣੈ॥

ਨਾਰਿ ਭਤਾਰਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰਿ ਪੁਤੁ ਪੋਤਾ ਪਿਉ ਦਾਦੁ ਵਖਾਣੈ॥

ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਨਾਰੀ ਇਹਦੇ ਘਰ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਭਤਾਰਿ ਮਹਿਨੇ ਪਤੀ ਬਣ ਗਿਆ। ‘ਨਾਰਿ ਭਤਾਰਿ’ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕਾਕਾ ਜੰਮ ਪਿਆ। ਅਗੋਂ ਕਾਕਾ ਵਿਆਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਘਰ ਕਾਕਾ ਜੰਮ ਪਿਆ। ਆਪਣਾ ਕਾਕਾ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ, ਆਖਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਕਾਕਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਖਦਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ ਤੇ ਨਾ ਪਿਉ ਹੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਮੁੰਡਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਆਖ ਕੇ ਪਈ ਚਪੇੜ ਖਾਣੀ ਹੈ ਉਹਨੇ। ਹੁਣ ਡੈਡੀ ਕਹਿੰਦੇ ਡੈਡੀ। ਇਹ ਹੁਣ ਮਾਂ ਅਖਵਾ ਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ। ਓਏ ਮੈਨੂੰ ਮੰਮੀ ਕਹੋ। ਹੋ ਜਾਏ ਗਰਕ ਕਿਤੇ ਉਹ। ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਜੀ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ। ਅਖੇ ਜੀ ਮੈਂ ਚਲਿਆ ‘ਨਮੀਨੀ ਕਰਾਰੀ’। ਆਇਆ ਕਿਥੋਂ ਹੈਂ ਨੀਵੇਂ ਧਕਾਲਿਉਂ। ਨਾਂ ਕੀ ਉ, ‘ਨਿੱਕੂ’, ਆਂਹਦਾ ਫਿਰ ਗਰਕ ਹੋਣ ਦੀ ਹੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਨਾ ਬੱਸ।

ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਰਲ-ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਨਾ, ਗਰਕ ਹੋਣ ਦੀ ਹੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਨਾ ਬੱਸ। ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਮਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ। ਪਿਉ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ। ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਝੂਠ ਹੀ ਬੋਲਦੈ।

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ॥

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ਜੀਉ॥ ੧॥

ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗਲਤ ਹੀ ਲਿਖ ਗਿਆ ਨਾ। ਪਈ ਮਾਂ ਪਿਉ ਨਹੀਂ
ਸੀ ਲਿਖਣੇ ਨਾ। ਸਿੱਖਾ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾ ਛੱਡ।

ਨਾਰਿ ਭਤਾਰਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰਿ ਪੁਤੁ ਪੋਤਾ ਪਿਉ ਦਾਦੁ ਵਖਾਣੈ॥

ਧੀਆ ਭੈਣਾ ਮਾਣੁ ਕਰਿ ਤੁਸਨਿ ਰੁਸਨਿ ਸਾਕ ਬਬਾਣੈ॥

ਬਬਾਣੈ ਮਹਿਨੇ ਬਾਬਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਧੀ ਰੁੱਸ ਪਈ, ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ
ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ 'ਚ ਭਾਨਜੀ ਰੁੱਸ ਪਈ, ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਵਿਆਹ 'ਚ ਪੋਤੀ ਰੁੱਸ ਪਈ,
ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਏਸੇ ਕੰਮ 'ਚ ਰੁਝ ਗਿਆ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਵੱਡ ਪਰਿਵਾਰ
ਜੋ ਹੋ ਗਿਆ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ

ਸੰਸਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਐਸੀ ਢਾਲਣਾ ਵਿਚ ਢਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਜੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਜਨ ਕੋਲੋਂ ਜਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਉ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ।

ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੌਰ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਸਿਖਾਏ ਸੀ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾਤਾ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹੇ ਬਾਂਦਰ ਫੜਨਾ ਹੋਵੇ ਨਾ, ਉਹ ਇਕ ਤੰਗ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਕੁੱਜੀ ਲੈ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਬਰਤਨ ਲੈ ਕੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਚਨੇ ਪਾ ਕੇ ਜਾਂ ਜਵਾਰ ਦੀਆਂ ਖਿਲਾਂ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਟੋਇਆ ਪੁੱਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਮਟਕੀ ਹੇਠੋਂ ਬੜੀ ਚੌੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੁੱਖਾ ਮਰਦਾ ਬਾਂਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੱਥ ਉਸ ਦਾ ਖਾਲੀ, ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਤਾਂ ਉਸ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਚਨਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂ ਜਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਭਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਮੁੱਠ ਦਾ ਆਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵੱਡਾ, ਕੁੱਜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਛੋਟਾ, ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਾਲਚ ਹੈ ਦਾਨਿਆਂ ਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਤਿਆਗਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੁੱਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਹੱਥ ਨਿਕਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਲੰਦਰ ਵੇਖ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਝੱਟ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪੱਟਾ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਡੰਡੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਨੱਚਣਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ:-

‘ਮਰਕਟ ਮੁਸਟੀ ਅਨਾਜ ਕੀ’
.....

ਲੁਬਧਿ ਨ ਤਿਆਗੁ ਦਇਉ॥

ਲੋਭੀ ਹੈ, ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਲੋਭ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਕਲੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ, ਨੱਚਣਾ, ਟੱਪਣਾ, ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਨੇ, ਸਿਖਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

“ਨਾਚਿਓ ਘਰ ਘਰ ਬਾਰਿ॥”

ਘਰ-ਘਰ ਦੇ ਪਾਰ ਅਰਥਾਤ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਬਾਂਦਰ ਫਿਰ ਨੱਚਦਾ ਹੈ, ਇੰਨੇ ਕੁ ਲੋਭ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੱਚਦਾ ਹੈ। ਨੱਚਦਾ ਬਾਂਦਰ, ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਦਾ ਬਾਂਦਰ। ਪਰ ਕਮਾਈ ਖਾਂਦਾ ਕਲੰਦਰ:-

“ਜਿਉ ਕਪਿ ਕੇ ਕਰ ਮੁਸਟਿ ਚਨਨ ਕੀ
ਲੁਬਧਿ ਨ ਤਿਆਗੁ ਦਇਓ ॥
ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਏ ਲਾਲਚ ਸਿਉ”

ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਵੀ ਲਾਲਚ ਵਾਸਤੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ, ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜਿਹੜੇ-ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਕਰਮ ਇਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਫਾਹੀ ਬਣ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਫਿਰ ਬਾਂਦਰ ਨੱਚਦਾ ਹੈ ਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ-ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ, ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਜੀਵ ਕਈ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨੱਚਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਬਾਂਦਰ ਹੋਏ, ਕਦੇ ਰਿੱਛ, ਕਦੇ ਬਘਿਆੜ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਚੂਹਾ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਬਿੱਲਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਦੇ ਕੁੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਗੰਦਰੀ ਦਾ ਕੀੜਾ। ਕਈਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨੱਚਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ-ਮਰਨ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:-

ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥੇ ਜਨਮੁ ਗਇਓ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਕਹੀ ਨ ਸਚੁ ਰਹਿਓ ॥

.....
ਸਤਸੰਗਤੀ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਟੀਐ.....

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਸੱਚ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਸੱਚ ਕਿਤੇ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਸੱਚ ਕਿਤੇ ਢੂੰਡਿਆਂ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ। ਸੱਚ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ “ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ!” ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਈ ਤਾਂ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆ!

ਅਬ ਮੋ ਕਉ ਭਏ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ॥.....
ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀਓ ਰਲਾਇ ॥

.....
“ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੋ ਪਰਉਪਕਾਰੁ ॥.....
ਕਾਢਿ ਲੀਨ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ॥”

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਡੁੱਬਦੇ ਨੂੰ ਕੱਢ ਲਿਆ, ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ, ਲੋਭ, ਹੰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਲਾਅ ਦਿੱਤਾ।

“ਕਬੀਰ ਸਰੋਵਰ ਹਿੱਕੜ ਫਾਈਵਾਲ ਪਚਾਸ।”

ਸਰੋਵਰ ਇਕ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਪਰਿੰਦੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਫਾਹੀਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਹ। ਮੈਂ ਉਹ ਪੰਜਾਹ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਬਣਾਉਂਦੇ ਜਾਉ, ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਉ। ਪੰਜ ਤੇ ਆਮ ਅਸੀਂ ਗਿਣ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

“ਜਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰੇ ਪੰਚ ਸੂਰਬੀਰ ਐਸੇ ਕਉਨੁ ਬਲੀ ਰੇ ॥.....
ਵਡੀ ਕੌਮ ਵਸਿ ਭਾਗਹਿ ਨਾਹੀ ਮੁਹਕਮ ਫਉਜ ਹਠਲੀ ਰੇ ॥ ੪ ॥

ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਉਹਾ ਕੇ ਮਰਦਨ ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਕਰ ਤਲੀ ਰੇ ॥”

ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ ਵਰਣ ਤੇ ਚਾਰ ਆਸ਼ਰਮ ਨੇ ਨਾ, ਖੱਤਰੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸੂਦਰ, ਵੈਸ਼। ਬ੍ਰਾਹਮਚਰੀਏ, ਗ੍ਰਿਹਸਥ, ਮਾਨਪ੍ਰਸਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਮਰਦ ਨੇ, ਅਰੰਮੜੇ ਮਰਦ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਤਾਅ ਦੇ ਕੇ, ਬੜੀ ਆਕੜ ਨਾਲ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰਦ।

“ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਉਹਾ ਕੇ ਮਰਦਨ ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਕਰ ਤਲੀ ਰੇ ॥”

ਕਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਹੱਥ, ਕਰ ਤਲੀ ਅਰਥਾਤ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ, ਖੱਟ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਛੇ, ਦਰਸਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ਼ਾਸਤਰ। ਐਸੇ-ਐਸੇ ਮਰਦ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ ਯਾਨੀ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੋਟੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹ ਸ਼ਾਸਤਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਾਇਆ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਸਨ ਤੇ ਭਲੇਮਾਣਸਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨੀ, ਇੰਨੇ-ਇੰਨੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਚੰਗੇ ਸਨ ਨਾ।

“ਸੁੰਦਰ ਸੁਘਰ ਸਰੂਪ ਸਿਆਨੇ ਪੰਚਹੁ ਹੀ ਮੋਹਿ ਛਲੀ ਰੇ ॥”

ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਮੋਹ ਉਪਾਦਕ ਯਾਨੀ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ, ਲੋਭ, ਹੰਕਾਰ ਏ, ਇੰਨੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਛਾਲਿਆ:-

“ਜਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰੇ ਪੰਚ ਸੂਰਬੀਰ ਐਸੇ ਕਉਨੁ ਬਲੀ ਰੇ ॥”

“ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭੁ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆ ਅਗਿ ॥”

“ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਪਰ ਮਲੁ ਮੁਖ ਸੁਧੀ ॥”

ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲੁ ॥”

“ਲੰਪਟ ਚੋਰ ਦੂਤ ਮਤਵਾਰੇ ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਬਸੇਰਾ ॥”

ਫਾਈਵਾਲ ਪਚੌਸ ॥”

“ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਇਆ-ਮੱਦ ਮਤਸਰ ਭੇਸੰਧੈ ਮੋ ਮਾਹੀ ॥

ਫਾਈਵਾਲ ਪਚੌਸ ॥

“ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਏ ਸੁਪਨਤਰਿ ਨਾਹੀ ॥”

ਫਾਈਵਾਲ ਪਚੌਸ ॥

ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਪੰਛੀ ਉਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਫੱਸ ਗਿਆ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਿਆ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਘੇਰਿਆ ਗਿਆ:-

“ਸੱਚੇ ਤੇਰੀ ਆਸ ਪਿਆਰੇ, ਸੱਚੇ ਤੇਰੀ ਆਸ ॥”

“ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਓ ਲਾਲਚ ਲਾਗਿ ਤਿਹ ਤਿਹ ਆਪੁ ਬੰਧਾਇਉ ॥”

ਲਾਲਚ-ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਜਿਹੜੇ-ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਸੀ ਉਹ ਗਲ ਵਿਚ ਫਾਹੀ ਬਣ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਕੁਸਮ ਪਰਫੁਲਿਤ ਕਿਨਹਿ ਨ ਘ੍ਰਾਉ ਲਇਉ ॥”

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਫੁੱਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਚੰਗਾ, ਮੰਦਾ ਆਖਣ ਵਾਲਾ, ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਾ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਸ਼ਾਖ ਨਾਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਪੱਤੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਉਂ ਦਾ ਜਿਉਂ ਸਾਰਾ ਬਰਬਾਦ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਚੋਂ ਭਰਮਦਾ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਹਨਾਂ ਕਾਲ-ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਉਂਦਾ-ਮਰਦਾ। ਇਹ ਕਾਲ-ਚੱਕਰ ਇਸ ਦਾ ਖਤਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਧਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਪਰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ, ਜੱਫਾ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਮੁਸਾਫਿਰਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਟੋਕਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਖਿਲੌਣਿਆ ਦੀ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਸੇਬ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਅੰਬ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਖਰਬੂਜਾ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕਰੇਲੇ, ਉਹ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਚੱਲ ਕੇ ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਛਿੱਲ ਕੇ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਕਾ ਖੇਡੇਗਾ ਤੇ ਕਾਕਾ ਅੱਗੇ ਇੰਨਾ ਬੇਵਕੂਫ ਸੀ ਕਿ ਖਿਲੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਕਰ ਲਿਆ ਪਿਆਰ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕਰੇਲੇ ਨੂੰ ਤੇ ਕਰ ਲਿਆ ਪਿਆਰ। ਪਿਉ ਦੀ ਫੜ ਲਈ ਦਾੜ੍ਹੀ, ਕਿਉਂ ਭਲੇਮਾਣਸਿਆਂ ਬੈਠਿਆਂ ਪਿਉ ਦੀ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਪੱਗ ਬੇਵਕੂਫ ਕਾਕੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਬੇਵਕੂਫ ਕਾਕੇ ਵਰਗੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹੇ ਧਨ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਵੇਖਣ ਲਈ, ਜੋਬਨ ਜਵਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਵੇਖਣ ਲਈ, ਇਸਤਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਵੇਖਣ ਲਈ, ਭਈ ਜੀਅ ਲੱਗਾ ਰਹੇ, ਕਿਤੇ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਕਾਕਾ ਕਿੰਨਾ ਬੇਵਕੂਫ ਤੇ ਖਿਲੌਣਿਆਂ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਖਿਲੌਣੇ ਦਿੱਤੇ ਸੀ ਉਹ ਵਿਛੜ ਗਿਆ। ਪਿਉ ਦੀ ਬਾਂਹ ਤੇ ਉਂਗਲ ਫੜਕੇ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ। ਉਹ ਮੇਲਾ ਵੇਖਦਿਆਂ-ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਆਈ ਮਠਿਆਈ ਦੀ ਤੇ ਕਾਕਾ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜਖਿੜਾ ਪਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬਾਪੂ ਬਰਫੀ, ਬਾਪੂ ਪੇੜਾ, ਬਾਪੂ ਕਲਾਕੰਦ, ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਮਠਿਆਈ। ਅੱਗੇ ਇਕ ਫਲਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਆ ਗਈ, ਕਾਕਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ। ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦਿਆਂ-ਫਿਰਦਿਆਂ ਇਕ ਬਾਂਦਰਾ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਕਾਕੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਬੜਾ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸਿਆ। ਫੇਰ ਇਕ ਤਾਸ਼ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਮੇਲਾ ਵੇਖਦਿਆਂ-ਵੇਖਦਿਆਂ ਬੇਵਕੂਫਾਂ ਦੀ ਢਾਣੀ ਆ ਗਈ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਈ, ਮੂੰਹ ਬੱਧੇ ਹੋਏ, ਢੋਲ ਵੱਜੇ,

ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਨੱਚਣ, ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਨ। ਭੀੜ ਬੜੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਭੀੜ-ਭਾੜ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਕੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪਿਉ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਛੁੱਟ ਗਈ, ਰੋਇਆ, ਚਿੱਲਾਇਆ, ਦੁਹਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਚੀਖਾਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਹਾਏ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ। ਹਾਏ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ! ਹਾਏ ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਕਿੱਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਿਉ ਭੀੜ-ਭਾੜ ਵਿਚ ਵਿਛੜ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਰਦ ਵਾਲੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਾਕੇ ਰੋਂਦੇ ਨੂੰ, ਉਹਨੇ ਲਿਆ ਕੇ ਪੇੜਿਆਂ ਦਾ ਡੂਨਾ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਪੁੱਤਰ ਖਾਹ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪਿਉ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭ ਦੇਨਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹੇ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਪੇੜੇ ਵੀ ਓਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਪਏ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਿਉ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਇਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਿਉ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਨਾ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਰਿੱਛਾ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਤਾਸ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਨੱਚਣਾ-ਟੱਪਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਨਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾ, ਤੂੰ ਮਾਤ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਾਪੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਹੈ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਤੇ ਮੇਲਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਬਾਪੂ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਇਹ ਮੇਲਾ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਮੇਲਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਇਹ ਮੇਲਾ ਕੁਲੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਅਸਾਂ ਇਹ ਮੇਲਾ ਕੁਲੇਸ਼ਕਾਰੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਪਿਛੜ ਗਏ ਹਾਂ, ਸੁਰਤੀ, ਬਿਰਤੀ ਟਿੱਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਲ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਤੇ ਨਿਹਾਲ-ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਚਰਨ ਛੂਹੇ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼, ਕੋਈ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋ ਜੇ ਅਸੀਂ ਬਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋ ਜਾਈਏ, ਐਸੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਨੇ। ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਭਾਈ ਰਾਮਿਆ! ਇੱਧਰ ਆ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਇੱਧਰ ਆ। ਤੱਪ ਤਿੰਨ ਨੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਸੰਸਾਰੀ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਝੂਠ ਬੋਲਣੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਛੱਲ ਵਲ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨ ਤੁਸਾਂ ਦੱਸੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ, ਨਹੀਂ ਪਤਾ! ਤੇ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਭਾਈ ਰਾਮਿਆ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀਆ! ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ, ਧੁਨੀਆਂ ਤਪਣੀਆਂ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਣਾ, ਇਹ ਤਾਮਸੀ ਤੱਪ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਾਂਕਾਤ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਨੇ ਨਾ ਕਾਮਨਾ-ਸਹਿਤ ਇਸ ਤੱਪ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਫੁਰ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਮ ਵੀ ਫੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਪ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਖਹਿੜਾ ਛੱਡਦਾ, ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲਦਾ। ਐਸਾ ਬਚਨ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮ ਫੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਫੁਰ ਪੈਣਾ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਬਚਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵੇਰਾਂ ਆਇਆ ਜੇ। ਅਮਰਦੇਵ ਨੂੰ ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ, ਨਿੱਧੀ ਫੁਰ ਪਈ। ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ, ਨਿੱਧੀ ਫੁਰ ਪਈ। ਤੁਸੀਂ ਕਈ

ਆਦਮੀ ਵੇਖੇ ਹੋਣੇ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ, ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬਾਣੀ ਚੇਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਯਾਰ ! ਯਾਦ ਤੇ ਸੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਫੁਰਿਆ ਨਹੀਂ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਫੁਰ ਪੈਣਾ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕਿਸੇ ਆਲੋਪਿਕ ਜਿਹੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਲਾਲਨਾ ਗੁਰਿ ਮਨੁ ਦੀਨਾ॥

ਸੁਣਿ ਸਬਦੁ ਤੁਮਾਰਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਭੀਨਾ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਭੀਨਾ ਜਿਉ ਜਲ ਮੀਨਾ ਲਾਗਾ ਰੰਗੁ ਮੁਰਾਰਾ॥

ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ ਠਾਕੁਰ ਤੇਰਾ ਮਹਲੁ ਅਪਾਰਾ॥

ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਕੇ ਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਇਕ ਦੀਨਾ॥”

ਹੇ ਦਾਤੇ ! ਹੇ ਸੁਆਮੀ ਮਾਲਕ, ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ, ਮੈਂ ਦੀਨ ਦੁੱਖੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੀਨ ਗਰੀਬ ਹਾਂ। ਦੀਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਨਿਮਾਣਾ ਤੇ ਨਿਭਾਣਾ। ਮੇਰੀ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਣ:-

“ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਕੇ ਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਇਕ ਦੀਨਾ॥

ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜੀਅੜਾ ਬਲਿ ਬਲਿ ਕੀਨਾ॥”

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਖਾ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਇਹ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਤੇ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੰਗਤ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਤਪ ਔਖਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਣਾ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਔਖਾ। ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਫੁਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਾਮ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਕਾਮ ਵੀ ਫੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਸੰਤ ਵੇਖੋਗੇ, ਤੀਰਥਾਂ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਇਕ ਬਦਨਾਮ ਦਿਉ, ਧੁਨੀਆਂ ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਤਪਦੇ ਨੇ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਨਹਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਬਦਨਾਮ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਾਮ ਨੂੰ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਾਹਿਬ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪ ਹੈ ! ਮਹਾਰਾਜ ਉਹ ਕੀ ਹੈ ? ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੂਪ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ, ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ। ਆਪਣੀਆਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਣਾ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਲ ਜਾਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਪਾਉਣਾ। ਦਾਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਲੜਕਾ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ, ਕਰੋੜਾਪਤੀ ਦਾ ਲੜਕਾ, ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਭਈ ਕਾਕਾ ! ਇਕ ਗਿਲਾਸ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆ, ਲੜਕਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਕਾਕਾ, ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਨੇ, ਬੜੇ ਮੁਲਾਇਮ ਨੇ, ਬੜੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨੇ ਤੇ ਕਾਕਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ !

ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ, ਸੁੰਦਰ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ, ਮੁਲਾਇਮ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ, ਗੁਲਗੁਲੇ ਜਿਹੇ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਮਿਆ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੜਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੜਾਇਆ, ਤੇ ਇਹ ਕੌਮਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ? ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅੱਛਾ! ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ! ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੂਠੇ ਗਿਲਾਸ ਨਹੀਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ। ਕਿਸੇ ਪਿਆਸੇ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਿਰ ਡੋਲ੍ਹ ਦੇ ਇਹ ਪਾਣੀ, ਸੁੱਟ ਦੇ ਇਹ ਪਾਣੀ, ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਮਨਮੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਫਲਿਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਾਹਿਬ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ, ਭਾਈ ਰਾਮਾ! ਸੰਗਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ, ਮੀਂਹ ਹੋਵੇ, ਹਨੇਰੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸੰਗਤਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਉਚਿਆਈਆਂ ਨੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਜਤੀ ਸਤੀ ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੇ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਨਾਥ ਗੁਰ ਚੇਲੇ।”

ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੱਤ ਸੱਤ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ ਜਤੀ ਸਤੀ। ਜਦੋਂ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠਾ ਆ ਜਾਵੇ ਉਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਤਨ ਨਾਲ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ, ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਬੜੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ। ਸਾਦਕ ਸਿਧ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਈ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ, ਕਈ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੇ ਕਈ ਚੇਲੇ ਨੇ। ਐਸਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਪੱਸਰਿਆ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਲ ਚੇਤੇ ਕਰਿਉ:-

ਜਤੀ ਸਤੀ ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੇ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਨਾਥ ਗੁਰ ਚੇਲੇ।

(ਉਹੀ)

“ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਰਿਖੀਸੁਰਾ ਭੈਰਉ ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ ਬਹੁ ਮੇਲੇ।”

ਦੇਵੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਨੇ, ਅੰਰ ਚਲਾਕ ਆਦਮੀ ਸਿੱਧੀ-ਸਾਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਬੜਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਵੀ ਬੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਚਲਾਕ ਕਾਹਦਾ, ਉਹ ਸਿਆਣਾ ਕਾਹਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਬੇਵਕੂਫਾਂ ਦੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਕੋਲੋਂ ਫਾਇਦਾ ਨਾ ਉਠਾਵੇ। ਅਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ ਤੇ ਸਰਗੋਧੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਖੰਡੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੰਦਰ 'ਚ ਜਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਗੱਡਿਆ ਤੇ ਧੂਨੀ ਤੱਪਾ ਲਈ, ਲੇਕਿਨ ਚਲਾਕੀ ਇਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧੂਨੀ ਤਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਸਣ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਤ

ਉਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਟੋਆ ਪੁੱਟ ਕੇ, ਤੇ ਕੋਈ ਅੱਠ ਨੌਂ ਸੇਰ ਚਨੇ ਦੱਬ ਦਿੱਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ, ਉਪਰ ਇਕ ਮੂਰਤੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਦੇਵੀ ਦੀ, ਤੇ ਚਨੇ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਗਿੱਲੇ ਹੋਏ ਤੇ ਉਹ ਫੁਲਣੇ ਈ ਨੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਬੋਰੀਆਂ ਈ ਪਾੜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਨਾ। ਇੰਨਾ ਕੁ ਕੰਤਕ ਰਾਤ ਕਰ ਲਿਆ ਚੋਰੀ, ਸਵੇਰੇ ਉਥੇ ਧੂਨੀ ਤਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਤਬ ਤਕ ਹਮ ਅਨਾਜ ਨਹੀਂ ਖਾਏਂਗੇ, ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਏਂਗੇ, ਜਬ ਤਕ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਗੀ। ਹਮ ਸਾਧੂ ਹੈਂ, ਔਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਏਂਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਲੋਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਈ ਵੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੋਜ਼ ਪਾਣੀ ਪਏ ਛੋਲਿਆਂ ਤੇ, ਉਹ ਚੌਥੇ ਕੁ ਦਿਨ ਮਿੱਟੀ ਪਾਟ ਪਈ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਈ-ਭਾਈ ਨੇ ਦੁਹਾਈ ਫੇਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਲੱਗਾ ਜੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ, ਸਾਧ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਜੇ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕ ਰਾਮ ਚੰਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ, ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਹਵੇਲੀ ਲੱਖਾਂ ਵਾਲੀ। ਇੰਨਾ ਸੁੰਦਰ, ਇੰਨਾ ਮਨਮੋਹਣਾ, ਇੰਨੀ ਸੁਰੀਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੀ ਉਸ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਦੀ, ਭਈ ਲੋਕੀ ਭਾਵੇਂ ਅਰਥ ਸਮਝ ਨਾ ਆਉਣ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਆਵੇ ਰੋਜ਼ ਰਾਮ ਚੰਦ ਵੀ, ਕਿ ਦੇਵੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਸਵੇਂ ਕੁ ਦਿਨ ਐਨ ਮਿੱਟੀ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਗਈ, ਦੇਵੀ ਨੰਗੀ ਹੋ ਗਈ। ਚਾਰ ਬਾਹਵਾਂ ਨੰਗੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਸਨਾਤੀਆਂ ਨੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਲੰਗਰ ਲੱਗ ਗਏ, ਪੂਰੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਜਾਣ ਲਗੀਆਂ। ਰਾਮ ਚੰਦ ਦਲੇਰ ਬੜਾ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਓ ਲੋਕੋ ! ਤੁਸਾਂ ਮੇਰੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਤੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਤੇ ਵੇਖ ਲੈਣ ਦਿਉ। ਪੂਰੀਆਂ ਬਣਾਉ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਉ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਕੜਾਹ ਖਵਾਉ ਤੇ ਨਾਲੇ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਏਸ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰੇਗਾ ਦੋ ਦਿਨ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰ ਲੈਣ ਦਿਉ ! ਸਨਾਤੀਆਂ ਆਖਿਆ, ਭਾਈ ਜੀ ਤੂੰ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਤੂੰ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਏਂ ਸਨਾਤੀਆਂ ਦਾ। ਰਾਮ ਚੰਦ ਨੇ ਖੁਰਪਾ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਦੇ ਕੇ ਅੜੇਸ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹੇਠੋਂ ਛੋਲੇ ਨਿਕਲ ਆਏ ਭਰੇ ਬਾਹਰ। ਉਤੇ ਮੂਰਤੀ ਤਰਦੀ ਫਿਰੇ, ਹੇਠਾਂ ਛੋਲੇ ਰੁਲਣ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਆਹ ਜੇ ਕਰਤੱਵ ਇਸ ਦਾ, ਆਹ ਜੇ ਪਾਖੰਡ ਇਸ ਦਾ। ਫੜ ਲਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਬੇ ਸਨ ਫਿਰ ਧੂਨੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਇਹ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਇਥੋਂ ਲੈ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਰਿਖੀਸੁਰਾ ਭੈਰਉ ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ।.....”

(ਉਹੀ)

ਦੇਵੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਨੇ, ਦੇਵਤੇ ਬੜੇ ਨੇ, ਰਖੀਸੇ ਬੜੇ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਨੰਗੀ ਭਿੰਕੀ ਆਦਿਕ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਗਲ ਵੀ ਅੱਠ ਮੌਜੂਦ ਨੇ, ਪਰੀਆਂ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਕੰਦਬ ਅਰਥਾਤ ਇੰਦਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਰਾਗੀ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇੰਦਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਘੁੰਗਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬੜੇ ਨੇ। ਇਹ ਵੀ ਬੜੇ ਨੇ ਤੇ

ਉਹ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੀ ਬੜੇ ਕਰਦੇ ਨੇ:-

“ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਸ ਕੇਲੇ।”

ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਉਮੈ ਕਾਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੇਲੇ ਅਰਥਾਤ ਕਲੇਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰੰਗ-ਰਲੀਆਂ ਮਾਣਦਾ:-

“ਇਕ ਮਨ ਇਕੁ ਅਰਾਧਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੁਹੇਲੇ॥”

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇਕ ਤੁੱਕ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਕ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤ ਲੈ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਗਵਾ ਕੇ, ਸੁਹੇਲੇ ਅਰਥਾਤ ਸੌਖੇ ਨੇ, ਰਾਜੀ ਨੇ। ਦਿਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਫੁਲਿਤ ਨੇ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ, ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਲ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਮਾਈਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤੇਲ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ ਨਾ, ਉਹ ਕੁੜੀ ਫੇਰ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਤਅੱਲਕ ਟੁੱਟਾ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਪੰਜਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮਾਈਆਂ, ਇਕ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮਾਈਆਂ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋਰ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਚਲੀ ਜਾਣਾ, ਮੇਰੀ ਦਾਅਵਾ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ, ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਕ ਵਿਆਹ ਤੇ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਇਕ ਰਿਕਾਰਡ ਵੱਜਦਾ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰਕੇ ਰੋ ਪਿਆ। ਕੁੜੀ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਡਾ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ, ਗਿਆਨੀ ਹੋਣਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਡੋਲਾ ਉਧਰੋਂ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਉਹ ਰਿਕਾਰਡ ਵੱਜਿਆ ਭਈ ਧੀਆਂ ਕਰ ਚਲੀਆਂ ਸਰਦਾਰੀ, ਆਹਲੈ ਮਾਏ ਸਾਂਭ ਕੁੰਜੀਆਂ।” ਕੁਝ ਐਸੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਅੱਖਰ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਏ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤੇਲ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ। ਉਹ ਕੁੜੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਤਅੱਲਕ ਤੋੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਘਰ ਦੀ ਇਕ ਸੂਈ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਲੇਪਾ, ਪੋਚਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਘਰ ਨੂੰ ਐਂ ਆਂਡੇ ਵਰਗਾ ਸਾਫ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਸਾਫ ਰੱਖਦੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਅੱਲਕ ਤੋੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਹਰੇ ਘਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਬੰਧ ਸਮਝ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਲ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਪੇਕਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਚੋਂ ਤਿਆਰੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਮਾਤ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਤਿਆਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੁਲੋਕ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਸ ਕੇਲੇ।

ਸਤਸੰਗਤੀ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਧੰਨੁ ਖਟੀਐ.....

ਹਰਿ ਧੰਨੁ ਰਤਨੁ ਜਵੇਹਰੁ ਮਾਣਕੁਭਗਤੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ॥”

ਜਤ ਸਤ ਸੰਜਮ ਹੋਮ ਜਗ ਜਪੁ ਤਪੁ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਬਹੁਤੇਰੇ.....

ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕਾ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭੁਇਅੰਗਮ ਘੇਰੇ।

ਰਿਜ਼ਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਵਾਸ ਉਤਾਂਹ ਚਾੜ੍ਹਨੇ, ਕੁੰਭਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਰੋਕੀ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਪੂਰਕਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਵਾਸ ਲਾਉਣੇ। ਬਹੁਤੇ ਆਦਮੀ ਸਿਧਾਂ ਦੇ ਆਸਣਾਂ ਉਤੇ ਪਰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਭਈ ਬੜੀ ਇਹਨੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

ਸਿਧਾਸਣ ਪਰਚੇ ਘਣੇ ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਉਤਕ ਲਖ ਹੇਰੇ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਣੁ ਥਾਉ ਨ ਪਾਇਨਿ ਭਲੇ ਭਲੇਰੇ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪੈਰੀ ਪੈ ਗੁਰ ਸਭਾ ਬਹਿਠਾ।”

ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ, ਕੁਰਬਾਨ, ਜਿਹੜੇ ਮੱਥਾਂ ਟੇਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਭਾ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ:-

“ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਗੁਰ ਭਾਈ ਇਠਾ।”

ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ, ਕੁਰਬਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲੋਂ, ਮਿੱਤਰ ਨਾਲੋਂ, ਜਵਾਈ ਨਾਲੋਂ, ਕੁੜਮ ਨਾਲੋਂ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗੇ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਾ ਜਾਣਾ ਹੈ:-

“ਆਇ ਮਿਲੁ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇ ਮਿਲੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ॥ ਰਹਾਉ॥

ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

“ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਪਤੰਗ ਮਲੰਦੇ।

“ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਮਿਰਗ ਮਰੰਦੇ।

“ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਚਰਣ ਕਵਲ ਹੁਇ ਭਵਰ ਵਸੰਦੇ।

“ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਪਿਰਮ ਸਨੇਹੀ ਮੀਨ ਤਰੰਦੇ।

“ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸੇਵ ਕਰੰਦੇ।”

ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਤੇ ਸਦਕੇ-ਸਦਕੇ ਹੋ ਜਾਏ। ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ-ਬਲਿਹਾਰ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ, ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ:-

“ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪਿਛਲ ਰਾਤੀ ਉਠਿ ਬਹੰਦੇ।

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਰਿ ਨਾਵੰਦੇ।

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਗੁਰ ਜਾਪੁ ਜਪੰਦੇ।”

“ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਕੋਈ ਨਾਉ ਨ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ॥
ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥
ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥

ਅੱਜ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ:-

“ਹੇ ਹਿਵ, ਹਰ ਧਨ, ਨਿਰਭਉ, ਸਦਾ ਹੈ ਸਾਚਾ ॥”

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵਸਤੂ ਸਾਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਡਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣ ਕੇ ਫਿਰ ਘੋਖਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀਹ ਵਾਰਾਂ ਇਹ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ:-

“ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥.....

ਭੈ ਵਿਚਿ ਸਿਧ ਬੁਧ ਸੁਰ ਨਾਥ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਡਾਣੇ ਆਕਾਸ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ ॥

ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭੈਅ ਵਿਚ ਨੇ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨੇ, ਗਰਦਿਸ਼ ਵਿਚ ਨੇ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਨੇ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚਾਨਣਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ:-

“ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ”

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਧਨ ਹੈ, ਇਹ ਸਦਾ ਨਿਰਭਉ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ। ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡੰਡਾ ਨਹੀਂ, ਇਹਦੇ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰੋਹਬ ਦੀ ਛੱਤ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਸਦਾ ਨਿਰਭਉ ਹੈ:-

‘ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਿਰਭਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ.....’

ਦੂਜਾ ਗੁਣ ਹੈ ਇਸ ਧਨ ਵਿਚ ਕਿ ਇਹ ਸਜੀਵ ਕਾਲ, ਚਾਰੋਂ ਜੁਗ ਸੁਬਾ-ਸ਼ਾਮ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਕਾਇਮ ਦਾਇਮ ਹੈ। ਹਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਖਤੇ ਤੇ ਕਾਇਮ-ਦਾਇਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਚੰਦਰਮਾ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ, ਸੂਰਜ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਇਹ ਸਦੀਵ ਸਥਿਰ ਹੈ, ਔਰ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਬੜੇ-ਬੜੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣੇ, ਔਰ ਉਹ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਏ। ਬੜੇ-ਬੜੇ ਜਵਾਲੇ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਨੇ ਪਰ ਉਹ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਏ। ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵੱਲ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਰਾਵਣ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਜਿੰਨਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਉਹਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬੜੇ ਬਿਖਰੇ ਥਾਂ ਸੀ।

ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਦੱਸੇ ਨੇ। ਔਰ ਉਹ ਉਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜ ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਵਣ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਚਰਿੱਤਰ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਚਰਿੱਤਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਬਹਾਦਰੀ, ਕੁਝ ਅਣਖ ਟਪਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਰਾਮ ਤੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਗਿੱਧੜ ਬੜੇ ਆਏ, ਜੋਗਣੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਆਈਆਂ, ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਲੋਕ ਬੜੇ ਆਏ, ਇਕ ਛਾਉਣੀ ਜਿਹੀ ਪੈ ਗਈ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ, ਤੇ ਰਾਵਣ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪੁਛਿਆ, "ਅੱਜ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?" ਪਿਛੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਮ ਤੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੰਗ! ਰਾਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰਾਵਣ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਮਰ, ਤੇ ਜੋਗਣੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਈਆਂ ਹਾਂ ਭਈ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਕੇ ਲਹੂ ਪੀਣਾ। ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਗਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਵਣ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਮਰ, ਹੋਰ ਵੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਰਨੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਪੋਤਰੇ, ਤੇ ਉਹਦੀ ਸੈਨਾ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਗਲ ਵਿਚ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਤੇ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਲੰਬੀ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਮਾਲਾ ਪਰੇ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਤਾਂਕਿ ਸ਼ਿਵਜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਿਰ ਵੱਢੇ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਵਣ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਣੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਦੌੜ ਜਾਉ, ਉਧਰੋਂ ਇਧਰ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਦੌੜ ਜਾਉ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵੀ ਦੌੜਦੇ ਫਿਰੋ, ਅਕਾਸ਼ ਉਤੇ ਵੀ ਬੇਸ਼ਕ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਉ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਸੀਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਲੜਦਾ-ਲੜਦਾ ਮਰ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਤ ਕਰੇ, ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਅ ਕਰੇ, ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕਰੇ, ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਣਾ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਓ ਬਹੁਤੇ, ਮੈਂ ਹਾਂ ਬੋੜਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਬਦਨ ਵਿਚ ਦੰਦ ਖੋਭ ਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਤੋੜੋਗੇ, ਉਹ ਗਿੱਦੜਾਂ ਨੇ, ਗਿਰਜਾਂ ਨੇ, ਬਘਿਆੜਾਂ ਨੇ, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰਲ ਕੇ ਖਿੱਚ-ਖਿੱਚ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਤੋੜੋਗੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਘਸੀਟਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਜਿਧਰ ਤੁਹਾਡਾ ਜ਼ੋਰ ਪਵੇਗਾ ਉਧਰ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਘਸੀਟ ਲਵੋਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਐਸਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਵਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਇਹ ਵੀ ਬੇਸ਼ਕ ਕਰੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨ ਲਿਉ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਘਸੀਟਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ ਹੋਏ, ਮੇਰੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਤੋੜਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਵੱਲ ਉਡਿਓ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਘਸੀਟ ਕੇ, ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੰਕਾ ਵੱਲ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਉ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕੀਂ ਇਹ ਨਾ ਆਖਣ ਕਿ ਇਹ ਕਾਇਰ ਸੀ, ਇਹ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਸੀ, ਬੜਾ ਡਰਪੋਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਡਰਪੋਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਾਇਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੇਰੇ ਮੋਏ ਹੋਏ ਦੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਲੈਕੇ

ਮੇਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੱਲ ਹੀ ਉਡਿਓ। ਅਣਖ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਗੈਰਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਅਣਖ ਵਾਲਾ, ਇੰਨਾ ਗੈਰਤ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਰਛੀ ਵੱਜੀ, ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ, ਨਿਰਾਸ਼ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਧਰ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੇ ਉਧਰ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਵੱਜਣ, ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਬੜੀ ਹਸਰਤ-ਭਰੀ, ਬੜੀ ਤਾਂਘ-ਭਰੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਵੇਖ-ਵੇਖ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਸੀ ਰਾਵਣ ਨੇ ਉਹ ਇਹ ਸੀ:-

“ਯਾਹੀ ਕਲ ਲੰਕ ਕੋ ਨਿਸੰਕ ਹੋਇ ਨ ਦੇਖ ਸਕੇ।”

ਇਹ ਲੰਕਾ ਦਾ ਉਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵੱਲ ਮਾਈ ਦਾ ਲਾਲ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ, ਬੇਗਮ ਹੋ ਕੇ, ਨਦਰ ਉਠਾ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਲ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਇੰਨਾ ਰੋਹਬਦਾਰ, ਇੰਨਾ ਮੇਰਾ ਦਬਤਦਾਰ ਸੀ, ਬੜਾ ਜਰਵਾਨੇ ਤੋਂ ਜਰਵਾਨਾ ਵੀ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਲ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਉਠਾ ਕੇ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਬੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਫੰਨੇ ਖਾਂ, ਚੌੜੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ, ਕੁੰਢੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ, ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਿਰ-ਮੱਥੇ ਤੇ ਮੰਨ ਕੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਜਦੇ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸੱਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦਰੀ ਦੇ, ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਚਟਾਈ ਦੇ ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਿੰਨੇ ਰਾਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸਲਾਮ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਣਾਮ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਸਨ, ਕੋਈ ਦੋ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ, ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਝੁੱਕ ਕੇ, ਕੋਈ ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ, ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਸਨ। ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਸੱਦਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਰਾਜਾ ਆਵੇ, ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਈ ਸੀ ਇਕੱਲਾ। ਪਰ ਡਰਦਾ-ਡਰਦਾ, ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕੰਬਦਾ-ਕੰਬਦਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਵਣ ਨੇ ਕੀ ਆਖ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਰਾਵਣ ਨੇ ਕੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ:-

**“ਯਾਹੀ ਤੋ ਬੁਲਾਵਤੋ ਸੋ ਆਵਤੋ ਸਿਸੰਕ ਮਾਨ,
ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਠਿਕ ਬੈਠੋ ਨਾ ਪਾਵਤੇ।”**

ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਮੇਰਾ ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਨਾ, ਉਹ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਲਾਗੇ ਖਲੋਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਭਈ ਜਦੋਂ ਰਾਵਣ ਆਖੇਗਾ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਬੈਠਣਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇੰਨਾ ਮੈਂ ਰੋਹਬਦਾਰ, ਇੰਨਾ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ, ਇੰਨਾ ਮੇਰਾ ਦਬਦਬਾ, ਜਿਹੜੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸੱਤ ਦਰਵਾਜ਼ੇ, ਬੜੇ ਅੱਖੇ ਸਨ, ਆਖਦੇ ਸੀ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਰਾਵਣ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਉਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਰਿੱਛ, ਬਾਂਦਰ, ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਲੋਕੋ! ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਬੁਰੇ ਦਿਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਆ ਕੇ ਗਲੱਖ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਣੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਦੀ ਧੀਰੀ ਹੈ ਨਾ, ਅੱਖ ਦਾ ਡੇਲਾ ਹੈ ਨਾ, ਮਰਦੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਮਰਦੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰਵੱਟ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਿੱਧਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਨੇ! ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰੀ ਨਿਭਾਅ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਿਰਭਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ ਸਾਚਾ
ਇਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਅਗਨੀ ਤਸਕਰੈ ਪਾਣੀਐ ਜਮਦੂਤੈ ਕਿਸੈ ਕਾ ਗਵਾਇਆ ਨ ਜਾਈ॥
ਹਰਿ ਧਨ ਕਉ ਉਚਕਾ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਡੰਡੁ ਨ ਲਗਾਈ॥”

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ, ਧਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਚੱਕਾ ਯਾਨੀ ਬਦਮਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਜਮ ਰਾਜਾ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਮਾਸੂਲ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਮਾਸੂਲ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਅੱਗਾ ਹੈਗਾ ਹੈ ਨਾ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ, ਜਿਥੇ ਮਾਸੂਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਅਗਰ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਿਆ, ਔਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਲੰਗਰ ਲਾਏ ਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਲੂਲਿਆਂ-ਬੁਢਿਆਂ ਨੂੰ ਕਪੜੇ ਵੰਡੇ ਹੋਣ, ਦੁਹਾਈ ਰੱਬ ਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਜਿੰਨੇ ਪੁੰਨ ਨੇ ਇਹ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮਾਸੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਖੁੱਸ ਜਾਣਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਨਾਲ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਧਨ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡੀ ਗਫਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਕਾਚਾ ਧੰਨੁ ਸੰਚਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ॥
ਮਨਮੁਖ ਭੂਲੇ ਅੰਧ ਗਾਵਾਰ॥
ਬਿਖਿਆ ਕੈ ਧਨਿ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਹੋਇ॥
ਨਾ ਸਾਥਿ ਜਾਇ ਨ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ॥ ੧॥
ਸਾਚਾ ਧਨੁ ਗੁਰਮਤੀ ਪਾਏ॥”

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਮਾਈਆਂ ਦਾ ਘੱਟ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ। ਪੰਥ ਵਿਚ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਚਾਰ ਨੇ, ਧਿਆਨ ਧਰੀਉ, ਇਕ ਹੈ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਇਕ ਹੈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਹਿੰਡਾਲ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ। ਔਰ ਖਾਹਿਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਡਾਲ ਵੀ ਗੁਰੂ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਕਬੂਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਰਥਾਤ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਚੰਦ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪਾਂਧਾ ਜੀ ਪਾਸ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਇਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਖਤੇ ਉਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਉਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪੈ ਗਏ। ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਿਉਂ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੇ ਆਲਮ ਦੀ ਉਮਰ ਪੰਜਾਂ ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੀ ਓਦੋਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਨਾਨਕਾ ਪੜ੍ਹ ਕ, ਖ, ਗ। ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਉਹ 'ਕ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ 'ਉ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬਾਬਾ ਚੁੱਪ ਕਰ, ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਤੀਜੀ, ਚੌਥੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰੀ ਆਖਿਆ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਈ ਨਾ, ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਖਿੱਝ ਕੇ ਆਖਿਆ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਆਖਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕ, ਖ, ਗ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਭਈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਹੈ 'ਕ' ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 'ਕ' ਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨੇ! ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਿੜਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸਿਆ, ਅਣਜਾਣਾ ਜੁ ਹੋਇਆ, ਕਾਕਾ ਬੱਚਾ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਿ ਅੱਖਰ ਇਕੱਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਨਾ, ਅਣਜਾਣਾ ਜੁ ਹੋਇਆ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਾਨਕਾ! ਇਕੱਲੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਦੋ, ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਿਲ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾ ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁ, ਸ, ਤ, ਕ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਬਣਦਾ ਹੈ ਪੁਸਤਕ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਨਾ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼! ਜਦੋਂ ਪ, ਸ, ਤ, ਕ ਅਰਥ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨੇ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੈਂ! ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ! ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਨਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਉਹ ਵਲ੍ਹੇਟ ਵਲਾਟ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਸ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਨਾ ਉਹ ਨਾਨਕ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਕੀਮਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਕੀਮਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਸਵਾਸ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਤੇ ਉਹ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੜਾ ਤਲਬਲਾਇਆ ਤੇ ਬੜੇ ਰੋਹਬ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਕੱਕਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੈ! ਉਹਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਵੀ ਹਨ? ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ, ਹਾਂ! ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸੁਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ:-

“ਕਕੈ ਕੇਸ ਪੁੰਡਰ ਜਬ ਹੁਏ ਵਿਣੁ ਸਾਂਝੁਣੈ ਉਜਲਿਆ ॥

ਜਮ ਰਾਜੇ ਕੇ ਹੇਰੁ ਆਏ ਮਾਇਆ ਕੈ ਸੰਗਲਿ ਬੰਧਿ ਲਇਆ ॥”

ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਮੇਰਾ ਇਹ ਕੱਕਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਈ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਕੇਸ ਹੋ ਗਏ ਚਿੱਟੇ, ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਆਉਣਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣਗੇ, ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਂਗਾ, ਮੇਰਾ ਕੱਕਾ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਮੱਥਾ ਠਣਕਿਆ ਹੈ, ਉਮਰ ਛੋਟੀ, ਪੜ੍ਹਨੇ ਕਿਤੇ ਪਿਆ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੋ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਖੂਬੀਏ ਕਲਾਮ। ਕਲਾਮ ਦੇ ਵਿਚ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ, ਲਚਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ, ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਬਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਂ ਮਾਤਰਾਂ ਨੇ, ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਲਚਕ ਬੜੀ ਹੈ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬੜੀ ਹੈ, ਖਿੱਚ ਬੜੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਸਸੈ ਸੋਇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਭਇਆ ॥

ਸੇਵਤ ਰਹੇ ਚਿਤੁ ਜਿਨ੍ਹ ਕਾ ਲਾਗਾ ਆਇਆ ਤਿਨ੍ਹ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ ॥ ੧ ॥

ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਵੇਰਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ‘ਸ’ ਨੂੰ, ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਉਮਰ ਪੰਜਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਹੈਂ! ਇੰਨੀ ਚਤੁਰਤਾ, ਇੰਨੀ ਸਿਆਣਪ, ਇੰਨੀ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ, ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਤ ਰਸਤੇ ਦੇ ਬੜੇ ਉੱਚੇ-ਉੱਚੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ! ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਦੂਜਾ ਸਬਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੇ ਵੇਦ-ਸ਼ਾਸਤਰ, ਨਹੀਂ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਇਹ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੇ ਆਖਿਰ ਖਤਰੇਟਾ ਬੱਚਾ ਹੈਂ ਤੂੰ, ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਕਰਨੀ ਤੁਹਾਡਾ ਪੁਰਾਣਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਕੁਝ ਹਿਸਾਬ ਈ ਸਿੱਖ ਲੈ। ਕੁਝ ਪਹਾੜੇ ਈ ਸਿੱਖ ਲੈ, ਤਾਂਕਿ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਵੇ। ਹਜ਼ੂਰ।ਫਿਰ ਖਾਮੋਸ਼ ਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਵੇਰਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲੇਖਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਘੋਟੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਇਆ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਆ ਦੇ ਮੈਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹਿਸਾਬ ਕੱਢ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੈਂ ਬੜਾ ਚਤੁਰ ਹਾਂ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਚਤੁਰ ਹੋ ਪਰ ਲੇਖਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਲੇਖਾ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਕਾਹਦਾ ਲੇਖਾ ਹੋਇਆ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:-

“ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥

ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ.....

ਜਿਹੜਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇ, ਇਸ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾ, ਮੋਹ ਨੂੰ ਘਸਾਕੇ, ਰਗੜ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਬਣਾ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੱਤ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਮੱਤ ਹੈ, ਧੋਤੀ

ਮੱਤ ਹੈ, ਉਤਮ, ਪਵਿੱਤਰ ਮੱਤ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਬਣਾ ਕਾਰਾਜ਼। ਪੰਡਿਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕਲਮ ਬਣਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ, ਮੁਹਬੱਤ ਦੀ, ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਚੇਤਨ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੇਕੀ-ਬਦੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਨਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ ਬਣਾ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਪੁੱਛ, ਜਿਹੜੀ ਵਿਚਾਰ, ਜਿਹੜੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੱਸੇ ਉਹ ਲਿਖ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੱਸੇਗਾ? ਲਿਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ, ਲਿਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਮਾ, ਲਿਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ। ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖ, ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਲਿਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਬੇਦੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਝੂਮ ਕੇ ਅੱਖਰ ਵਰਤੇ ਨੇ:-

“ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪਿਆਰੇ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥

ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥

ਜਿਹੜੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਪੱਤਾ ਪੁਛਿਆ ਜਾਣਾ, ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ, ਜਿਹੜਾ ਲੇਖਾ ਉਥੇ ਐ ਸੱਚਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਸੱਚੀ ਮੋਹਰ ਹੋਕੇ ਚਮਕੇ ਉਹ ਲੇਖਾ ਲਿਖ! ਤੇਰੇ ਸਿਵਾਏ ਤੇ ਇਹ ਪਹਾੜੇ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ:-

‘ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ੧ ॥’

ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥

ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

‘ਜਿਥੈ ਬਹਿ ਸਮਝਾਈਐ ਤਿਥੈ ਕੋਇ ਨ ਚਲਿਓ ਨਾਲਿ ॥’

ਕੋਈ ਐਸਾ ਥਾਂ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਤੈਨੂੰ ਲੇਖਾ-ਪੱਤਾ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਮਝਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਪਹਾੜੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਦਾ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਾ। ਤੂੰ ਲੇਖਾ ਉਹ ਲਿਖ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਏ:-

“ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਦੇ ਡਿਠੇ ਖੋਹ ॥”

ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਸੀਂ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਸੁਲਤਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖਾਂ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੂੜਾ ਸੀ ਉਹ ਤੁਰਦੇਸਾਰ ਹੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਇਥੋਂ ਰੋਂਦੇ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਂ। ਇਥੇ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਬੜੇ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ, ਬੜੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ, ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬੜਾ ਭਿੱਜਾ ਹੋਇਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ:-

“ਧਰਤੀ ਉਧਰਿ ਕੋਟ ਗੜ ਕੇਤੀ ਗਈ ਵਜਾਇ॥
ਜੋ ਅਸਮਾਨਿ ਨ ਮਾਵਨੀ ਤਿਨ ਨਕਿ ਨਥਾ ਪਾਇ॥
ਜੇ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਸੁਲੀਆ ਕਾਰੇ ਮਿਠਾ ਖਾਹਿ॥

ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਜਰਵਾਨੇ ਆਏ, ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇ ਕੇ ਆਕੜ-ਆਕੜ ਕੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ, ਆਪਣੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਰਾਏ। ਆਖਿਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਸੋ ਗਏ ਤੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਕਿ ਐਸੇ-ਐਸੇ ਰਾਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਆਏ ਤੇ ਹੋਏ:-

“ਜਾ ਕੇ ਰੱਖ ਪਈਅਨ ਸਿਉ ਸਾਧੋ ਸਿਧ ਖਾਟੇ।”

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਬਾਂ ਦੇ ਪਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘੱਸ-ਘੱਸ ਕੇ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣ ਗਏ। ਇਡੇ-ਇਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਵੀ ਮਰ ਗਏ, ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਤਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਈ ਨਹੀਂ।

“ਕਹੁ ਕਹੁ ਬੇਦ ਉਹ ਪੁਰਾਣਨ ਮੇਂ ਥਾਟੇ ਹੈ।”

ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ, ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇੰਨੇ=ਇੰਨੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਦੋ ਅੱਖਰ ਚੇਤੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:-

“ਭੁਮੁ ਜੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨੁ ਨੰਦ ਸੁ ਨੰਦਨੁ ਕਾ ਕੋ ਰੇ॥”

ਦੋਹਾਂ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਗੁਲਾਮ, ਗਿੱਦੜ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਈ ਵੱਢ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਨੇ, ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਫਿੱਲਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ, ਤੂੰ ਕੀ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਵਸਤੂ ਕੀ ਹੈਂ? ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਇਕ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਿਪਹਾ ਬਹਾਦੁਰ ਖਾਂ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਨਾਮ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ:-

“ਇਕਿ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਵਾਰ॥

ਅਗੈ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ॥”

ਇਹ ਤੇ ਅੱਗੇ ਗਿਆ ਪਤਾ ਲਗਣਾ ਪਿਆਰੇ! ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ, ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਿਆ, ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਅਰਾਧਿਆ, ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਕੰਮੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੌਡੀ ਨਹੀਂ ਪਏਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਝੂਠੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ, ਸੱਚੇ ਵਲ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਸੱਚੇ ਧਨ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ:-

“ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ਪਿਆਰੇ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਏ।”

ਅੱਜ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਕਦਮ-ਕਦਮ ਉਤੇ ਲਉ, ਮਿੰਟ-ਮਿੰਟ ਉਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰੋ, ਕੋਈ ਸਵਾਦ ਜਿਹਾ ਆਏਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਕੀਰਤਿ ਕਰਨ ਸਰਨ ਮਨਮੋਹਨ ਜੋਹਨ.....

ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਜਿਹੜਾ ਮਨਮੋਹਨ ਸਤਿਨਾਮ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਲ ਵੇਖਣਾ, ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਇਹ ਸਮਰੱਥ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕੀਰਤ ਕਰਨੇ ਸੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੇ ਝਿਜਕਦੇ ਹਾਂ, ਕੀਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੇਖੇ ਨੇ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇੰਨਾ ਕੁ ਸਰੰਦਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਆਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਡੇਰੇ ਜਾ ਕੇ, ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਆਹਾਰ ਕਰਕੇ, ਘੰਟਾ ਕੁ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ, ਫਿਰ ਸਰੰਦਾ ਫੜ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਫਿਰ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਚੌਂਕੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਚੌਂਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਤੁਸੀਂ ਗੌਰ ਫਰਮਾਉ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੋਭਾ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਕੀਰਤੀ ਉਹ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਨਾ ਜਿਹੜਾ:-

“ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਗਾਉ ਮੇਰੀ ਰਸਨਾਂ॥”

ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਉਹ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੱਲਾਂ ਦਾ ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ! ਅਚਿੰਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੇਖਬਰ ਚਿੱਤ, ਗੁਮਰਾਹ ਚਿੱਤ, ਧਰਮ ਕਾਲ ਨੂੰ ਸਿਮਰ, ਪਰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਿਮਰ। ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਈ ਸਿੱਖ ਵੇਖੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਕਈਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ? ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬੜੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ, ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਕੋਠੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਇਕ

ਕਮਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਘਰੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਰਤ ਕਮਾਉਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਅਸਲ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਜਨ ਜਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਉ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਸਾਡੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ

(ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੋਰ)

ਲੇਖਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਅਤੇ ਕਥਾਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੈਕਚਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਥਾਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਅਮੋਲਕ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਥਾ ਵਾਚਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਇਕ ਦੁਰਲਭ ਪੁਸਤਕ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਲਾ

(ਸੰਤਰੇਨ ਗਿਆਨੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਚਿਤਰ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਜਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਜਕੜ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਕਿਵੇਂ ਭਰਮਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਕੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਕ ਸੌ ਅੱਠ ਮਣਕੇ

(ਸੰਤਰੇਨ ਗਿਆਨੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ)

ਆਪ ਜੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ੧੦੮ ਇਲਾਹੀ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ੧੦੮ ਕਾਂਡਾਂ ਭਾਵ ਬਿਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਚਕ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾ

(ਸੰਤਰੇਨ ਗਿਆਨੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ)

ਸੰਤਰੇਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ (ਦੋ ਭਾਗ) ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਗੁਣ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਉਹ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਇਸ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ ਗੁਰੂ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਅਲੌਕਿਕ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ (ਦੋ ਭਾਗ)

(ਸੰਤਰੇਨ ਗਿ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ)

ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਵਾਪਰੇਗਾ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰਹੱਸਮਈ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਰੌਚਿਕ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਸ ਕਲਾ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੌਤ ਦੀ ਕਲਾ

(ਸੰਤਰੇਨ ਗਿਆਨੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਮੌਤ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਅੰਤਮ ਰਹੱਸ ਹੈ, ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤਕ ਕੋਈ ਜਾਣ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਜਾਣ ਸਕੇਗਾ। ਪਰ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਮੌਤ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕੇ ਗੁੱਝੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਚੋਣਵੇਂ ਲੈਕਚਰ

(ਗਿ: ਸੰਤ ਸਿੰਘ 'ਮਸਕੀਨ')

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਮਸਕੀਨ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਚੋਣਵੇਂ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਭਾਗ

(ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਤੀਜਾ ਭਾਗ)

ਸੱਚਾ ਤੇਰਾ ਫੁਰਮਾਨ

(ਸੰਤ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਦਾ ਸਟੀਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚੋਂ ਵਚਿੱਤਰ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਬੜੇ ਸਰਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਦੇ ਕਈ ਤਰਜਮੇ ਛੱਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਤਰਜਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਦੀ ਹਰ ਤੁੱਕ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਥਾ ਵਾਚਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਪੁਸਤਕ।

ਪੁਸਤਕਾਂ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ:-

ਭਾ.ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

